הלכה · משנה תורה · מפרשים · פתח הבית

פתח הבית על משנה תורה
הלכות קרבן פסח

רבי אברהם טיקטין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח הבית על משנה תורה הלכות קרבן פסח

רבי אברהם טיקטין

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-הבית-על-משנה-תורה-הלכות-קרבן-פסח/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הלכות קרבן פסח 4
פרק א 4
פרק ב 10
פרק ג 12
פרק ד 14
פרק ה 23
פרק ו 34
פרק ז 47
פרק ח 50
פרק ט 51
פרק י 58

הלכות קרבן פסח

פרק א

הלכה א

מצות עשה לשחוט הפסח וכו'. ראיתי בס' מעין חכמה שחיבר הגאון המפורסם מו"ה חיים צבי זצ"ל אבד"ק האמבורג שהקשה על הרמב"ם במנין המצות. מדוע חשב שחיטת הפסח למצוה. מאי שנא משאר קדשים עי"ש. ובמקום אחר כתבתי ליישב כי הוכיח זה מהא דאמרינן ריש פ' אותו ואת בנו נוהג במוקדשין מנ"ל והביא קרא וכו'. והקשו תוס' תמיהא לן מהיכא תיתי נימא קדשים קלי. ותירצו דהוי ס"ד אם אין לו בהמה אחרת להקריב יבא עשה וידחה וכו' עיין שם. וקשה הא בעידנא דמיעקר וכו'. אלא ודאי דשחיטת הפסח גופיה הוי מצוה. ובזה ניחא ג"כ מה דנקטי תוס' רק פסח ולא שאר קדשים. ושם הארכנו קצת. עיין מל"מ מה שהקשה מאין לו קרקע לענין ראיה כתבתי לקמן ריש הל' חגיגה:

הלכה ב

ואם ביטלה בשגגה פטור וכו'. לכאורה קשה מאי משמיענו בזה וצ"ע. גם יש מקום לספק קצת אם בזמן שחיטת פסח היינו בתחלת זמן היה יכול להקריב רק חשב עוד היום גדול ואח"כ נאנס אי זה מיקרי שוגג שהיה לו להקריב מיד. ועי' כעין זה ביו"ד סוף סי' רל"ו בנשבע לפרוע ביום פלוני עיין שם. וקצת יש לישב ע"פ זה לשון הרמב"ם דבלא"ה צריך ביאור קצת לשון מי שביטל מצוה זו בזדון ועבר היום ולא הקריב וכו'. דלכאורה לשון מי שביטל מיותר. ולהנ"ל י"ל שרמז לזה מי שביטל היינו בשעת עשיית המצוה כמבואר לקמן פרק זה אף שאח"כ שכח. עכ"פ כיון שלא עשה חייב כרת על שלא עשה בשעה הראויה. אבל מי שביטל בשגגה היינו בשעת עשיית פסח היה איזה שוגג אף אם אח"כ שכח פטור וצ"ע בזה:

הלכה ג

אין שוחטין וכו'. עי' מל"מ מ"ש ליישב הקושיא מהך דאבשלום די"ל שהתנה מתחלה ע"מ שאצא בנדרים ונדבות וכו' עיין שם. לכאורה א"כ סוף סוף מיקרי חובות הואיל ויצא בו ידי חובתו. וכעת לא עיינתי:

הלכה ד

ואם שחטו קודם לתמיד וכו'. לכאורה אם נאמר דמדאורייתא בעי לכתחלה שישחטו אחר התמיד וכו' א"כ בדיעבד אמאי כשר נימא דהוי מצוה הבאה בעבירה ואין להאריך כעת ועי' מ"ש לקמן ה"ה. ודע עוד דכפי הנראה דוקא אם כבר שחטו התמיד, אבל אם

עדיין לא שחטו אזי יזרוק מיד דם הפסח עי' היטב בזה זבחים (צא א) דמשני שם הכי דאיירי דשחטינהו לתרווייהו. ושם תירצו כדי שלא נפשוט הבעיא. ועי' רמב"ם פ"ט מהל' תמידין ומוספין ה"ג פסק שם דנפשטה הבעיא עי' כ"מ, א"כ צריך לומר כנ"ל:

הלכה ה

והשוחט וכו'. יראה מבואר דאף אם אינו אחד מבני חבורה אפ"ה אם יש לו חמץ לוקה כיון שהוא השוחט או זורק וכו' וזה מה שהביא המל"מ הירושלמי תפתר שנזדמן וכו' או שהיה זה שוחט וכו' ועל כרחך שאינו אחד מבני חבורה. דאל"כ סוף סוף היה נפסל כיון שהוא אחד מבני חבורה וק"ל. אך קצת קשה א"כ מאי הקשה כלל הירושלמי הא נפסל. תמיהא לי אם בני חבורה לא ידעו שיש לזה השוחט חמץ הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ויש לחלק. עיין לח"מ שהקשה כאן תמיהא לי הא הוי התראת ספק וכו'. ותירץ דאיירי שיודע בודאי וכו'. ולכאורה צריך להבין קצת דהנה האחרונים הקשו עי' שו"ת פני יהושע חלק או"ח לדעת הסוברים ביטול מהני לחמץ ידוע א"כ אף אם עמו בעזרה סוף סוף שמא בטלו אלא ודאי ביטול לא מהני עיין שם. וכבר הארכנו בזה בחי' לפסחים והלכות פסח דלכאורה זה אף למ"ד התראת ספק שמיה התראה הא זה לכו"ע לא מהני דהפלוגתא דהתראת ספק וכו' לא שייך רק אם נתברר אח"כ רק בשעת התראה הוה ספק משא"כ כהאי גוונא. וכן הקשה באמת בשו"ת שאגת אריה סי' ע"ז לכו"ע עיין שם. ומה שתירץ השאג"א שם דאיירי בגוונא דלא שייך ביטול כגון שקנה חמץ אחר חצות וכדומה. עוד קשה טובא דהיה לו לרמב"ם לבאר זה [אם לא שנאמר דרמב"ם סובר באמת דלחמץ ידוע לא מהני ביטול ודוחק. ועי' בדבריו ריש הל' חמץ. וכעת אין תחת ידי ספרים כי אנכי כעת מן הנמלטים ממקום מושבי ק"ק גלוגא יע"א מחמת רעש המלחמה אשר העיר קרובה לבוא במצור ה' ירחם עלינו מהרה ויקבץ נדחנו ויציל עמו מכל תלאה ויעורר זכות ישיני חברון מהרה].

על כן יראה קצת לומר דמ"מ כיון שהוא מקבל התראה. ואפשר שאומר בפירוש שלא בטלו או אף בסתם כיון שאומר אעפ"כ ולא אמר שבטלו לא מיקרי ספק. ומה שיש לפקפק משום שאין אדם משים עצמו רשע אפשר ליישב וצ"ע בזה. וא"כ לכאורה קשה אם יש לאחד מבני חבורה אף שהוא יודע מזה דבלא"ה הוי אונס סוף סוף שמא האחר בטלו וצ"ל שאחר אמר שלא בטלו. וזה יראה דצריך לומר קודם ששחט זה. דאח"כ יראה אף אם התראת ספק שמיה התראה סוף סוף לא נאמין לו להלקות זה וצ"ע. וא"כ היה לו להרמב"ם לבאר זה וצ"ע קצת. וגם בלא"ה דוחק מה שתירץ הלח"מ כגון שידע שיש לאחר חמץ הרי פי' שם תוס' דמ"מ הוי התראת ספק דשמא נאבד או נשרף בשעת

שחיטה. וא"כ היה לו להרמב"ם לבאר דאירי שיודע שישנו בשעת שחיטה. אולם זה יש לדחות קצת דבלא"ה צריך להבין לדעת תוס' בנדה (מז) כמדומה שכתבו שם גבי מופלא הסמוך לאיש דלא מיקרי התראת ספק דכשנתגדל אח"כ איגלי למפרע וכה"ג לא מיקרי התראת ספק. וא"כ גם כאן אם נגלה אח"כ שנשאר החמץ בעין א"כ לא הוי ה"ס. וצ"ל דהמקשה סבר דבכה"ג הוי ג"כ התראת ספק. א"כ למסקנא י"ל דלא מיקרי כלל ה"ס כה"ג וניחא. אולם גוף דברי הלח"מ צ"ע מ"ש דהרמב"ם פוסק פי"ח מהל' סנהדרין התראת ספק לא הוי התראה. והרי מבואר שם להיפוך דהוי התראה. ויראה דהלח"מ אזיל בזה לשיטתו שכתב פ"ה מהל' שבועות ה"ב בכוונת הרמב"ם שם דדוקא אם הספק הוא מחמת שמא יקיים העשה הוי התראה אבל בשאר ספק לא א"כ ניחא. אכן דברי הלח"מ שם לכאורה צ"ע שהרי כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' פסולי המקודשין ה"ג) אסור להותיר ואם הותיר אינו לוקה משום דניתק לעשה. ותיפו"ל דהוי התראת ספק שמא לא יותיר כמבואר בש"ס וצ"ע. אלא על כרחך כדברי הכ"מ בהל' שבועות הנ"ל דההילוק בין לאו מפורש. וכאן הוי ג"כ לאו מפורש וצ"ע בכ"ז. וכמדומה אשר בקונטרס שחברתי על הל' שבועות שנאבד ממני הארכתי ג"כ בענין זה. ואולי אזכה עוד למצאו כדי שלא תהיה יגיעתי אשר יגעתי בה לריק: ובדברי תוס' הנ"ל דבמקום דגלי למפרע הוי ודאי ה"ס עי' תוס' קידושין (יא א) ד"ה וחייבין עליו קצת סתירה לזה ולא הרגישו בזה אחרונים וע"י שעה"מ ה' אישות:

שם עי' מל"מ הקשה לסוף מהיכא תיתי נימא דבדיעבד פסול הרי גבי מנחות צריך קרא לעכב וכו'. ועי' שער המלך שהביא בשם מים חיים שכתב אי לאו קרא הייתי אומר דפסול משום כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וכו' והקשה עליו דא"כ תיקשי מהא דמנחות הנ"ל. ומכח זה צידד לומר דאף רבא מודה בקדשים אי עביד מהני. ולכאורה לא משמע כן בש"ס פרק קמא דתמורה דהרי פריך שם מתמורה וקדשים עיין שם. וי"ל קצת ע"פ מה שהאריכו האחרונים ליישב הקושיא משוחט בשבת אמאי שחיטתו כשירה נימא כל מילי וכו' וחד מן התירוצים הוא דהא דאמרינן אי עביד לא מהני היינו דע"י זה לא נעשה עכ"פ העבירה בפועל כיון דלא מהני. רק לקי הואיל ועבר עכ"פ אמימרא דרחמנא וא"כ בשבת אף אם תהא שחיטתו פסולה מ"מ נעשה עבירה בפועל. דאף בנחירה עכ"פ חילל שבת ובמקום אחר הארכנו קצת בזה דאף כה"ג לדעת הרמב"ם באבר מן החי של עוף אין בן נח נהרג עליו. א"כ אם תהא שחיטתו פסולה לא נעשה עבירה בפועל דהוי מקלקל ואין כאן מקומו] ומעתה י"ל כאן ג"כ סוף סוף אי לא הוי כתיב קרא דכשר דיעבד הו"א אי עביד לא מהני ולא נעשה העבירה בפועל כיון

דפסול הזבח ולא נשחט פסח כשר על החמץ. משא"כ גבי מנחות פריך רבינא שפיר ואימא לא תאפה חמץ ללאו ולא נפסל. ואי משום כל מילי וכו' הרי שם יליף מקרא מחמץ אחר מחמץ פסול כמבואר במנחות (נה ב) וכמבואר ברמב"ם פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הי"ד א"כ סוף סוף נעשה עבירה בפועל דהרי אף אם פסולה מחמת חימוץ חייב אם מחמצה והבן. אבל כאן כיון דדחי בירושלמי הראיה ממקטיר על החמץ די"ל שנזדמן לו אח"כ או שהיה זה שוחט וזה זורק. א"כ הוי שפיר מסברא לומר דפסול משום כל מילי וק"ל. אך קצת קשה לזה דא"כ מאי דקאמר בירושלמי ר' מנא אמר אילולי דתני חזקיה וכו'. א"כ בא לדחות ראיה מהקטרה משום די"ל פסולה ג"כ חייב. ותימה לו אם נאמר כן א"כ ממילא מנ"ל כלל דפסול משום כל מילי וכו'. הא אי נימא כל וכו' א"כ ממילא אף בפסולה חייב. א"כ הדר נעשה עבירה בפועל א"כ נימא דבדיעבד כשר וק"ל: ובדרך יותר פשוט קצת י"ל דשם במנחות פריך שפיר דטפי מסתבר לומר דבדיעבד כשר ומשו"ה מחמץ אחר מחמץ חייב. מדנימא בדיעבד פסול ומחמץ אחר וכו' הוי גזירת הכתוב וק"ל: עוד הקשה השער המלך בהשמטה סוף הספר על דברי המים חיים הנ"ל. דהרי במנחות כ' איתא שם פלפול אם לא מלח הקרבן אם כשר בדיעבד ותיפו"ל כל מילי וכו' עיין שם. ולכאורה שם לא שייך תירוץ הנ"ל. וקצת יש מקום לומר דבשב ואל תעשה לא אמרינן כל מילי וכו' דדוקא במה דאמר רחמנא לא תעביד וכו'. משא"כ בדבר שהוא בקום ועשה אף שנכתב בלשון ל"ת. ואף שיש לפקפק ולומר דהמעשה הוא שהביא קרבן בלי מלח. אך י"ל דהלאו הוא רק שלא להשבית מלח אבל לא על הקרבן. משא"כ בלא יראו פני ריקם הלאו הוא על הגוף וצ"ע עוד בזה. עוד הקשה השער המלך שם על הריטב"א ביומא (יג א) שכתב שם כל היכא דאיכא אזהרה אם לא שנה הכתוב הוי עיכוב דא"כ קשה ג"כ מהא דמנחות מנ"ל עיכובא וכו' ותקשה ליה דהוי אזהרה עיין שם. קצת יש ליישב די"ל עיקר סברת הריטב"א גבי קטורת דאם חסר אחד מסממנים ממילא הוי עיכובא היינו משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ולא נתקיימה המצוה כלל. משא"כ באפיית מנחות יראה דלא שייך זה דהאפיה הוי רק הכשר מצוה. ומטעם זה יש ליישב ג"כ קצת קושית המל"מ הנ"ל (ג"כ) דפסח כיון שהרמב"ם במנין המצות חשבה למצוה בפ"ע א"כ י"ל מסברא פסול הפסח משום מצוה הבאה בעבירה וכו' וגם מה שהקשה השעה"מ בהשמטה על הריטב"א מהא דמנחות (כ') הנ"ל דפילפל שם אם לא מלח אי מעכב ותימה לן הא הוי אזהרה וכו' עיין שם. יש ליישב ג"כ קצת די"ל דבר שהוא בשב ואל תעשה לפי סברותינו הנ"ל לא אמרינן ביה מצוה הבאה בעבירה כיון דאין העבירה בקום ועשה. וקצת משמע דבביטול עשה ודאי לא שייך מצוה הבאה וכו'

דאל"כ כל הני דאין מעכבין בקדשים י"ל הא עשה עכ"פ איכא בהו ונימא מצוה הבאה בעבירה וק"ל. ובמקום אחר נסתפקתי קצת בזה ועדיין צ"ע וק"ל. וקצת קשה דבדף (סג א) אמר ר' שמעון פסח ששחטו שלא לשמו פטור ופי' רש"י משום שחיטה שאינה ראויה וכו' ותיפו"ל בלא"ה בפסול לא עבר. ואפשר כיון דהפסול בא רק עתה מחמת השחיטה שאני וצ"ע. וקצת יש לספק בפסח ששחטו שלא לשמו אם חייב דהרי פי' רש"י שם דהא דפטור לר"ש משום שחיטה שאינה ראויה א"כ לדידן חייב. או דהפטור הוא משום דהוי זבח פסול וצ"ע והבן:

הלכה ו

דם הפסח וכו'. עי' כ"מ ואף על גב דבפ' תמיד נשחט וכו'. ולכאורה כמו כן היה קשה מהא דזבחים (נה ב) דתנן התם הבכור והמעשר והפסח וכו' ודייק הש"ס שם מזה דעל כרחך סובר התנא פסח בזריקה מדהשוה אותם עי' רש"י שם וק"ל. וקצת קשה מדוע לא הביא הכ"מ דברי רמב"ם בפי' המשנה שם פ' תמיד נשחט שכתב להדיא שם דפסח בזריקה. וצ"ל דבחיבורו חזר בו. ועי' היטב לעיל (פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"ז) ובלח"מ שם עיין שם. ומי שדעתו רחבה ובקי בענינים אלו יתרץ הדברים על בורין.

הלכה ז

המניח אימורין וכו'. בחי' לפסחים הארכנו הרבה בדברי המל"מ כאן וגם במקום אחר הארכתי קצת ליישב מה שרמז כאן הגהת מל"מ למה שפילפל המל"מ פי"ח מהל' פסולי המוקדשין ה"ט שכתב שם הרמב"ם גבי מותיר בשר פסח דאין לוקה משום ניתק לעשה. ותימה לי אמאי לא כתב הטעם משום אין בו מעשה ונפק"מ אם לא קיים העשה עיין שם. ואמרנו ליישב קצת די"ל משום דבכה"ג לא מיקרי אין בו מעשה הואיל ומשכחת לה ע"י מעשה. כי י"ל עיקר העבירה היא בשעה שמבטל העשה ואף דקיי"ל קיימו ולא קיימו. מ"מ לדעת הרמב"ם צריך דוקא שיהיה באופן שא"א תו לקיימו כנודע. וא"כ י"ל העבירה הוי אז. עי' רש"י ותוס' ריש אלו הן הלוקין בסוגיא זו היטב. וא"כ הדר כיון דמשכחת לה ע"י מעשה כגון שאכל הנותר וכדומה. א"כ אף אם לא עשה מעשה חייב כאשר כן דעת קצת פוסקים. עי' מל"מ פ"ד מהל' מלוה ועי' שער המלך הל' חמץ ומצה [ומה שיש לפקפק בזה דמשמע דהרמב"ם לא סבר הכי מדכתב בהל' חמץ ומצה דאין לוקה על בל יראה אם לא עשה מעשה אין כאן מקומו]. וא"כ הוי לוקה אי לאו משום ניתק לעשה. ובזה ישבנו ג"כ מה דקשה אם משום ניתק לעשה א"כ נשים [דפטורין] לכאורה מעשה זו הואיל שהיא הזמן גרמא (ובמקום אחר הארכנו בזה) א"כ ילקו. וגם א"כ אף אנשים ילקו דהרי אין העשה שוה בכל וכמבואר ריש תמורה. ולהנ"ל ניחא דהרי בנשים בלא"ה הוי אין בו מעשה ואין להאריך.

עוד רגע אדבר הנה המל"מ כתב פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הנ"ל דזה ודאי ניחא מה שלא כתב כאן גבי אימורין משום ניתק לעשה דלא מצינו עשה זו גבי אימורין עיין שם, ולכאורה צריך ביאור באימורין שנתותרו מה דינם. והנה לעיל (פי"ט מהל' פסולי המוקדשין) חשיב שם כל הנשרפין יראה דלא חשיב אימורין בהדייהו וצ"ע. גם יש לספק קצת מנ"ל דאם לנו אימורים דפסול דיעבד הואיל ולא שינה הכתוב לעכב. ובזה יש ליישב קצת מה דצריך תרי קראי לאימורים. אכן יראתי לדבר בענינים אלו אשר אין לי מבוא בהן כלל. רק כתבתי לעצמי לזכרון בעלמא. אולי אזכה עוד ויפתח לי ה' שערי בינה יהיה לי זאת למזכרת:

הלכה ט

[**ט** - יא] לכאורה קשה מ"ש היו פחות מחמשים אין שוחטין וכו'. הא לא שינה הכתוב לעכב ויראה דמשו"ה כתב אם נשחט בבת אחת כשר. אך הכ"מ כתב דמשמע כן מלשון הש"ס עיין שם. עכ"פ קשה (ת"ל) מדוע כתב אם נשחט בבת אחת וכו' תיפו"ל אף אם אין שם אלא עשרה או פחות ג"כ כשר אף דלא הוי קהל ועדה וישראל לא בבת אחת ולא בזה אחר זה. ואמאי נקט בבת אחת דמשמע דוקא הואיל והוי עכ"פ ספיקא ואמאי לא אשמועינן רבותא טפי. וגם לשון הרמב"ם שכתב בתחלה כפי הגירסא שלפנינו אין שוחטין בפחות מחמשים ואם שחטו כשר. מאי כוונתו בזה. אם הכוונה דכיון דשחטו פחות מחמשים א"כ על כרחך לא יצא ידי חובתו לעשות ג' כיתות בב"א ובזא"ז. א"כ למאי הלכתא כתב אח"כ ואם שחטו כולן בבת אחת כשר. תימה לי הרי כבר השמיענו זה תחלה. ואם נימא דתחלה איירי בזה אחר זה ואח"כ בבת אחת זה דוחק דמאי אולמא הא מהא וצ"ע וק"ל. עוד קשה קצת דמשמע דאם אין חמשים לא ישחוט כלל הפסח. ואמאי לא נימא דאתי עשה דשחיטת פסח ודאי הך דלכתחלה צריך קהל ועדה וישראל והתורה לא קפדה רק היכא דאפשר. וכעין זה אמרינן בהא דאסור לשחוט אחר תמיד של בין ערבים וזה דוקא היכא דאפשר. עי' היטב תוס' מנחות (מט ד"ה ת"ל). ושם נסתפקו קצת במקום דמיפסל בדיעבד אי שייך דחייה אבל בלכתחלה מודו יעו"ש. וא"כ צ"ע קצת כאן וק"ל:

הלכה יד

ומפשיטין את כולו וכו'. עי' לח"מ ומה שתירץ כתבו ג"כ תוס' בשבת שם לחד תירוץ עיין שם. ועי' תשובת שאגת אריה בדיני מילה שצידד שם דהרמב"ם איירי כאן כל זמן שלא פירש. וכתב דהש"ס דשבת שם הוי סבר דאיירי שפירש ולכך הוצרך לומר דשקיל בברזי אבל משאר סוגיות משמע דאיירי בלא פירש ומפשיט כדרכו עיין שם. וקצת יש לפלפל די"ל זה הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה. אולם לא עיינתי כעת. גם בלא"ה צריך

להבין מדוע יקרא זה בשם פסיק רישא הלא לכאורה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. ובזה יש מקום ג"כ ליישב הסוגיות דלכאורה מה פריך הש"ס והא מודה ר' שמעון וכו' הא סוף סוף הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה והדר הוי דרבנן. אך י"ל דהכי פריך דמ"מ מאי אהדרו לר' יהודה בן בתירא אם מצילין תיק וכו'. דלמא ריב"ב סובר מלאכה שאצל"ג חייב. ובשלמא אי הוי הקושיא משום דבר שאין מתכוין שפיר דאף ר' יהודה דסובר דבר שאין מתכוין בשבת אסור הוי רק דרבנן כמ"ש תוס' ביומא בסוגיא דמצרף. משא"כ מלאכה שא"צ לגופה לר"י חייב מן התורה וא"כ מנ"ל לרבנן להקשות לריב"ב. אבל באמת אי קיי"ל מלאכה שאצל"ג פטור שפיר מפשיט כדרכו וק"ל. אך עדיין לא אבין מדוע נימא כלל דהוי דבר שאין מתכוין הא עושה המלאכה ממש. רק דהוי א"צ לגופה וצ"ע כעת. ובחי' למנחות פ' ר' ישמעאל כתבתי עוד מזה:

הלכה יח

ואם היה יבישה וכו'. עי' לח"מ. וקצת היה מקום לומר דשאני הרכבתו והבאתו וכו' דהם לא משכחת להו רק חוץ למקדש ולא עיינתי כעת:

פרק ב

הלכה א

אין שוחטין וכו'. עי' כ"מ ומל"מ הי"ג כתבו תוך הענין השייך לכאן. ומה שצ"ע קצת מדוע לא הזכירו כלל מהפלפול אם שה לבית אבות דאורייתא או לא. עי' פרק האשה (פח. תוס' ד"ה שה וכו' ודף צא: ד"ה איש זוכה וכו'). ועי' גם בגיטין פ"א. ובחי' לקונטרס ברירה הארכנו קצת בזה:

הלכה ג

עי' לחם יהודה כתב לדעת הרמב"ם אף דלאוכליו ושלא לאוכליו כשר מ"מ לכתחלה אסור. אבל רש"י סובר דהכי פירושו דוקא אם אין אחד מהן יכול לאכול כזית עיין שם היטב. ומ"ש הלחם יהודה הנ"ל צע"ג כאשר כתבו השיורי כנה"ג דזה דוחק. וקצת היה נראה כוונת הרמב"ם דאם אין יכול לאכול כל אחד מהם כזית היינו שאין בו כדי לחלק שיבוא על כל אחד כזית. לא אמרינן דאפשר שמוותר א' נגד חבירו ושפיר יכולין לאכול עכ"פ מקצת חבורה כזית ושפיר דמי קמ"ל דלא אמרינן הכי וצ"ע. ודע דמלשון רש"י שם יראה דהכוונה דוקא שאין יכולין לאכול כזית יחד. אבל אם יכולין לאכול כזית יחד שפיר דמי וזה צ"ע. ועי' שיורי כנה"ג הביא לשון רש"י עיין שם. אך מתוס' שם יראה שפי' דהכוונה משום חשש נותר והיינו אם אין יכולין לאכול הכל עיין שם. ובחי' שם כתבתי בזה ג"כ:

הלכה ו

יראה מלשון הרמב"ם אם שחוט לזרוק למולין ולערלים כשר. דוקא אם זרק למולין ולערלים פסול עי' בזה. ועי' בתוס' בסוגיא (סא. ד"ה ואיתקש) ובשאר דיבורים יראה קצת מדבריהם דיש שלא למנויו ואינו שינוי בעלים וכן להיפוך. ועי' מפרשים שם:

הפסח כשר ואין אדם יוצא וכו'. יראה שיש כאן ט"ס וצ"ל ואדם יוצא וכו' וכן איתא בש"ס דף עח עיין שם:

הלכה יא

עי' (פח א) דקאמר שם ש"מ יש ברירה ומשני שה לבית אבות מ"מ. ועי' תוס' שפי' דשה לבית אבות לאו דאורייתא עיין שם. וכתבו כדי לחנכן במצות מותר ולא נימא דהוי מאכילם בידים פסח שלא למנויו עיין שם. ועי' תוס' שם ד"ה אלא וכו'. שיראה מדבריהם דאם שה לבית אבות לאו דאורייתא ממילא א"צ מינוי כלל עיין שם. ועי' היטב בתוס' נדרים ובחי' הארכנו. ושם כתבתי כי יש סוברים דאף אם שה לבית אבות דאורייתא מ"מ הוי גזירת הכתוב ליקח בשביל בני ביתו הקטנים בלא דעתן ולא תלוי אפשר בברירה עיין שם היטב:

והממנה על שני פסחים אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון וכו'. גם בזה קשה טובא דהרי חזינן בדף (פח ב) במלך ומלכה דאמרינן שם ג"כ אוכל מן הראשון ואפ"ה רק משום שלום מלכות. וא"כ קשה כאן אמאי יאכל מן הראשון הא אין ברירה. ועי' לקמן פ"ג ה"א ובחי' הארכנו ג"כ בזה. וכעת ראיתי בס' צרור החיים כאן שפילפל קצת בזה:

הלכה יג

מי שחציו וכו'. עי' מל"מ מ"ש סוף ד"ה מי וכו'. והשתא בא רש"י לומר וכו'. יראה כי יש כאן איזה ט"ס וק"ל:

במל"מ. ד"ה תנן התם וכו' וק"ל למה לא הקשה ג"כ איכפל קרא וכו'. לכאורה צ"ע הרי [שפיר צריך קראי כיון] דהא דכופין את רבו הוא רק דרבנן וצ"ע וק"ל ובחי' על הרמב"ם (הל' מלכים פ"י ה"ז) הארכנו קצת בענין זה עיין שם:

במל"מ. ועיקרן של דברים וכו'. גם בזה הארכתי קצת בחי' לפסחים: שם סוף הדיבור וראיתי גרסא בס' הילקוט וכו'. יראה שיש כאן איזה ט"ס וק"ל: שם וראיתי בשלטי גבורים פ' הבא על יבמתו וכו'. בחי' לח"מ הארכנו קצת:

עוד רגע אדבר בהך דחצי עבד וכו'. הנה צריך להבין בטעם הדבר דלא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו וכו' דבשל רבו לא יאכל הטעם משום דאין דעת רבו להימנות חלק חירות על פסחו כמ"ש רש"י (קז א) ד"ה לא יאכל משל רבו וכו'. והא דלא יאכל משל עצמו היינו משום שאין חלק עבדות נמשך אחר דעתו כמ"ש רש"י (פח א) ד"ה כמשנה

ראשונה וכו' עיין שם. והנה יראה לפי"ז ודאי אם רצון הרב למנות חלק חירות ג"כ על פסחו ודאי מהני. וכמו כן יראה אם שחט על עצמו קודם ששחט רבו ג"כ מהני. ואף דיראה לכאורה דאם שחט אח"כ רבו עליו ג"כ יוצא דוקא בשל רבו. מ"מ אם לא שחט עליו כלל רבו ודאי יוצא בשל עצמו. ועי' לעיל ה"י. וכן מוכח לקמן (פ"ג ה"ב) גבי עבד שאומר טלה שלי וכו'. ואף גם אם שחט רבו אח"כ עליו עדיין אין מבואר כ"כ אם צריך לצאת דוקא בשל רבו. עכ"פ אם לא שחט רבו כלל עליו ודאי יצא בשל עצמו. ועפ"ז קשה מה הקשה הלח"מ כלל כיון דמן התורה פטור איך יביא חולין בעזרה. ולהנ"ל י"ל כיון שתקנו חכמים שיביא העבד משל עצמו מסתמא אין הרב שוחט עליו וק"ל. ועי' ס' צרור החיים כאן שהקשה אם חציו עבד וחציו בן חורין פטור א"כ אמאי יאכל עבד בפסח עיין שם. וזה אינו קושיא וק"ל. ומשו"ה קשה ג"כ על תירוץ בנו של הרמב"ם דמשו"ה לא יאכל וכו' כדי שלא ימצא תקנה וישחררנו. ותימה לי הרי אם ישחוט קודם הרב שפיר יאכל וצ"ע.

הלכה יד

עי' שער המלך מה שפילפל כאן וכבר הארכנו בזה בקונטרס שליחות:

פרק ג

הלכה א

משום שלום מלכות וכו'. עי' תוס' יום טוב פ"ח דפסחים שפי' טעם הרמב"ם דהוא סבר הא דקיי"ל אין ברירה בדאורייתא היינו מדרבנן. אבל מן התורה לעולם יש ברירה ומשום שלום מלכות אוקמי אדאורייתא עיין שם. ובחי' בקונטרס ברירה הארכנו ג"כ בזה כי משמע מכל הפוסקים דהא דקיי"ל בדאורייתא אין ברירה היינו מספק ושם הארכנו:

הלכה ב

והוא שיתן לו [רועה של] רבו וכו'. ועי' רש"י בסוגיא שפי' דאין לומר שיתנה ויאמר אף אם שניהם של רבו יהיה אחד פסח ואחד שלמים משום דלא אפשר יעו"ש. ולכאורה יראה הטעם משום סמיכה. עי' (פט א) ועדיין צ"ע קצת. וכעת לא עיינתי כראוי גם כי אין אתי ספרים וכאשר יעדנו בתחלת הענין ה' ישלח ישועה מהרה:

הלכה ד

ופטורין מלעשות פסח שני וכו'. עי' לח"מ שהקשה אמאי לא חילק בין קודם זריקה וכו' עיין שם מה שתירץ. ולכאורה החילוק צ"ע. והיה נראה לומר דהכוונה באמת דאמרינן שלא היה ספק כלל קודם זריקה אבל אם באמת נולד ספק קודם זריקה חייבין בפסח שני וצ"ע וק"ל. ועל תירוץ הלח"מ קשה טובא דסוף סוף בהך דחמשה שנתערבו עורות וכו' לא שייך תירוצו. אך יש לומר שם בלאו הכי אסור לזרוק משום בעל מום ואף א"כ מאי

קאמר שם (פח א) מאן דמתני אמתני' כ"ש אברייתא. ולהלח"מ [צ"ל] בהיפוך. ולקמן אי"ה נזכיר עוד:

הלכה ח

שנים שנתערבו וכו'. עי' לח"מ. ועי' תוס' יום טוב משנה זו שכתב ג"כ דהרמב"ם פוסק כר' יהודה ולא כרבי יוסי עיין שם:

הלכה ט

חמשה שנתערבו וכו'. עיין היטב פסחים (פט א) ולכאורה צריך להבין מדוע כתב הרמב"ם רק הטעם משום זריקה ושפיכה וכו' ולא כתב משום מביאין קדשים לבית הפסול כמבואר שם. אך זה היה יכול לתקן שיתנה על מותר פסח כמבואר בש"ס שם. ואי משום סמיכה היה משכחת עכ"פ בקרבן נשים. אך זה קשה קצת אמאי לא קאמר משום חילוק מתנות דשלמים מתן ארבע ופסח מתן אחת. ואי משום דבדיעבד כיפר הרי בשפיכה ג"כ בדיעבד יצא בשאר קרבנות. ואפ"ה הואיל ולכתחלה אסור. א"כ כמו כן לענין חילוק מתנות. אך י"ל קצת ע"פ מה שהקשה המהרש"א שם בתוס' ד"ה הני מילי וכו' שהקשו תימה כיון דבדיעבד לא מעכב אמאי יכנסו לספק כרת. ותירצו משום דטפי עדיף ליכנס בספק כרת בשב ואל תעשה ממה שיעשו רובם שלא כהוגן. והקשה ע"ז הכל טעמא [מאי] יקרבו ויסמכו ובמתן ארבע ובזריקה ויהיה הכל כהוגן רק אחד שלא כהוגן זה שחייב פסח עיין שם. ולכאורה דבריו תמוהין דהרי הנתנין בשפיכה שנתנן בזריקה לא יצא. ועי' בשער המלך כאן שהרגיש בזה. וא"כ ניחא מה דנקט הרמב"ם רק הטעם משום שפיכה וזריקה וק"ל:

ואגב נזכיר מ"ש המהרש"א שם שיעשו ג"כ סמיכה לכאורה ג"כ צ"ע אם נאמר סמיכה בכל כחו בעינן דהסוגיא שם אזיל למ"ד זה כמ"ש תוס' שם ד"ה ואילו וכו'. [ומ"ש תוס' שם ופלוגתא דתנאי היא פ' אין דורשין וכו'. עי' שער המלך לעיל (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות) מה שפירש דברי תוס' אלו אשר לכאורה תמוהים כי לא נזכר שם כלל פלוגתא דתנאי עיין שם ותמצא נחת. גם שם תמצא הפלוגתא בין רש"י פ' כיסוי הדם דף פ"ה שיראה מלשונו שם שסובר [אנן] דקיי"ל נשים סומכות רשות אף בסמיכה בכל כחו אף דהוי עבודה בקדשים מ"מ רשות וזה מקצוע גדול וכן כתב הקרבן אהרן בשם רש"י בסדר ויקרא [דף מ"ג ע"א]. אבל תוס' בעירובין ובשאר דוכתי סוברים דפליגי רק בדרבנן אי שרי לסמוך ביד לבד. וכמו כן לענין תפילין ושופר עיין שם היטב. ועיין גם במג"א או"ח ריש סי' קכ"ח ובמ"ש שם קצת עיין שם ובדברי שער המלך הנ"ל שרוצה לדמות ולומר למ"ד רשות ה"ה אף בדברים שאין טעונין סמיכה אפ"ה רשות לסמוך עיין שם בזה צ"ע טובא וק"ל]. וא"כ קשה איך שייך לעבור על לאו דעבודה בקדשים אם זה פסח. וצ"ל

דאמרינן אתי עשה ודחי ל"ת. אך זה צ"ע חדא הא אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש. ועוד הא עקירת הלאו והעשה אין באים כאחת דהרי הסמיכה היא קודם שחיטה. ועוד חזון למועד בזה אי"ה. ובחי' למס' ר"ה פ"ד הארכתי ג"כ קצת בזה. ועי' בס' טורי אבן פ"ק דחגיגה (ה א) עיין שם:

פרק ד

הלכה א

אם היה נאמן וכו'. לכאורה קשה קצת וכי מפני שהוא נאמן להם נניחם אנחנו להביא חולין לעזרה. והרי הך דקדושין שהביא הכ"מ היינו להחמיר. אבל הכא הרי מתיר ע"י זה חולין בעזרה. אך יראה קצת לומר ע"פ מה שפלפלתי קצת בקונטרס עד אחד גבי הא דס"ת דאם אמר אזכרות לא כתבתי לשמן אינו נאמן והקשיתי הא דעת הרבה [פוסקים] דעכ"פ עד אחד נאמן אף לאסור במקום דלא אתחזק היתרא. ושם מה חזקת היתר איכא הרי אם נכתב שלא לשמו היה מתחלה בפסול וצ"ל דמ"מ כיון דמן הסתם בלא עדותו היה אמרינן דכשר הוא מיקרי לענין עד אחד שאינו נאמן בזה כמו בחזקת היתר. אף דבעלמא לענין ספק לא מיקרי בזה חזקת היתר ושם הארכנו. וא"כ גם כאן שאומר ששחט שלא לשמו דאין נאמן צ"ל ג"כ כנ"ל. וא"כ י"ל נהי דאין נאמן לאסור מ"מ אם נאמן הוא להם סומכין עליו דזה הוא להתיר לשחוט פסח אחר ולאכול ממנו עד אחד נאמן והבן. וא"כ עפי"ז יתיישב קושיית הלח"מ לכאורה ג"כ דאם רוצה להחמיר יכול לחזור ולהביא. ואי משום שאין יכול לאכול הרי עד אחד נאמן להתיר במקום דליכא חזקת איסור. רק אם אין רוצה להביא אחר א"צ. דאין עד אחד נאמן לחייב והבן זה:

שם בלח"מ הביא מ"ש הכ"מ דימנה עם אחר וכו'. וכתב הלח"מ דזה אינו דהוי כמו נשחט שלא למנוייו וכמ"ש הרמב"ם לעיל סוף פ"ג דאל"כ גם בחמשה וכו' נימא הכי עיין שם. ובאמת קצת קשה מ"ש הרמב"ם משום נשחט שלא למנויו וכו'. ותימה לי הא למנויו ושלא למנויו כשר וצע"ג. ובאמת קצת צריך להבין על לשון הרמב"ם לעיל. דהרי בפסחים שם מבואר בש"ס דהוי נאכל שלא למנויו ולא נשחט וכו'. וקצת יראה דמשו"ה קאמר הש"ס נאכל דאילו שחיטה יכול להיות על תנאי אם זה מחויב יהיה השחיטה גם עליו ואם אין חייב לא יהיה השחיטה עליו. רק נאכל וכו' קאמר שפיר. וא"ת באמת לא יאכל. א"כ הוי נשחט שלא לאוכליו דאף אם הוא מחויב בפסח הרי מ"מ לא יכול לאכול מספק וצ"ע קצת. ולפ"ז קצת קשה מה שפלפלו האחרונים עי' תשובת שאגת אריה ובסוף ס' בית מאיר שהקשו מדוע אמרינן בב"ב גבי הקונה שני אילנות כיון דאין ראוי לקריאה אף לא יביא. והרי אמרינן ביבמות הספיקות חולצין אף דאין ראויות ליבום

וכו'. מ"מ כיון דהוי רק מספק אמרינן אם יבוא אליהו ויאמר וכו' א"כ גם שם נימא הכי. ותירצו לחד תירוץ לחלק בין ספיקא דדינא לא אמרינן אם יבוא וכו' רק בספק מעשה עיין שם. וא"כ קשה כאן ג"כ אמאי לא ימנה עם אחרים בתנאי. ואי משום כיון דאין יכול לאכול מספיקא א"כ לא מהני. תימה לי נימא אם יבוא אליהו ויאמר שהוא חייב בפסח יהא ראוי לאכול מיקרי ראוי לאכילה ואכילה אין מעכבת והבן זה. אך אם נאמר החילוק באופן אחר דדוקא אם הדבר תלוי בשני דברים כמו חליצה דאם חולץ אין מייבם רק אמרינן דצריך שיהא ראויה ליבום אם היה רוצה לייבם בזה אמרינן אם יבוא אליהו וכו'. משא"כ שם בשני אילנות דהרי בעינן שיהא ראוי לקרות עתה בזה לא אמרינן אם יבוא וכו' א"כ גם כאן בעינן שיהא ראוי לאכול עתה וק"ל. אח"ז כתבתי עוד מזה בחי' לאה"ע סי' קנ"ו.

עי' שעה"מ שהביא ליישב הקושיא על הרמב"ם שפסק לקמן פ"ז בחופר גל מספק פטור מפסח שני. ותימה לי תיהדר קושיית תוס' פסחים (דף פט) הנ"ל לדוכתיה וכי משום הנך דברים דלא מעכבי יכנס בספק כרת. ומה שתירצו דמוטב ליכנס בספק כרת ולא יעשו רובם שלא כהוגן וכו'. וזה לא שייך בחופר גל דהוי רק אחד. ותירץ די"ל קושיית תוס' לא הוי רק בחמש חבורות וכו' דלא הוי ודאי שלא כהוגן רק ספק. משא"כ באחד דהוי ודאי שלא כהוגן משום חזה ושוק דאם יתנה בשלמים א"כ מה יעשה בחזה ושוק דבשלמא בה' חבורות יוכלו לעשות ליקח כהן אחר שלא עשה עדיין פסח וימנו אותו על חמשה פסחים דממ"נ יוכל לאכול כל חזה ושוק. משא"כ באחד דעל כרחך יבוא חזה ושוק לידי נותר בודאי ועיקר קושיית תוס' הוה רק בספק. ובפ"ו מהלכות פסולי המוקדשין כתב עוד תירוץ אחר משום נסכים יעו"ש. עכ"פ לכל התירוצים תקשי ג"כ קושיית הלח"מ א"כ כאן איך יביא פסח שני וק"ל:

עוד היה מקום קצת ליישב הקושיא מחופר גל הנ"ל ע"פ מה שנבין מה שהקשו תוס' (פט. ד"ה ה"מ וכו') אמאי דחינן ספק כרת משום הנך דברים דלא מעכבי וכו'. ולכאורה קשה הא הוי ספק שמא פטור מפסח והוי שלמים וא"כ עבר בחנם על ביטול סמיכה וכן על מצות זריקה וכן [על] מתן ארבע וכו'. וצ"ל דמ"מ סוף סוף כיון שעתה הוא ספק מוטב לעבור על ספק ביטול אלו משנעבור על ספק כרת. והנה התוס' ריש ב"ב וגיטין פ"ד בסוגיא דחצי עבד וחצי בן חורין הקשו איך אומרים לו לכהן חטא כדי שיזכה חבירך בהא דפסחים פ' תמיד נשחט (נח א) במחוסר כפורים ששכח ולא הביא כפרתו וכו' דדחי עשה דפסח עשה דהשלמה. והרי הכהן הזורק עובר בזה ואיך יחטא כדי שיזכה חבירו. ותירצו שם דבאיסור עשה לא אמרינן הכי עיין שם. וא"כ לכאורה

כאן אם נותן במתן אחת א"כ עובר על בל תגרע אם הוא שלמים וא"כ הוי ל"ת. וכמו כן אם נותן ארבע עובר על בל תוסיף אם היא פסח. וא"כ איך יחטא כהן כדי שיזכה ישראל [ואף שי"ל דמ"ש תוס' לחלק בין עשה לל"ת עיקר החילוק בין שב ואל תעשה לקום ועשה. וא"כ אם נותן במתן אחת הוי שב ואל תעשה. מ"מ אין נראה כן. דלכאורה עשה דהשלמה הוי ג"כ קום ועשה. ולקמן אי"ה נאריך עוד קצת בזה]. אך י"ל דתוס' הקשו שפיר דכאן הרי לא פשע ישראל דהרי נמצא יבלת וכה"ג אמרינן שפיר חטא וכו' כמבואר בתוס' שם. ומעתה י"ל הך דחופר גל מיקרי פשע שלא היה לו ליכנס בספק ומשו"ה לא יביא פסח שני. משא"כ כאן דלא פשע שפיר מביא פסח אחר וכתירוץ הלח"מ והבן. עוד יראה ליישב ע"פ סיגנון זה קצת באופן אחר ע"פ מ"ש תוס' בעירובין (ק א) ועי' בזבחים (פ א) ובר"ה פ"ד דעשה דפשיעה אין דוחה ל"ת. וא"כ קשה אמאי דחי פסח עשה דהשלמה בשכח ולא הביא כפרתו כנ"ל. וצ"ל דעשה דחי שפיר משא"כ ל"ת. וא"כ כאן דאיכא ג"כ ל"ת [דבל תוסיף] ולא תגרעו כנ"ל א"כ הדר לא דחי הואיל והוא פשיעה גבי גל משא"כ כאן וק"ל:

וע"פ דרכים האלה יש ליישב ג"כ לכאורה מה דקשה לעיל (פ"ג ה"ב) בשכח מה אמר לו רבו דצריך שישחט גדי וטלה והטלה צריך שיתן לו הרועה ע"מ שאין לרבו רשות בו וכו'. ותיפו"ל אף אם שניהם של רבו ישחט על תנאי דאחד מהן יהיה שלמים. ועי' רש"י (פח: ד"ה בתקנתא דרביה וכו') שכתב אין לו תקנה דהא לא מצי להתנות בשלמים מפני שממעט באכילתו וכו'. ועי' מפרשים שם שכתבו דעל כרחך זה ט"ס דהרי אין ממעט באכילה דהרי אם יבוא רבו יאמר לו מה שאמר. וכעת אין מפרשי הש"ס תחת ידי לעיין. ועי' תשובת חכם צבי (סי' קכ"א) כתב דמיקרי שפיר ממעט הואיל והרב לא יבוא עד לערב בזמן אכילת פסח וממעט באכילת שלמים. והשער המלך דחה זה דעל כרחך לא מיקרי זה ממעט דאל"כ איך קאמר הש"ס (פט א) יתנה במותר פסח וכו'. תקשה ליה סוף סוף ממעט כי פסח אינו נאכל רק בלילה ומותר ליום ולילה עיין שם. עכ"פ צ"ל הטעם משום הנך דמסיק הש"ס שם משום סמיכה ושפיכה ומתנות. וא"כ קשה ג"כ שם איכא רק חד ואמאי לא ידחה ספק כרת שאר עשה. ולהנ"ל ניחא דמיקרי ג"כ פשיעה שהעבד פשע וצ"ע בכ"ז. ועי' עוד בתשובת ח"צ הנ"ל שכתב שם הא דלא נקט רש"י חד מהנך טעמי דמסיק הש"ס (פט א) דחד מינייהו נקט עיין שם.

והקשה שם עוד אמאי לא קאמר רש"י הטעם משום עשה דהשלמה. בשלמא בדף פט משו"ה לא קאמר עשה דהשלמה משום דפסח עשה שיש בו כרת שפיר דחי משא"כ בעבד הרי איכא תקנה שיקנה לו ע"מ שאין לרבו רשות וכו' עיין שם. והשעה"מ תמה

עליו דמה קאמר (בדף פט) הטעם משום דעשה שיש בו כרת דחי. דתקשה ליה הרי בפירוש הקשו תוס' ביומא (לג) ובהתכלת (מט) קושיא זו משום עשה דהשלמה. וכתב דאין לומר דעשה דפסח דחי דהרי הוי רק ספק עיין שם. ומשמע מדברי שעה"מ דג"כ הטעם משום כיון דיעשו רובם שלא כהוגן מוטב ליכנס בספק כרת. ולפי זה בהא דעבד קשה טובא כנ"ל. ולכאורה יראה דודאי מה שהקשו תוס' (פט. ד"ה ה"מ וכו') דאמאי נכנס בספק כרת משום הנך דלא מעכבו וכו'. ולכאורה הרי סוף סוף ג"כ מבטל עשה דסמיכה ואינך. וצ"ל דמ"מ מוטב ליכנס בספק ביטול שאר עשה משיכנס בספק ביטול עשה שיש בו כרת וכנ"ל. וא"כ יראה כ"ז בשב ואל תעשה אבל לבטל עשה בקום ועשה כמו עשה דהשלמה ודאי שב ואל תעשה עדיף אף דעשה דוחה ל"ת היינו אם עושה מצוה בדחייה משא"כ כאן דאין עושה מצוה אם הוא שלמים רק עתה נבחור ביטול זו משנבחר ביטול ספק כרת בזה ודאי טפי להיות בשב ואל תעשה והבן זה. ומעתה י"ל שפיר גבי עבד אין לו תקנה אחרת משום עשה דהשלמה וכאן עושה פסח שני. וסובר כדעת שצידדו תוס' ביומא ומנחות די"ל פסח שני מותר להביא קודם תמיד של בין ערבים. וא"כ מביא קודם תמיד ומתנה וק"ל.

ולהך תירוץ דלעיל שכתבנו בהא דחופר גל משום אין אומרים לאדם חטא וכו' קשה ג"כ כמו שהקשה השער המלך לפי תירוצו דאם הוא כהן יכול שפיר להביא בעצמו וק"ל. ועיין עוד תוס' זבחים (עה א) שהקשו תוך הדיבור אהא דפסחים (פט א) דקאמר סמיכה לא מעכבא וכו' ותמיהא להו נימא כל הראוי לבילה וכו' משא"כ זה שאין ראוי לסמיכה מספק. והביאו ראיה מהך דמביא ואינו קורא הנ"ל עיין שם. ולפמ"ש לעיל דיש לחלק בין ספיקא דדינא לספק מעשה א"כ י"ל כאן הוי שפיר ראוי אם יבוא אליהו ויאמר וכו' וכעת לא עיינתי כראוי. אח"ז נתיישבתי קצת במ"ש לעיל וכי אומרים לאדם חטא וכו' אפשר לא שייך זה כאן כיון דאחר ששחט ממילא הוי ספק. וממילא הדין כמו מתן ד' שנתערב במתן אחת משא"כ בעשה דהשלמה והבן היטב:

עוד בלח"מ הנ"ל הנה לעיל כתבתי קצת בארוכה אולם יש לפקפק. ועתה נכתוב עוד הנה בסוף פ' מי שהיה טמא בחבורה שאבד פסחה המבואר לעיל (פ"ג ה"ב) כתבו תוס' שם ולא דמי לשכח מה אמר לו רבו וכו' ולא כתבו הטעם. ועי' שם [בלח"מ] שביאר הטעם דגבי עבד שמתנה אם אמר לו רבו וכיון שרבו שכח לא הוי פסח כלל עיין שם. והנה מלבד שהדבר קשה בעצמו דהרי אין מתנה על להבא אם יאמר רק על עבר וק"ל. אך בלא"ה קשה דלפי דברי הלח"מ יראה עיקר הטעם כיון דמה שאין יכול לאכול לא מיקרי אין ראוי לאכילה א"כ קשה עכ"פ הך דחמשה שנתערבו וכו' וכמבואר לעיל סוף

פ"ג ובש"ס (פח ב) ותימה לי הא הוי ג"כ אילו ידע הפסח שאינו בעל מום היה ראוי לאכול. אך אפשר שם בלא"ה מיקרי קרבן פסול כיון שנתערב בבעל מום ואסור לזרוק ואף אם זרקו י"ל הוי דיחוי כיון שאסור לזרוק עי' זבחים (עג ב), אך קשה א"כ אמאי קאמר מאן דמתני אמתני' מכ"ש אברייתא. ולתירוץ הלח"מ אין מוכרח ואולם בלא"ה קשה א"כ מאי קאמר שם נמצא פסח נאכל שלא למנויו וכו' ותימה לי הא יוכל להמנות על תנאי עם אחר שמחויב ודאי ולא יאכל ואי משום דאין ראוי לאכילה זה אינו דהרי הוי רק בטעות לסברת הלח"מ [וזה דומה למ"ש לעיל אם יבא אליהו ויאמר ואי משום דסוף סוף ביטל מצות אכילה זה אינו דטפי עדיף עכ"פ לקיים גוף המצוה שיש בה כרת ואף לפמ"ש תוס' בחגיגה (ג. ד"ה איצטריך) דטומטום אינו יכול להביא מספק ולהתנות משום שיבטל סמיכה. ועי' טורי אבן שם שהקשה הרי עדיף לקיים עכ"פ מקצת משלא נעשה כלל וכתב שם דאפ"ה י"ל דזה מיקרי בגרמא דיליה שמביא קרבן מבטל סמיכה. ואף דהוי ג"כ שב ואל תעשה מ"מ טוב יותר שלא לעשות כלל עיין שם אך יראה כאן לא שייך זה כיון דבשחיטה הוי עשה שיש בה כרת משא"כ באכילה וצ"ע:

עוד נזכיר דקשה לתירוץ הלח"מ שתירץ כאן על מ"ש הרמב"ם שיעשה פסח שני דיכול להתנות בתנאי אף דגבי חמשה שנתערבו וכו' לא אמרינן הכי מ"מ שאני התם כמ"ש תוס' [דרובים] יעשו שלא כהוגן משא"כ כה"ג עיין שם. ובחי' כתבתי דקשה מה [שתלו תוס'] ברוב דהרי בחגיגה הנ"ל ד"ה דאיצטריך כתבו תוס' דאין לבטל מסמיכה וכו' והביאו ראיה מהך דחמשה שנתערבו וכו' ומאי ראיה מייתו הרי שם הטעם משום רוב יעשו שלא כהוגן וכתבתי שם די"ל כונת תוס' דודאי בלא רוב וכו' אין סברא מספק כדי לקיים עשה לבטל עשה אחרת רק בפסח כיון דחד לא קיים ראוי לבטל וכמו דעשה דוחה ל"ת אחד כמו כן הרבה ל"ת משא"כ בספק ודאי לא דחינן וק"ל. ועי' שער המלך שהקשה סוף סוף איך יעשו בחזה ושוק ואי שיצטרפו כהן סוף סוף איך יוצא הכהן ידי פסחו וכאשר הבאתיו לעיל. וזה יש ליישב די"ל הכהן מביא אח"כ עוד שה ומתנה אם חייב פסח יהיה זה לפסח ואם לא יהיה שלמים או מותר פסח ומתנות וכל הני לא מעכבי ויעשה הכהן כן כדי לזכות את זה שלא לעבור על ספק כרת וק"ל. אך העיקר מה דקשה אף לתירוץ הלח"מ דהיה לו לרמב"ם לבאר זה התנאי והכל וכאשר כתבתי לעיל וק"ל. אך אפשר כהן לא יעשה זה לבטל מספק סמיכה ואינך דנהי דשרי לעשות כדי שיזכה חבירו בדבר שלא פשע חבירו מ"מ זה רק במה שעושה חבירו בשלו אבל הוא יעשה אח"כ לעצמו דבר שהוא ספק חטא זה אפשר לא אמרינן וק"ל:

ובגוף דברי תוס' פ' מי שהיה הנ"ל י"ל כונתם לא דמי וכו' היינו דהך דשכח מה אמר לו רבו וכו' וכן ה' שנתערבו וכו' אמרינן אם נודע קודם זריקה חייב פסח שני היינו דאמרינן לא יזרוק כדי שיעשה פסח אחר ויקיים מצות אכילה ג"כ משא"כ בהך שאבד פסחם נהי שהיה הספק קודם זריקה היינו דאיגלאי [מילתא] למפרע וכו' מ"מ סוף סוף כיון שכבר זרק פטור מפסח שני וגבי ספק לא אמרינן אין ראוי וצ"ע. ומ"ש הצל"ח לפרש בכונת תוס' הנ"ל. לא הבנתי דבריו:

עוד אמרנו לישב קושיית הלח"מ מהך דפ"ו מפקח הגל דשם י"ל דהוי ספק טומאה ברה"ר וכיון [דמדינא] טהור לגמרי ואף רבנן לא החמירו משו"ה [ולא] יעשה פסח שני משא"כ שאר ספק נהי דמן התורה לקולא מדרבנן עכ"פ לחומרא. אך לפ"ז צריך להיות דוקא ברה"ר. גם ישבתי בסוגיא בלא"ה קושיית הלח"מ בכמה דרכים וגם לפי פי' רש"י ותוס' בהך דמפקח דהוי ספק חי וכו' אמרנו שם דבאמת מספק חייב רק בגל ארוך הוי ספק ספיקא חדא שמא היה אז חי ואם תמצי לומר מת לא היה באותו מקום וק"ל. אך מלשון הרמב"ם פ"ו משמע דאין הספק כלל שמא חי ושם הארכתי:

הלכה ב

בשר הפסח וכו'. עי' לח"מ מה שתמה תימה לי הא אין מרצה על אכילות. ולסוף כתב ליישב זה די"ל בדיעבד מרצה אף על אכילות עיין שם. וכ"כ התוס' יום טוב פ"ז דפסחים עיין שם. ועי' שער המלך פ"ד מהל' ביאת המקדש שהקשה א"כ הא דכתב הרמב"ם שם דאין הציץ מרצה על אכילות אבל מרצה על עולין שם ה"ז על כרחך על עולין יזרוק אף לכתחלה. וא"כ קשה איך כתב פ"א מהל' פסולי המוקדשין שם דאם נטמאו שניהם אין זורק לכתחלה תימה לי הרי זורק שפיר על עולין לכתחלה עיין שם. וקצת היה נ"ל לישב כל הקושיות של הלח"מ די"ל ודאי אין ציץ מרצה לאכול ממש וכמ"ש רש"י פ"ק (טו ב) וכן התוס' יום טוב כאן דודאי אין ציץ דוחה ל"ת דבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל רק מרצה לענין זה שיוכל לזרוק הדם על בשר זה אף שאין אימורין עיין שם. וא"כ י"ל כמו שיכול לזרוק הדם על בשר זה אף שאין אוכל באמת, כמו כן אף בפסח שהוא דבר שעיקרו בא לאכילה מ"מ לענין זה מרצה שיהא מיקרי ראוי לאכול אף שאין אוכלו באמת. והא דתנן (עח ב) נטמא בשר וחלב קיים אין זורק וכו' והיינו על כרחך משום דפסח עיקרו לאכילה ולא מהני לזרוק משום הבשר לחודיה ואף דהציץ מרצה מ"מ הרי לכתחלה לא יזרוק משום הכי. ואפ"ה פריך הש"ס שפיר שם על רב דאמר אם זרק הורצה וכו' והא בעינן אכילה וכו' ולא משני משום ציץ מרצה וכו' [וגם מ"ש הלח"מ כאן להקשות על מה שחילק כאן בין שוגג למזיד. ולעיל פ"א מהל' פסלוי המוקדשין

לא חילק. עי' חי' ליומא ופסחים שיישבנו זה ושייך לכאן] די"ל דהיה קשה לו דהרי תנן (פ ב) הפסח שנזרק ואח"כ נודע שהוא טמא מרצה וכו' דמדייק שם הש"ס הא נודע ואח"כ נזרק לא מרצה. ועל כרחך משום דבזדון לא מרצה אף דיעבד. א"כ מ"ש הכא דדיעבד הורצה לאו משום דחלב קיים הרי עיקרו לאכילה אלא ודאי דסבר רב אכילה אין מעכבא והבן:

ומעתה ניחא הכל די"ל באמת ציץ מרצי על זדון רק הכא שאני הואיל והוא לאכילות. ומ"ש (פ"ד מהל' ביאת מקדש) דלא מרצי על נאכלין אבל מרצי על עולין זה יראה בפשיטות דשם כוונתו דבאמת אם הקטיר עולין טמאין נרצין. משא"כ על אכילה לא מרצי אם אכלן. ועי' פ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"א כתב שם אם הקטיר הורצה עיין שם [ויראה מדבריו קצת שסובר הא דציץ מרצי על עולין היינו כאילו הם טהורים אבל לא להקטירם באמת. ולפ"ז הם שוים עם ריצוי אכילות דאמרינן ג"כ עכ"פ אסור לאכלם. ומדברי רש"י היה משמע קצת דציץ מרצי על עולין היינו אחר שנזרק הדם יכול להקטיר לכתחלה וצ"ע היטב בזה. וכעת לא עיינתי כראוי] ובפ"א מהל' פסולי המוקדשין שכתב נטמאו שניהן לא יזרוק ג"כ שפיר דלכתחלה לעולם לא יזרוק. כללו של דבר די"ל ודאי אין ציץ מרצי לאכול באמת אבל מרצי לזרוק עליו [הדם] אף בדברים שעיקרן לאכילה אפ"ה מיקרי ראוי רק החילוק דברים שעיקרן לאכילה לא הורצה בדיעבד אם זרק בזדון משא"כ בשאר דברים וצ"ע:

עוד נזכיר דכתבו תוס' שם (פ: ד"ה נזרק) דקשה לפרש"י דנטמא כולו דא"כ הנפק"מ רק לענין פסח שני. ותימה לי איך שייך לא הורצה מדרבנן איך יחייבו רבנן להביא פסח אחר חולין לעזרה עיין שם. א"כ יראה לרמב"ם ג"כ מ"ש אם זרק לא הורצה היינו לענין שאסור להקטיר אימורין אבל לא להביא פסח שני. וצ"ע דזה היה לו לרמב"ם לבאר. אח"ז ראיתי בקרית ספר קצת בענין זה עיין שם:

עי' לח"מ שכתב דעל כרחך הרמב"ם לא פסק כרבי נתן מדפסק אם זרק לא הורצה וכו'. לכאורה מזה אין ראיה די"ל לעולם דפסק כר"נ ומה דסבר רב אם זרק הורצה היינו לענין שלא לעשות פסח שני. ומה דפסק הרמב"ם לא הורצה היינו לענין שלא יקטיר אימורין כמ"ש תוס' פסחים הנ"ל. ועי' בחי' שם מה שפירשתי בכוונת תוס'. ולכאורה היה לו להלח"מ בלא"ה להוכיח דהרמב"ם לא פסק כר"נ דאל"כ לא היה צ"ל הטעם משום ציץ מרצי על שגגת בשר תיפו"ל בלא"ה כיון דאכילה לא מעכבא. ואין לומר דסוף סוף בעי טעם הנ"ל כיון דפסח עיקרו לאכילה ואם אין בשר אין דם, עי' בחי' לפסחים על תוס' הנ"ל הוכחנו דלא אמרינן הכי. וקצת י"ל ג"כ דעת הרמב"ם עי' פסחים (עח: בתוס' ד"ה

ולעכב) הקשו שם דילמא בשעת (שחיטה) [זריקה] לא בעי ראוי לאכילה רק בשעת (זריקה) [שחיטה] ותירצו מסברא כיון דבשעת שחיטה מעכב אף מחשבה עכ"פ בשעת זריקה אם אין ראוי כלל מעכב. ועי' מהרש"א שם ותוס' ד"ה לימא ר"נ. שכתבו שם דלר' אלעזר אליבא דר"נ לית ליה הך סברא. ועל כרחך משום דסובר כיון דלר"נ בשעת שחיטה אכילת בשר לא מעכבא. נחית דרגא בשעת זריקה אף גברא לא חזי לא מעכב. א"כ י"ל לר"א כמו כן לרבנן אם בשעת שחיטה בשר מעכב בשעת זריקה נחית דרגא ובשר אין מעכב רק אם גברא לא חזי מעכב. וא"כ י"ל הרמב"ם פסק כר"א והוכיח כן מסתמא דש"ס (פ ב) דמשמע דלא אתי דוקא כר"נ. על כן פסק שפיר אם זרק הורצה. ולשון ציץ מרצי על שגגת בשר לפי' זה י"ל ג"כ ואין להאריך:

הלכה ג

פסח שיצא מירושלים וכו' עי' בהג"ה שכתב חזר בו ממ"ש בפי' המשנה שיצא חוץ לבית ועי' תוס' יום טוב שכתב דעל כרחך אין הפירוש יצא חוץ לבית דזה הוא דוקא בלילה בשעת אכילה עיין שם.

לפיכך אם שחטו אחר שנודע וכו' לכאורה צ"ע קצת תימה לי אף אם נודע אחר ששחטו סוף סוף אם נודע שהיה בשעת שחיטה תמיד ג"כ מיקרי פסולו בגופו וצ"ע:

הלכה ד

עי' לח"מ היטב ועי' שער המלך שתמה על תירוץ הלח"מ שכתב טעמו של הרמב"ם משום כיון דלא פריך הש"ס לרב מהך דהמפריש פסחו וכו' אלא ודאי שיש לחלק דהמפריש וכו' גרע הואיל והוא דחייה גמורה וכו' והרי בהא דמי שאבד פסחו בה"ו קשה ג"כ אמאי לא פריך הש"ס לרב. וצ"ל דהוה מצי לחלק דשם הוי דיחוי בידים רק למסקנא לא מחלקינן בהכי א"כ מנ"ל למסקנא לחלק בין הך דמפריש וכו' נימא ג"כ דהוי מצי לחלק משום דהוי דיחוי בידים אבל למסקנא לא מחלקינן בהכי עיין שם. ולכאורה קשה טפי מנ"ל הך סברא כלל לחלק בין דחויה גמורה וכו' תקשי ליה שם בהמפריש נקיבה וכו' ג"כ הוי דחייה בידים וכמו דלא רצה להקשות ממי שאבד וכו' משום דשם הוי דחייה בידים כמו כן מהא דהמפריש וכו' וכיון דלמסקנא אין סברא לחלק בהכי א"כ כמו כן בהמפריש וכו' וק"ל. עוד קשה הא דקאמר הש"ס בפסחים (צח א) ש"מ תלת ש"מ בעלי חיים נידחין וכו'. אמאי לא קאמר כן אירשא אהא דדף צ"ו: המפריש פסח ואבד וכו' וכמו שהקשה רש"י באמת. ותירץ משום דבהא מתניתן ש"מ תלת עיין שם. ולהנ"ל קשה לכאורה דתקשי ליה כיון דמהך מתני' לא מוכח רק דחויה גמורה א"כ היה לו לומר הך ש"מ וכו' על רישא הנ"ל דשם מוכח אף בסתם דחויה יש דיחוי וכו' וק"ל. אולם לכאורה יש להקשות קצת חדא בחברתה דמדחזינן דהש"ס לא אמר ש"מ לעיל על

כרחך משום דלא רצה לומר רק מה דלהלכה כן והא נשאר להלכה הואיל והוא דחויה גמורה משא"כ ברישא וק"ל.

עוד הקשה השער המלך על לשון תוס' פ' שני שעירים שהקשו אמאי לא פריך הש"ס לרב מהך דהמפריש נקיבה וכו' ותמיהא ליה הרי רב לא אמר רק אליבא דרבנן אבל אליבא דר' יוחנן מודה דסבר יש דיחוי וא"כ לא מצי להקשות כלל ממתני' די"ל אתי כר"י עיין שם אכן עי' פסחים (עג ב) ובתוס' ד"ה האמר רב וכו' תראה דדחיקא ליה להש"ס לאוקמי כר"י ומשו"ה נראה הקשו תוס' שפיר וק"ל. ומה שפילפל השעה"מ בנועם אמריו בענין תמורת וולד לא עיינתי כעת כי אינני רגיל בענינים אלו כלל ומה שפילפל בענין אם קירב ראש אחד יקרבו כל הראשים כולן. הארכתי קצת בחי' לפ"ח דזבחים עיין שם:

הלכה ה

עי' כ"מ שכתב וכאוקימתא דר"א וכו'. והיינו דעל כרחך הרמב"ם פוסק כמ"ד בעלי חיים אין נידחין ומשו"ה אף אם הפריש קודם חצות ומת לאחר חצות דקבעתיה חצות אפ"ה אף אם אין בנו ממונה עמו יכול להקריבו שלמים עי' היטב בסוגיא. וקצת קשה לי על הלח"מ ה"ד מדוע לא הביא הראיה מהלכה זו דעל כרחך פסק אין בע"ח נידחין. וכן קשה קצת על הכ"מ שצידד קצת לומר דהרמב"ם סובר בע"ח נידחין א"כ תיקשי מכאן וק"ל. ועי' תוס' יום טוב שם:

הלכה ו

עי' כ"מ ולח"מ וקצת היה מקום לחלק ולומר דבשלמא בפסח דיוכל להקריב שלמים לכך אין קפידא כ"כ אם מקריב הראשון או השני משא"כ ביוה"כ וכדומה דמה שאין מקריב ירעה עד שיסתאב בזה יש קפידא להקדים מה שראוי להקדים וצ"ע. ועי' שער המלך מה שהקשה על תירוץ הלח"מ פ"ג מהל' עבודת יוה"כ שכתב לחלק בין חטאת שבא לכפרה לפסח שאין בא לכפרה מש"ס דתמורה עיין שם. וכעת לא עיינתי:

הלכה ח

עי' כ"מ שכתב דזה פשוט דמותר פסח קרב שלמים. ועי' שער המלך לעיל פ"א שתמה עליו דהרי מבואר פסחים (פט א) דמותר פסח נאכל ליום ולילה וכו' וא"כ הדר מביא קדשים לבית הפסול עיין שם. וקצת היה אפשר לדחוק ולומר דבשלמא אם השמות מחולקין מקפדינן בזה כיון דעכ"פ אינו יכול לשחוט בפירוש כי אם כפי שהוקדש רק סתם כל אחד לפי שהוא אבל במותר הפסח כיון שנקרב לשם שלמים בפירוש משום א"כ מביא קדשים לבית הפסול לא מבטלינן ודוחק. אך בלא"ה תיקשי על הרמב"ם כאן בה"ז שכתב מותר פסח ה"ה שלמים ואמאי לא ביאר דלענין זה הוי כפסח שאין נאכל רק ליום ולילה. וגם לכאורה משמע ברמב"ם (פ"ו מהל' פסולי המוקדשין הי"ב) שכתב

בכור שנתערב בפסח שניהם ירעו וכו' לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות וכו' עיין שם ולכאורה שם אין הכונה שס"ד שיקרבו לשם פסח באמת רק לשם מותר ואפ"ה כתב דאין נאכל רק ליום ולילה וצ"ע:

הלכה י

[**י** - י"א] עי' מל"מ ולח"מ ועי' תשובת חכם צבי (סי' קיג) דרך קצת באופן אחר ממה שפירש המל"מ. רק על דרך הלח"מ. ולדינא חדא עם פי' המל"מ עיין שם ועי' מרכבת המשנה:

פרק ה

הלכה א

ושחיטת פסח זה מצוה בפ"ע וכו'. עי' לעיל פ"א שם כתבתי קצת מנ"ל דשחיטת פסח הוא מצות עשה כלל עיין שם:

הלכה ב

מי ששגג וכו'. לכאורה קשה עוד הא דפריך שם (דף צג ב) על ברייתא א"כ למה נאמר טמא. למה נאמר דאי בעי למיעבד לא שבקינן אלא דרך רחוקה למה וכו'. ותימה לי ומה פריך דילמא קאי שפיר אטמא וסבר הך תנא שוחטין וזורקין על טמא שרץ וטמא דקרא היינו דוקא טמא מת בששי וכדומה. וא"כ ל"צ קרא דאסור לעשות הקרבן דפשיטא כיון שאין ראוי לאכילה בלילה אלא על כרחך לפוטרו מכרת והיינו דיהא פטור אף אם הזיד בשני. ובזה לא שייך תירוץ הלח"מ דבעי לאוקמא אף כר' נתן וכר' חנינא. דדוחק לומר זה בברייתא דבשלמא במתני' ניחא טפי לאוקמא ככו"ע וק"ל. ואין לומר דמ"מ פריך שפיר על טמא הא אי בעי למיעבד לא שבקינן דהלשון לפוטרו מכרת משמע אבל אי בעי מצי עביד. זה אינו עי' בתוס' שם ד"ה אלא למה נאמר ובד"ה אי בעי. תראה שאין הפירוש כן וכעת לא עיינתי במפרשים שם. עוד הקשה הלח"מ שם הרי כל הפלפול בש"ס הוא למ"ד הורצה אבל הרמב"ם דפסק כר' שמעון דלא הורצה א"כ על כרחך צריך לגופו דלא הורצה וא"כ מנין לפוטרו מכרת בשני עיין שם. ולכאורה אף למ"ד הורצה סוף סוף הא צריך קרא לפוטרו מכרת בראשון. וצ"ל כיון דקרא איירי בכרת ממילא משמע לפוטרו אף בשני ודוחק. ועי' מה שתירץ הלח"מ צריך ג"כ ביאור קצת וק"ל:

וקצת היה נראה ליישב הקושיות אלו על הרמב"ם, ותחילה נבין לשון רש"י במתני' ד"ה א"כ וכו' שפירש דקאי על מ"ש דנקט דרך רחוקה טפי משאר אונס או שוגג ובד"ה שאלו וכו' פרש"י שאלו פטורין היינו דרך רחוקה ושוגג או נאנס. וא"כ הדברים סותרין [וכבר כתבתי כי ספרי אינם כעת תחת ידי לא ס' מהרש"א ולא שאר ספרים הנצרכים] ונראה ליישב קצת דודאי הא דפריך מאי שנא דרך רחוקה משאר אונס זה דוקא אם קרא דרך

רחוקה וגו' אתי להורות לנו שיעשה פסח שני היינו שרשאי לעשות פסח שני בזה קשה שפיר מ"ש דוקא אונס זה ולא נקט שאר אונס. ואף דבלא"ה קשה הרי מזיד ג"כ עושה שני י"ל דהוי ס"ד דקמ"ל דאף שהיה בדרך רחוקה דהיה פטור מלעשות פסח ראשון ס"ד דיהא פטור משני דהתורה לא חייבה שני רק מי שביטל במזיד אבל לא באונס [וזה לא מטעם הואיל ושני תשלומין דראשון דבזה יש לחלק בין הנהו לשאר אונסין כמ"ש התוס' ד"ה אלא וכו' רק אף אי שני רגל בפני עצמו אפ"ה היה מקום לומר דלא חייבה התורה רק היכא שעבר בשאט נפש והבן] לכך לא פריך רק מאי שנא משאר אונסין ואמאי נקט הנהו דוקא. ולזה קאמר שאלו פטורין ואלו חייבין וכו' היינו דאתי לפטור אלו מפסח ראשון. וא"כ שפיר י"ל להיפך שגג או נאנס ודאי פטור אבל דרך רחוקה ס"ד שיהא צריך ליכנס דוקא [אז] אפ"ה פטור מכרת וא"כ כשסיים ואלו חייבים קאי על כרחך רק אמזיד. וניחא שפיר דברי רש"י דהקושיא היה קאי ג"כ אמאי לא נקט שאר אונסין דהוי ס"ד דקרא אתי רק לאשמעינן שיעשה פסח שני אבל למאי דמסיק לפוטרו מכרת וכו' לא קשה כלל משוגג או נאנס דרבותא קמ"ל ואתי למעוטי מזיד. לכך פירש אלו חייבים קאי אמזיד וק"ל. וטמא למ"ד אין שוחטין על טמא שרץ אתי לגופיה לאשמעינן ולמ"ד שוחטין וכו' קרא אתי לדיוקא איש נדחה ואין ציבור נדחין וכמבואר כ"ז בתוס' שם וק"ל:

ומעתה יש ליישב קצת דעת הרמב"ם די"ל הא דממעט טמא ושהיה בדרך רחוקה אף אם הזיד בשני לפטור מפסח היינו מדכתיב ואם הוא טהור ובדרך לא היה וגו' דמשמע הא אם היה בדרך וכו' פטור ושם בהך קרא איירי ג"כ בשלא עשה בפסח שני ולכך ממעט לה אבל עכ"פ קרא קמא דכתיב איש כי יהיה טמא או בדרך רחוקה וגו' על כרחך אתי לאורויי שיהא רשאי לכתחלה לבטל פסח ראשון או למ"ד לא הורצה אף אין רשאי לעשות פסח ראשון. וא"כ י"ל שפיר דמ"מ הא דנקט גבי טמא לפוטרו וכו' וכן במי שהיה בדרך וכו' היינו שיהא רשאי לכתחלה לעשות כן. וא"כ פריך שפיר אהא דקתני ואלו חייבין וכו' וכן כל הסוגיא דמ"מ קרא קמא אתי לאורויי לכתחלה וק"ל. אך לשון לפוטרו מהכרת לא משמע כן וכן לשון הרמב"ם בפירוש המשנה לא משמע כן. גם קשה לי על לשון הרמב"ם בפי' שם שכתב שנדחה מפסח ראשון דכתיב ביה כרת לפסח שני דלא כתיב ביה כרת וכו' ותימה לי הרי כיון דהוא פסק כרבי על כרחך משום דסבר חטאו ישא היינו כרת וצ"ע קצת. לכאורה נראה אם הזיד בראשון ומת קודם שהגיע השני הוא בהכרת וכעת לא עיינתי כראוי:

הלכה ד

טמא שיכול לטהר וכו'. אבל לא מחייבינן לו כרת על מה שטימא עצמו קודם פסח. עי' תוס' פסחים (צג. ד"ה אלא) ומשו"ה ג"כ כל שהיה בדרך רחוקה לא מחייבינן ליה על שהרחיק עצמו תחילה עיין שם. ויראה לכאורה אם טימא עצמו ביום ארבעה עשר באופן שא"א לו לטהר כגון שיודע שלא ימצא מים לטבול יראה דחייב כרת ועדיין צ"ע ולקמן ה"ט אי"ה נדבר עוד בזה. אחר זמן ראיתי כי יראה לכאורה מהרמב"ם פ"ו דאף בי"ג י"ל חייב כרת שהיה אפשר [לו] לטהר:

ובחידושי (דף צד ב) כתבתי שם כי יש לספק דהרי אנן פסקינן דרך רחוקה היינו כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה וא"כ טמא שרץ או טבול יום דחייב כרת ולא אמרינן הרי אינו יכול ליכנס בעזרה לשחוט [זאת אומרת] דרך רחוקה לטהור ולא לטמא כמבואר (צג ב) יעו"ש. אך זה דוקא אם הוא אינו בדרך רחוקה רק דאינו יכול ליכנס מחמת איסור בזה מבואר שם דאין דרך רחוקה וכו' אבל אם באמת הוא מן המודיעים ולחוץ יש לספק אם נימא דגרע מטהור ונהי דיראה לר' אליעזר שם דאמר דרך רחוקה מעזרה ולחוץ לדידיה יראה מסוגיא ומתוס' (צד ב) דטמא אף שהוא באמת בדרך רחוקה ג"כ חייב מ"מ זה דוקא לר"א אבל לדידן י"ל לא אמרינן הכי וגם הרי רבא שם חולק על הך דדרך רחוקה וכו' ויש מקום לפרש שם דדווקא בשהוא באמת בדרך רחוקה פליג אבל לא באם הוא קרוב רק שאינו יכול ליכנס מצד איסור. אך מתוס' ורש"י שם נראה שפי' דרבא פליג לגמרי על הך דדרך רחוקה וכו' וא"כ לרבא דטבול יום וטמא שרץ חייב. על כרחך סבר דרך רחוקה היינו כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה. א"כ על כרחך אין הלכה כרבא אבל כבר הארכתי שם וגם בחי' (סט ב) דאין מוכרח זה ועי' גם צל"ח שם ולדינא צ"ע:

הלכה ה

כשם וכו' ואם שחט קודם שימול הפסח פסול וכו'. לכאורה לא מצאתי זה מבואר. אולם יש קצת ראיה לענ"ד מהא דיבמות (עא א) דפריך שם דאיתנהו בשעת אכילה ולא בשעת עשייה היכי משכחת לה וקאמר דזבניה ביני וביני וכו' ותימה לי אמאי לא אמרינן כשעבר ושחט אלא ודאי הפסח פסול וק"ל:

בדין ערל ראיתי ושמתי אל לבי לבאר קצת. הנה מלשון הרמב"ם כאן יראה להדיא דערל אסור לשחוט פסח אף שרוצה למול אח"כ ויהא ראוי לאכילה אפ"ה אסור דלא גרע ממילת זכריו דמעכבו משחיטה אף אם רוצה למול אח"כ ועוד דקרא דכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב וגו' גם הוא עצמו בכלל וכ"ש לכאורה. אך עי' ברש"י (פסחים סב. ד"ה ערל וטמא וכו') שיראה מלשונו הטעם דאין ערל משלח פסח משום דא"א לו לאכול וכו' א"כ יראה דאל"ה היה מותר בשחיטה ועי' תוס' (פסחים סט. ד"ה האי) שהקשו

א"כ ערל שלא מל אמאי ענוש כרת הא מחזי חזי וכו' עיין שם וקשה ג"כ תקשי ליה הא בלא"ה אסור משום שחיטה ובחידושי שם הארכנו לפרש דבריהם. אולם אין נראה ע"פ פשוטו גם צידדנו שם לומר דאפשר סברי התוס' נהי דערל אסור לשחוט היינו הוא עצמו אבל מ"מ יכול לשלח ולשחוט ע"י אחר כמו טמא בשאר קרבנות. אך גם זה לא נראה לי דא"כ לפ"ז מילת בניו ועבדיו דמעכבת השחיטה י"ל ג"כ דוקא הוא עצמו א"כ מה פריך הש"ס (יבמות עא א) זכריו דליתנהו בשעת שחיטה וישנו בשעת אכילה היכי משכחת לה. ומה פריך הא שפיר משכחת ששחט ע"י אחר ואי לאו דאסר קרא באכילה הוי שפיר מהני וצע"ג לדעתי העניה. והנה היה קצת מקום לומר דאף הרמב"ם ז"ל סובר כתוס' והא דכתב ערל שלא מל ענוש כרת וכן בה"ה כתב ערל מעוכב מעשיית פסח היינו משום כיון דלא חזי סוף סוף לאכילה בלילה ואי משום שיכול למול אח"כ י"ל כמו שתירצו תוס' בפסחים (סט ב) הנ"ל כיון דמחוסר מעשה בגופו חשבינן ליה שלא לאוכליו יעו"ש:

ואגב נפרש קצת כונת תוס' שם בקושיא שהקשו הא חזי וכו' תימה לי מאי תלי זה בר' אליעזר הלא עיקר החידוש מה דמסיק הש"ס היינו אף דאסרו רבנן להזות עליו א"כ אינו ראוי ואשמעינן דמ"מ מיחזי חזי וכו' ועל כרחך צ"ל דמ"מ מיקרי בידו לעבור על דרבנן. עי' תוס' ד"ה אכילת וכו' אבל דבר שבידו ממש הלא מ"ד שוחטין על טמא שרץ היינו משום שבידו לטבול וא"כ כמו כן ערל בידו למול עצמו וא"כ אמאי תלו תוס' קושיתם כאן. ועי' מהרש"א שם הקשה באמת כן אמאי לא הקשו התוס' בלא"ה כן למ"ד שוחטין על טמא שרץ וכו' עיין שם. [ובחי' כתבתי דרך פלפול לישב קושיית מהרש"א עיין שם] וא"כ י"ל לרמב"ם בלא תירוץ תוס' כיון דאנן פסקינן אין שוחטין על טמא שרץ משו"ה גם ערל. אך זה צ"ע דיראה אף למ"ד אין שוחטין וכו' יליף לה מקרא איש איש וגו' עי' (צ ב) וא"כ ערל מנ"ל. אך לזה י"ל דפסק כר' עקיבא דמרבי ערל כי טמא. עי' פ"ב מחגיגה. אולם הדבר צע"ג לומר דערל אין אסור בשילוח קרבנות רק מצד שלא יוכל לאכול או מצד אין שוחטין על טמא וכו' כנ"ל הלא מקרא מלא הוא המול [וגו'] ואז יקרב וגו' וכנ"ל וק"ל:

ודע עוד דרש"י בחומש פרשת בא הביא לשון המכילתא דפליגי ר' אליעזר ור' יהושע סבר מילת עבדיו אין מעכב כלל ורק אז יאכל בו קאי על העבד וכו' ולכאורה א"כ לר"א אין מילת זכריו מעכב. אך י"ל עכ"פ יליף ר"א גז"ש אז אז כמבואר ביבמות (עא א) והגז"ש מהני רק לענין זכריו ולא עבדים וצ"ע.

עי' רא"ם פי' החומש שם הקשה לר"י למה לי וכל ערל וכו' תיפו"ל אף מילת עבדיו מעכב עיין שם. ולהנ"ל אף לר"א קשה מק"ו מזכריו וק"ל. ובלא"ה יראה לכאורה דצריך קרא ללאו משא"כ בזכריו ועבדיו וק"ל. אח"ז עיינתי עוד וכתבתי לישב קצת דברי תוס' (סט ב) הנ"ל בחי' לפסחים (סא א) עיין שם:

לעיל הארכתי וכתבתי דמלשון תוס' (סט: ד"ה האי מיחזי חזי) משמע קצת דערל עצמו אין בכלל איסור שחיטת פסח עליו רק דממילא לא שייך משום דא"א לו לאכול ונפק"מ בערל שאפשר לו למול י"ל שפיר יכול לשחוט עליו הפסח אך מרמב"ם כאן יראה להדיא דסובר דאסור לשחוט עליו וכן משמע פשטיה דקרא. ובלא"ה י"ל דאנן פסקינן כר' עקיבא דמרבי ערל כי טמא עי' פ"א מחגיגה עיין שם. וקשה לדעת הרמב"ם א"כ הא דתנן (פסחים סא א) שחטו שלא למנויו לערלים וכו' ותיפו"ל ערלים הוי שלא למנויו וכו'. ועי' רש"י שם ד"ה לפי אכלו. שכתב פרט לערל ואפי' הן מנוין וכו' ולרמב"ם קשה איך שייך לומר דהוא בכלל מנוין הרי אם נשחט הזבח על הערל פסול הזבח ממילא. וצ"ל דמ"מ זה דוקא אם נשחט רק על ערלים אבל אם היה ממנוין ג"כ כשרים רק הוא שחט על ערלים הזבח כשר אי לאו משום דהוי שלא לאוכליו וק"ל. אך לפ"ז א"כ קשה מה פריך הש"ס ביבמות (עא א) זכריו דליתנהו בשעת עשייה ואיתנהו בשעת אכילה היכי משכחת וכו' ותימה לי הא משכחת שהיו מנוים גם כשרים ושחט עליהם. וא"כ לא היו הערלים שלא למנוים דהרי נמנו. וא"כ אי לאו דגלי לן קרא דמילת בניו מעכבת מלאכול הוי ס"ד דרשאי לאכול ואם נאמר כיון דשחיטת פסח על ערלים פסול א"כ נהי שהיו ג"כ כשרים סוף סוף לגבי הערלים נפסל והוי אינהו שלא למנויו. א"כ קשה בהא דפסחים הנ"ל תיפו"ל ערלים הוי שלא למנויו וצ"ע ושם הארכנו:

ודע דלכאורה יש להקשות בהא דיבמות הנ"ל מה פריך הש"ס היכי משכחת וכו' הא י"ל דנפק"מ לענין שלא יאכל מפסח של אחרים ואי דהוי שלא למנויו דילמא קמ"ל דעבר ג"כ על עשה דערלים וכו' וצ"ל מה לי חד עשה או תרי עשה וק"ל: וקצת צריך ביאור באמת מדוע לא ביאר הרמב"ם הדין אם שחט על מי שזכריו אין נימולים ועל כשרים וצ"ע וק"ל:

גם נתישבתי קצת בדבר די"ל ודאי אף אם שוחט על כל חבורה ואחד מהן ערל או בניו אין נימולים עכ"פ הוי כאילו לא נשחט עליו ואפ"ה לא הוי שלא למנויו כיון שמ"מ נמנה ואפ"ה אין לומר תיפו"ל דבלא"ה פסול כיון שעכ"פ אין יכול לאכול מחמת שהפסח פסול עליו. י"ל כיון דקרא לא רבי לפסול רק שלא לאוכליו ושלא למנויו וזה לא מיקרי שלא למנויו אף שהפסח פסול מצידו והבן. ועוד צ"ע בזה וק"ל:

עוד נזכיר דקשה לכאורה מה דמבואר בש"ס יבמות (עא א) לחד תירוץ כגון שהיו אביו ואמו חבושין וכו' ועי' רש"י שם כיון דהמצוה מוטלת עליהם והם אין יכולין לעשות יעו"ש. וקשה אמאי הוצרך לומר ואמו תיפוק ליה אף אם היא אינה חבושה אין המצוה מוטלת עליה דאותו ולא אותה. ועי' בכ"מ (לקמן ה"ו) שכתב דלרמב"ם עבד ואשה אין מעכבין. והמל"מ תמה ע"ז עיין שם. ועי' לקמן פ"ט. ומדוע לא ביאר הרמב"ם במילת בנים אם מעכב לאשה. אח"ז ראיתי במהרש"א שם ביבמות שהקשה כן למה לי אמו. והמל"מ רמז לו עיין שם. ועי' בתשובת שאגת אריה (סי' נג) פילפל ג"כ בדין אם מילת עבדים מעכב באשה אף שאין חייבת למולם עיין שם. ולא אדע מדוע לא פילפל ג"כ במילת בנים עיין שם:

ובגוף הסוגיא ביבמות שם דקאמר כגון שהיו אביו ואמו חבושים וכו' קשה לכאורה מדוע נימא דכה"ג הוי אונס הא יכולין לצוות לשליח למול. וצ"ל מ"מ דזה מיקרי אונס. ואין לומר דאיירי שלא רצה אחר למול זה דוחק קצת. גם יראה הא דקאמר אביו ואמו וכו' אם אביו חבוש יכול עכ"פ לשחוט על אביו כיון דעכ"פ הוא אינו יכול למולו. רק מה דאמר הש"ס אביו ואמו היינו או אמו. אך דוחק לומר אם אמו חבושה דאסור לשחוט עליה כיון שהאב קיים ועדיין צ"ע בכ"ז:

שם בין גדולים וקטנים וכו'. לכאורה לדעת הסוברים דטבילת עבדים לא הוי בעל כרחו א"כ אם העבד אינו רוצה נימא דהוי כמו א"א לו למול דאין מעכב. וכמבואר לקמן (פ"ט ה"ט) וגם בעבד קטן הרי מבואר שם ביו"ד (סי' רסז ס"ו) דצריך להטבילו ע"ד בי"ד. וא"כ לכאורה הוי רק דרבנן כיון דאין זכיה לקטן מן התורה. עי' בענינים אלו בסנהדרין ריש פ' בן סורר בתוס' שם ובכתובות (יא א) יעו"ש היטב. וא"כ אם נאמר דהוי רק דרבנן א"כ איך נימא לפוטרו מכרת דפסח כיון דמן התורה אינו יכול למול כלל וצ"ע בזה. ואם נאמר דוקא אם א"א למולם כלל משא"כ כה"ג שהיה אפשר אם ירצה (ושם) [וגם] בקטן כיון שאין המניעה רק מחסרון דעת זה צ"ע וק"ל:

הלכה ו

הקטן וכו'. עי' כ"מ. מדבריו נראה דלדעת הרמב"ם עבד אשה ג"כ לא. ועי' מל"מ מה שהקשה מהא דיבמות (מח א) דפריך שם עבד איש ולא עבד אשה דיראה הקושיא היא בלשון בתמיה א"כ מוכח דעבד אשה ג"כ עיין שם. ולכאורה קשה הכל טעמא מאי מהיכא תיתי יהא אשה חייבת למול עבדיה יותר מבנה דקיי"ל אין מצוה על האשה אי משום דכתיב אותו ולא אותה כמו שכתב הב"י הל' מילה וא"כ ג"כ לא עדיף עבד מבנה. ואי הטעם משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא [עי' בית הילל שם ובמקום אחר הארכנו] א"כ

הרי בעבד הוי ג"כ מ"ע שהז"ג דאין נימול רק ביום כמבואר ביו"ד (ריש סי' רס"ז) הנ"ל. ובזה י"ל באמת קושית המל"מ די"ל הכי פריך הש"ס עבד איש ולא עבד אשה וכו' היינו למה לי קרא להכי ועדיין צ"ע וק"ל:

ועי' שאגת אריה דיני מילה סי' נ"ג שם הקשה דתימה לו אף אם אין מחויב אפ"ה מעכב לרמב"ם דהרי ס"ל עבד אין מחויב דוקא למולו עיין שם היטיב:

הלכה ז

גר שנתגייר וכו'. לכאורה לפי מה שפסק הראב"ד לעיל בשגג בראשון והזיד בשני דפטור כרבי נתן ור' חנינא בן עקביא א"כ יראה דה"ה זה פטור. ואפשר דמ"מ כיון דלר"ח הוי תקנתא דראשון חייב וצ"ע קצת בזה וק"ל:

ואם שחטו עליו בראשון פטור וכו'. עי' כ"מ מה שתירץ בשם הר"י קורקוס. וקשה דהרי יראה לכאורה דאנן קיי"ל שה לבית אבות לאו דאורייתא דהרי (בדף פ"ח א) גבי יתום ששחטו עליו אפוטרופסים וכו' פריך ש"מ יש ברירה ומשני שה לבית מ"מ וכו'. ועי' תוס' שם שפי' דהיינו שה לבית אב לאו דאורייתא והרי הרמב"ם פסק לעיל פ"ב הי"א יתום ששחטו אפוטרופסים עליו יאכל ממקום שהוא רוצה וכו' אף דאנן קיי"ל דאורייתא אין ברירה ועל כרחך ג"כ משום שה לבית אבות לאו דאורייתא וא"כ איך שייך כיון דרחמנא רבייה לקטן וכו'. הן אמת דמדברי רש"י שם (דף הנ"ל) יראה שפי' פירוש אחר בסוגיא דשה לבית הוי ריבוי אבל הרי משמע דלהלכה קיי"ל שה לבית אבות לאו דאורייתא. ובקונטרס שליחות כתבתי קצת בזה ואכ"מ. עכ"פ קשה כנ"ל וצ"ע:

הלכה ח

נשים שנדחו וכו'. מבואר דאם הזידו בראשון ולא שחטו דאז השני בא רק לתקן אם לא עשו בשני אז חייבין כרת מכח הראשון וק"ל. אך עדיין נפק"מ בקטנה שהגדילה בין ראשון לשני ג"כ פטורה וק"ל. עי' לח"מ מה שהקשה על הכ"מ וגם קשה עוד לכאורה דהרי כיון דר' יוסי יליף דשוחטין על נשים שני בפני עצמן מדכתיב בפסח שני ונכרתה אפילו נשים וכו' א"כ חזינן דאף לכרת אתרבי. אך זה י"ל דקרא איירי בהזידה בראשון ואתי רק לרבויי דעושין לעצמן ודוחק:

עוד נזכיר קצת מה שיש לפלפל בענינים אלו. הנה בסוכה (מב ב) תני שם קטן שיכול לאכול כזית שוחטין עליו ופי' רש"י שם היינו להמנות עם בני חבורה אבל לא לבדן עיין שם. והנה הרמב"ם לעיל (פ"ב ה"ד) כתב אין עושין חבורה שכולה קטנים מפני שאינן בני דעת וכו' והכ"מ שם הקשה אמאי לא ממעט ליה מדכתיב איש ותירץ דאי הוי ממעטינן ליה מאיש אף טפילה לא הוי עושין. וצידד מכח זה קטן שהגיע לכלל דעת אף שאינו גדול שפיר שוחטין על חבורת קטנים עיין שם. והנה קשה אמאי לא הזכיר כלל

המחלוקת אם שה לבית אבות דאורייתא או לא והרי משמע דקיי"ל שה לבית אבות לאו דאורייתא מן התורה וא"כ מן התורה אין שוחטין כלל על קטן. ועי' תוס' (פח. ד"ה שה וכו') שהקשו איך מאכילין לו פסח הא הוי שלא למנויו ותירצו משום חינוך מצוה שרי עיין שם. וא"כ ודאי לשחוט עליו לחוד דהוי שחיטת חולין בעזרה מאי ס"ד דשרי וכי משום חינוך דידיה נעשה אנן איסור. וצ"ל דזה באמת כונת הרמב"ם דמשו"ה מסברא קטן אין שוחטין [עליו] דהרי אינו בן דעת וזה גופיה טעם קטן. רק הכ"מ הקשה ע"ז דמאי צריך לטעם זה תימה לי בלא"ה נמעט קטן מאיש ולזה תירץ דא"כ היה ג"כ טפילה אסור אך לזה קשה נהי דקטן פטור מ"מ משום חינוך שפיר דמי:

מה שפילפל המל"מ לעיל (פ"ב הי"ג) בזה צ"ע חדא מה שהקשה על הכ"מ תימה לי נהי דממעט מאיש קטן מ"מ נימא ככל חוקת הפסח אהני לטפילה וכו' עיין שם. ולכאורה קשה טובא דבשלמא אשה שייך שפיר זה אבל קטן כיון דפטור מכל המצות אין סברא לומר דרבי קרא אותו לטפילה. והנראה קצת דכונת הכ"מ אם קרא מיעטו בפירוש לא היה להם לחכמים לחייבו לחנך במצוה זו. וא"כ מיושב ג"כ קושית המל"מ מוכל חוקת הפסח כנ"ל דלא שייך כלל דקרא רבינהו כנ"ל. וכל שאר דברי המל"מ שם יראה שיש ט"ס עיין שם:

אולם לכאורה יש ליישב קושית הכ"מ שם דאמאי לא ממעט לה מאיש אם נאמר דהרמב"ם פסק באמת שה לבית אבות דאורייתא וא"כ ריבתה תורה קטנים. ומה שפסק ביתום ששחטו עליו אפוטרופסים דיאכל ממקום שירצה וכו' כבר כתבתי לעיל די"ל דסבר כרש"י (בדף פח א) שפי' שם הא דמשני שה לבית אבות מ"מ היינו שהתורה ריבתה שיכול לאכול ממקום שירצה. ועי' גם תוס' (פט. ד"ה אלא וכו') ובקידושין (מב. תוס' ד"ה איש) יראה מדבריהם ג"כ שקטן חייב לשחוט עליו מדאורייתא. ועי' גיטין (סד: תוס' ד"ה שאני) שם יראה מדבריהם דקיי"ל לאו דאורייתא עיין שם. וא"כ אם נאמר דפסק שה לבית אבות דאורייתא א"כ ודאי ניחא שפיר מה שצריך הטעם משום בני דעת דמסברא אין ראוי למסור קדשים לחבורה שכולם אינן בני דעת. ולדעתי העניה הדבר צ"ע אם אנן פסקינן דאורייתא או לאו דאורייתא ולכאורה נראה קצת להוכיח דפוסק דאורייתא דקשה לכאורה אמאי לא ביאר הרמב"ם דיוכל למנות קטנים אף אחר שחיטה דהרי בנדרים (לו א) קאמר שם לתרץ הך מתני' דהריני שוחט על מי שיעלה לירושלים וכו' דמשו"ה מהני אף אחר שחיטה ומזכה אחיו עמו משום שה לבית אבות לאו דאורייתא והיה לו להשמיענו זה. אבל אם פוסק דאורייתא ושם איירי דאמנינהו מעיקרא ניחא. אך עדיין אין זה מוכרח ג"כ די"ל דהרמב"ם סובר כיון דבפסחים וגיטין

מוקי לה דאמנינהו מעיקרא ממילא אף אי שה לבית אבות לאו דאורייתא אפ"ה בעי דוקא אמנינהו מעיקרא. ומיושב בזה באמת קושיית תוס' דשם פליגי בהא באמת ועדיין צ"ע בכ"ז היטב:

ומה דקשה לי עוד הרי התוס' הקשו ל"ל קרא לפטור קטן מהכרת תיפו"ל קטן אין מחויב בכל מצות שבתורה ותירצו דאתי למעוטי נתגדל בין ראשון לשני דפטור משום דשני תשלומין דראשון הוא וכו'. וא"כ כיון דהרמב"ם פסק נתגדל בין ראשון לשני וכו' חייב א"כ על כרחך איש אתי למעוטי אשה. אך לכאורה י"ל קצת חדא מתורצת בחברתה דמשו"ה פסק איש אתי למעוטי אשה מכרת ואפ"ה רשות עכ"פ לעשות פסח וכו' והוכיח כן מדאמר ר' אלעזר נשים בשני אין דוחין השבת ואמאי לא קאמר רבותא טפי דאין שוחטין עליהן בפני עצמן אלא ודאי דרשות עכ"פ לשחוט בפני עצמן. אך צ"ע עכ"פ ליישב לשון הש"ס ואולי יזכני ה' עוד להבין היטב:

בחי' כתבתי ליישב דעת הרמב"ם די"ל ודאי פוסק לגמרי כר' יהודה כיון דר' אלעזר סבר כותיה רק אפ"ה פסק שפיר דשוחטין על נשים בפני עצמן וכו' משום דנהי דמאיש ממעטינין נשים מ"מ י"ל היינו דוקא מחוב אבל מ"מ הוי רשות רק ר' יהודה לטעמיה דאית ליה בעלמא בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות א"כ כמו כן כאן ממעטינין מאיש דנשים אסורות להביא פסח משא"כ ר"י דסובר נשים סומכות רשות ואנן פסקינין כותיה א"כ נהי דהכא קיי"ל כר' יהודה מדר"א סבר כותיה דלא דחיא שבת מ"מ זה רק דלא הוי חוב וממילא לא דחי שבת. אבל בחול שפיר מביא דנהי דהוי רשות אפ"ה רשאי כמו גבי סמיכה וניחא הכל. ועי' לעיל (סוף פ"ב) שם הבאתי אף שכתבתי כמה פעמים דהא דפליגי ר"י ור' יוסי בנשים סומכות וכו' היינו רק מדרבנן ולא בפירוש הקרא פליגי וכן נראה מלשון הפוסקים מ"מ דעת שער המלך דמרש"י יראה דפליגי בדאורייתא יעו"ש ואף אי נימא מדרבנן מ"מ אפשר לומר דסוף סוף קאמר ר"י שפיר נשים בשני טפילה דמרבי לה מקרא ככל חוקת הפסח היינו דקרא רבי דראוי שתעשה טפילה ואפשר חייבות ומשו"ה לא גזרו רבנן ואין להאריך:

עוד נזכיר עי' תוס' נדרים (לו א) כתבו שם דקטן כיון דאין מחויב בפסח אף שלא למנויו לא שייך ביה ומותר לאכול אף שלא נמנה. והביאו ראיה מאשה דבשני רשות ומותרת לאכול מפסח וכיון דאין חייבת הוי כלא נמנה עיין שם וא"כ יראה מדבריהם דאשה א"צ להיות נמנה כלל. ולא משמע כן בכל הסוגיא כאן וכן בלשון הרמב"ם כאן וק"ל:

הלכה ט

מי שהיה וכו'. לכאורה לדעת הרמב"ם דכל שאין יכול לכנוס בתחילת שחיטה מיקרי דרך רחוקה וכו' א"כ יראה דאפשר אם נכנס אחר זמן תחילת שחיטה יוכל לשחוט או אפשר חייב לשחוט. ואם נאמר כן קשה א"כ מה פריך הש"ס ריש מי שהיה טמא ממתני' מי שהיה בדרך רחוקה ולא עשה וכו' מכלל דאי בעי למיעבד שבקינן ליה וקשה לר' שמעון דאמר אם זרק לא הורצה ותימה לי הא סוף סוף שייך ולא עשה דהיינו שלא נכנס. אך י"ל א"כ לא שייך ולא עשה דמ"מ כיון שלא נכנס לא שייך ולא עשה אבל אם נימא דאף אם נכנס אחר זמן שחיטה יהיה ג"כ פטור א"כ הוי שייך שפיר ולא עשה. אך י"ל דאפשר אף (אם) אין רשאי לעשות בכה"ג וצ"ע עכ"פ וק"ל:

גם יש לספק בטמא שטימא עצמו ערב פסח בשחרית באופן שאין לו מים לטבול אי נימא דהוי אונס דהרי טימא עצמו במזיד. ואף שכתבו תוס' ריש פ' מי שהיה טמא ד"ה אלא וכו' דמשו"ה לא נתחייב כרת עיין שם מ"מ אם טימא עצמו יום י"ד י"ל דחייב. בשלמא לפי' שאר ראשונים דכל שאין יכול לכנוס עד אחר גמר זמן שחיטה והיינו שהיה בתחילת זמן שחיטה רחוק ט"ו מיל א"כ י"ל דתלי הכל בזמן שחיטה אבל קודם זמן לא מיקרי מזיד כלל משא"כ לדעת הרמב"ם שסובר דתלוי באם היה בשחר רחוק ט"ו מיל וא"כ אם היה בשחר קרוב יותר רק שנתעכב עד שלא היה לו אח"כ באפשרי להיות בתחילת שחיטה שם אפ"ה חייב ועל כרחך משום דהיה לו לילך מיד בשחר א"כ כ"כ בטמא והבן זה וצ"ע: [ועי' מה שכתבתי לעיל ה"ה דיראה מהרמב"ם אף אם היה יכול לטהר בי"ג ג"כ חייב עיין שם. ובחי' פסחים (ס"ט ב) כתבתי קצת יותר]

בענין דרך רחוקה. מ"ש הרמב"ם דאם היה אנוס שלא היה יכול לבוא בשחיטה לא מיקרי דרך רחוקה ונפק"מ לענין פסח שני עיין שם בכ"מ. ולכאורה צ"ע אמאי לא כתב כ"מ כפשוטו דיכול לעשות עוד פסח בי"ד כיון דלרמב"ם אם היה בדרך רחוקה תחילת שחיטה פטור כל היום משא"כ באנוס חייב אחר תחילת זמן. וכן יראה להדיא מרמב"ם בפי' המשנה שם שכתב ר' אליעזר דאמר שם מאסקופת העזרה ולחוץ היינו שהיה אנוס שלא היה יכול לבוא תחילת שחיטה צריך לעשות אח"כ [לת"ק] דזה לא מיקרי דרך רחוקה ולר"א פטור עיין שם וק"ל:

ולענין דרך רחוקה בפסח שני ואי חייב דאל"כ לא יצטרך לעולם לעשות פסח לא ראשון ולא שני שיהיה בביתו וק"ל. ועי' מל"מ ריש פ"א יראה ג"כ מדבריו כן. אח"ז ראיתי בשו"ת שאגת אריה (סי' יז) שהאריך בדברי הרמב"ם אלו ותמה עליו עיין שם:

הלך ולא הגיע וכו'. לכאורה הרי יכול לעשות ע"י שליח וצ"ל אפ"ה מיקרי אונס או דאיירי בגונא דלא היה לו שליח וצ"ע וק"ל:

ועי' בתשובת שאגת אריה שם מה שהרבה להקשות על הרמב"ם שפסק דכל שאין יכול לכנוס בתחילת שחיטה הוי דרך רחוקה עיין שם. אולם י"ל כל הקושיות מה שהקשה א"כ אמאי תלי רק בנץ החמה תימה לי כיון שיכול עכ"פ אם הולך מעמוד השחר יהיה שפיר בתחילת שחיטה בעזרה א"כ יהא חייב ואמאי יועיל אם יהיה מן המודיעים ולחוץ בשעת הנץ החמה עיין שם. וזה הוקשה לי הפעוט בלימוד הסוגיא ג"כ. ואמרתי לפענ"ד לתרץ ע"פ מה שקשה עוד תימה לי הרי היה יכול ליכנס מאתמול ועל כרחך דאין החיוב מתחיל רק בזמנו א"כ לא יהיה תלוי החיוב רק אחר חצות וכן הקשה גם השאג"א שם ומסוגיא דאונן והארכנו בזה לעיל בכמה דוכתי. ויהיה איך שיהיה על כרחך צ"ל דסוף סוף מתחיל החיוב לילך משחרית א"כ י"ל הדרך לילך מנץ החמה ולא מעמוד השחר. עוד הקשה מדוע יהיה תלי כלל רק בתחילת שחיטה ואי משום דיחוי לא שייך דיחוי בגברא גם זה יש לדחות. וגם מה שהקשה דצריך עכ"פ רגע יותר משיעור ט"ו מילין. גם זה יש לדחות ואין להאריך. עוד הקשה מהא דאונן דאמרינן אם מת קודם חצות חל אנינות ואין מביא משא"כ אם מת לאחר חצות חצות קבעה אלמא חזינן דחצות קבעה ולא קודם עיין שם. גם זה י"ל בקל כמובן דיש חילוק בין הנושאים:

מי שהיה חבוש וכו'. עי' לח"מ ומל"מ ומה דצריך להבין קצת כיון דעכו"ם אין סומכין עליהן א"כ מדוע ישחטו עם אחרים תימה לי איך יצא הוא ידי פסח הא אין ראוי לאכול וצ"ל כיון דהוי ספק אם ישמרו מוצא שפתם מיקרי ראוי ולא אמרינן אם אח"כ לא הניחוהו לצאת אגלאי למפרע דלא היה ראוי זה לא אמרינן. ומעתה י"ל קצת מה שפסק הרמב"ם דבשל נכרי אין שוחטין וכו' משום דהך אי אמרינן איגלי למפרע תליא בהא דפליגי ר' יוחנן וריש לקיש בריש החולץ מעוברת אי אמרינן תיגלי למפרע ושם סבר ר"י אמרינן ור"ל פליג וקיי"ל כר"ל בהא עיין שם. וא"כ צריך להבין לר"י דסבר אמרינן איגלי למפרע א"כ אם אח"כ לא יצא אמאי יהיה פטור מלעשות פסח שני הא איגלי שלא היה ראוי בשעת שחיטה וכאשר יראה ודאי אם לא הבטיחוהו כלל דפסול אף דיעבד וצריך פסח שני כמו כן כה"ג כיון דאיגלי למפרע. ולכאורה היה מקום קצת לומר דר"י סבר באמת כן ומתני' איירי שיצא אח"כ ולהכי שוחטין לכתחילה עם אחרים דממ"נ אם יצא אח"כ יאכל ואם לא יצא לא יאכל אבל אם לא יצא אח"כ עכ"פ צריך פסח שני. ואף דרש"י פי' במתני' דתני לפיכך אם אירע פסול וכו' היינו החבוש לא יצא פטור מפסח שני מ"מ עי' רמב"ם בפי' המשנה שפי' האונן שנטמא למת וכן המפקח אבל על חבוש

לא פי' כלום. וא"כ י"ל הא דתני סיפא אירע פסול היינו שיצא רק שאירע פסול אחר וקמ"ל אף שלא אכל מ"מ אז היה ראוי לאכול ואף דא"כ קשה מאי קמ"ל דבשלמא אם הפסול הוא מחמת אותו דבר עצמו שאין שוחטין לכתחילה הוי רבותא שפיר דלא תימא מתחילה היה ראוי לכך משא"כ כה"ג מ"מ י"ל כן גם הרי עכ"פ הוי רבותא באינך וק"ל: **ומעתה** י"ל דבאמת אף בספק מיקרי ג"כ אין ראוי מספק וספיקא דאורייתא לחומרא וא"כ קשה לדידן דלא אמרינן איגלי למפרע וכו' אמאי שוחטין עם אחרים תימה לי הא כיון שהיה אז אין ראוי מספק בשעת שחיטה א"כ הוי ספק דאורייתא אי יצא או לא וא"כ טוב יותר שלא לשחוט עליו ויעשה פסח שני משא"כ אם ישחטו עליו ויהיה ספק ולא יוכל לעשות פסח שני וכמו דמבואר לעיל (פ"ג ה"ט) ואף אם נימא דדמי להך (דפ"ד ה"א) דיכול לעשות פסח שני אין זה מוכרח וכאשר כתבתי שם ובלא"ה אפשר כיון דעל כרחך צריך לבטל איזה דבר בפסח שני סמיכה או זריקה א"כ טוב יותר שלא לשחוט עליו ויעשה פסח שני בודאי. ואף שיש לפקפק בזה דנימא מ"מ צריך לעשות מספק פסח ראשון משום ספק כרת אף שיכול לתקן בשני מ"מ אין מוכרח ואין להאריך בזה: אכן י"ל אנן פסקינן באמת דמתני' איירי בחבוש ביד ישראל ושפיר סומכין עליהם ומיקרי ראוי רק מחשש רחוק פן יארע אשר לא יצא אין שוחטין על עצמו רק עם אחרים ומשו"ה ודאי לא מיקרי אין ראוי אם אירע שלא יצא אח"כ. אבל אם ביד עכו"ם אפילו עם אחרים אין שוחטין לכתחלה משום ספק אין ראוי וכו'. ומ"ש ואם לא יצא פטור מלעשות פסח שני. היינו דמ"מ הוי ספק אף אם לא יצא. כיון דלא אמרינן איגלי למפרע. ומספק א"א לעשות פסח שני כלעיל סוף פ"ג הנ"ל. ואף שפסק ריש פ"ד דיביא מספק. עי' מ"ש שם הרבה חילוקים. אמת דמלשון פטור מפסח שני לא משמע הכי. כתבתי דרך פלפול בעלמא. ואולם עיקר הנראה דהרמב"ם תופס ג"כ כגמ' ולא כירושלמי. דאל"כ מנ"ל להרמב"ם בנכרים אם שחט יוצא. רק הכונה כל מה שאיתא במשנה שוחטין עם אחרים. כתב הרמב"ם לענין בפני עצמו אם שחט בדיעבד. ועי' בפי' המשנה כתב להדיא כגמ' וכנ"ל עיין שם:

פרק ו

הלכה א

כל מי שאינו יכול לאכול וכו'. הנה כפי הנראה סובר הרמב"ם דהטעם שאין שוחטין על טמא הואיל ואינו יכול לאכול בלילה ובעינן איש לפי אכלו וכו'. ולכאורה קשה מנ"ל דמטעם זה הוא. דלמא מגזירת הכתוב הוא דטמא נדחה לפסח שני. וראיה דהרי (בדף עח ב) פריך שם למ"ד אכילת פסחים לא מעכבא (פריך הש"ס) משחט שלא למנויו וכו'

ולא פריך מטמא. אלא ודאי טעמא אחרינא אית ביה. וכמו כן משמע בדף ס"ט. וא"כ מדוע פי' הרמב"ם לדידן הטעם משום הואיל ואין ראוי לאכילה וכו'. וגם הרי טמא שרץ קודם טבילה ראוי לאכילה בלילה שיכול לטבול ואפ"ה אין שוחטין [עליו] קודם טבילה. א"כ על כרחך הוי גזירת הכתוב. וצ"ל דלא יהיב טעמא רק סימנא בעלמא נקיט. כל מי שאין יכול לאכול בשום אופן בלילה אין שוחטין. משא"כ טמא שרץ שיכול לאכול בלילה יכול לשחוט עליו אחר טבילה וק"ל:

עי' לח"מ שכתב ומה דקאמר דאתי כר' יוסי וכו'. כונתו דבשלמא אם הפי' דמשמע מברייתא בשני חובה שפיר אתי רק כר' יוסי דלר' יהודה ור' שמעון הוי רק רשות. משא"כ אם לר' יוסי ג"כ הוי רשות א"כ נהי דלא אתי כר"ש. מ"מ כר' יהודה מצי אתי דסבר בשני טפילה וכו' וק"ל. וקצת היה אפשר ליישב הקושיא. דבאמת שם בברייתא משמע חובה. מדתני ואלו שעושין פסח שני וכללינהו יחד אנשים ונשים משמע דלכולהו הוי חובה. אבל אנן פסקינן דהוי רשות. וכמ"ש הכ"מ לעיל שהביאו הלח"מ כאן דלא פסקינן כר' יוסי לגמרי ואפ"ה כתב הרמב"ם כאן שפיר יולדות ג"כ. דהרי לא כתב אלו שעושין פסח שני רק נדחין לפסח שני. ובזה באמת כולם שוין דאין עושין הראשון וק"ל. קצת תימה מה שהביא הכ"מ כאן הסוגיא דסבר שם דהטעם שמא יפשע וזה הוא רק מדרבנן. והרי במסקנא לא קאי הכי רק מדאורייתא לא חזי. ויראה דעיקר כונתו להורות הדין שהביא הרמב"ם ה"ד דעכ"פ אף מחוסר כפורים צריך להמסר קרבנותיו ביד בי"ד. והכ"מ לקמן רמז לכאן. ולקמן נכתוב בזה אי"ה:

הלכה ב

בכאן ראיתי להאריך קצת אי"ה. וכבר הארכתי בענינים אלו בחי' לפסחים. ותחלה נפרש קצת לשון הראב"ד שהקשה על הרמב"ם הרי רב שאמר וכו'. היינו כיון דקרא דאיירי בטמא לנפש אף לאחר טבילה לא מהני. ובטמא שרץ מהני לאחר טבילה. א"כ על כרחך חלוק מטמא מת א"כ מנ"ל דבלא טבל אף בטמא שרץ אין שוחטין מנלן הא וק"ל. ומה שתירץ הכ"מ בזה הוא דוחק לכאורה וק"ל:

שם בהראב"ד אלא האי קרא בשלא טבל וכו' ומעשה כי הוי שכבר שחטו וכו'. מה שצריך לזה ולא פי' כפשוטו שעדיין לא שחטו ושאלו קודם טבילה. דא"כ קשה אמאי לא אמר להם לטבול כמו שהקשו תוס' (צ ב). ומה שתירצו דאמר להו אם לא תטבלו היום תדחו לפסח שני זה דוחק. גם א"כ קשה מה שאמר ולא יכלו לעשות ביום ההוא. ממ"נ אם יטבלו יוכלו לעשות גם היום. ואם לא יטבלו אף מחר לא יוכלו וכמו שהקשה הכ"מ. ולכך פי' דבאמת שאלו אחר שעבר כבר זמן שחיטה ולא היה אפשר עוד לשחוט

היום. רק דהיה קשה לו אמאי איחרו כל כך. לזה תירץ דבאמת שחטו כי היו סבורים דשפיר יכולין לשחוט על טמאים והבשר יאכל לטהורים. רק אח"כ שמו על לבם ספק בזה. ואז היה כבר אחר זמן שחיטה. ואפ"ה שייך שפיר מה שהוכיח הש"ס מפסוק זה דאין שוחטין וכו' מדכתיב ולא יכלו ביום ההוא דמשמע דלמחר יכולין. היינו דלמחר יכולין שפיר לטבול ואי דאכתי איך מרומז בפסוק זה דאין שוחטין על טמא מת בשביעי או טמא שרץ, היינו דהך קרא דביום ההוא מיותר כמ"ש תוס' ליישב מה שהקשו דלמא היה בששי. ומחר היו יכולין לעשות דשוחטין על טמא שרץ וכו'. ותירצו דא"כ ל"ל ביום ההוא. והיינו דאי לדיוקא דשוחטין על טמא שרץ. דזה פשיטא מסברא אי לאו גזירת הכתוב. וגם הרי מחר יכולין לטבול. ולאחר טבילה סוברים תוס' לפשיטא דיכולין לשחוט עליו ואי דקרא אשמועינן דיכול בשביעי לשחוט אף בלא טבילה זה לא ביאר לנו הכתוב וק"ל. וקצת קשה ע"ז דלמא אתי לאשמועינן דלא תימא דהוי כמו דרך רחוקה דהרי אסור ליכנס למקדש וקמ"ל דרך רחוקה לטהור ולא לטמא. עי' תוס' (צב ב) ד"ה דקאמרת. וד"ה דהך עיין שם. ואין כאן מקומו. וא"כ י"ל ג"כ דקרא אתי לנו להורות דפסח שעשו היום פסול משום שהיו מחוסרין טבילה אבל למחר יכולין לעשות. או כתירוץ ראשון בתוס' שם דמשמע דלמחר יכולין לעשות הפסח בעצמם ועל כרחך כבר טבלו היום. והיינו שהיו להם שהות לטבול ולא לשחוט עוד פסח וק"ל. עכ"פ לדברי הראב"ד הפי' שכבר לא היה להם שהות לשחוט וכ"כ הלח"מ בהדיא. ודלא כמו שפי' הכ"מ שכבר שחטו. אבל היה עדיין שהות לשחוט אחר רק הלח"מ לא ביאר בפירושו מדוע פי' הראב"ד שכבר שחטו. ולא פי' שאיחרו מלשאול עד אחר שעבר זמן. ולהנ"ל ניחא דזה ודאי לא היה מסתבר ששכחו לגמרי מלשאול. אבל כיון שכבר שחטו טעו שפיר וק"ל:

ועתה נפלפל קצת בדברי הרמב"ם. עי' לח"מ ה"ו הקשה מהא דפסחים (סט) השיב ר' עקיבא ואמר הזאה תוכיח בערב פסח שחל בשבת וכו'. ות"ל למאי הלכתא וזה הרי אף אחר הזאה אסור לשחוט עיין שם. ובחי' הארכתי וכתבתי דעל כרחך לא קאי הק"ו למסקנא דמסיק שם קסבר ר' אליעזר שוחטין על טמא שרץ וכו'. וא"כ שפיר שוחטין אחר הזאה וכו'. וכעת ראיתי בשער המלך שכתב כן וכתב תוך הדברים דעל כרחך למסקנא הא דפריך ר"ע תדחי הזאה שבת היינו משום מצות אכילה בלילה. אבל שחיטה ודאי יכול לשחוט כיון דשוחטין על טמא שרץ וכו' עיין שם. ולדידי צריך [עיון] רבה דיראה עיקר הקושיא משום פסח שהוא בכרת והיינו השחיטה. וכן משמע קצת מהא (דדף צב א) דאמר רבא ערל והזאה וכו' העמידו דבריהם במקום כרת וכו' דאמר מר

הזאה שבות ואינו דוחה שבת. א"כ חזינן דאף לשחוט א"א. ואף די"ל רבא קאי לדידן דאמרינן אין שוחטין על טמא שרץ וכו'. מ"מ מלשון דאמר מר לא נראה קצת כן ויש ליישב וק"ל. אולם רהיטת הלשון משמע דאף לשחוט אסור לר' עקיבא. ועי' היטב (סט ב) דדוקא ר"א סבר דאכילה בכה"ג לא מעכבא ועי' היטב תוס' שם ד"ה אכילת וכו' אבל ר"ע סבר סוף סוף כיון שאסרו לו חכמים להזות וא"כ אין ראוי לאכילה ואסור לשחוט אף למ"ד שוחטין על טמא שרץ וכו' והבן. ובחי' הארכתי הרבה. [אולם קצת יש מקום ג"כ לדברי שער המלך]:

עוד פילפל השעה"מ ליישב הקושיא אף לס"ד דטעמא משום אין שוחטין על טמא שרץ וכו' אפ"ה פריך ר' עקיבא שפיר מהזאה. משום דדוקא מאן דיליף מולא יכלו לעשות ביום ההוא וכו' כמבואר (צ ב) אז מוכח שפיר דאף טבילה לא מהני בטמא מת מכח הקושיא אמאי לא צוה להם לטבול. אבל למאן דסבר מישאל ואלצפן היו על כרחך לאו מהכא יליף וכמו שהקשו תוס' באמת (צג. ד"ה ר"ע) הרי ר"ע לית ליה דר' יצחק ומנ"ל דאין שוחטין וכו' ועל כרחך מקרא אחרינא. א"כ י"ל שפיר דאם טבל שוחטין. גם בזה הארכתי בחי'. גם כתב שם השעה"מ ליישב קושית תוס' (סט. ד"ה שוחטין) דל"ל קרא תיפו"ל מאיש לפי אכלו וכו' ותיפו"ל דאיצטריך לאיש נדחה ואין ציבור נדחין וכו' וא"כ מאן דדריש הא מדרשא אחרינא תיקשי קושיית תוס'. רק י"ל דאתי לאשמועינן טמא לנפש אף בשביעי שלו. ובאמת ר' עקיבא גמר מהכא. גם בזה הארכתי תהלה לה' בחי' הנ"ל. גם מה שפילפל כאן בלשון הרמב"ם לקמן ה"ו הארכנו ג"כ בחי' ולקמן נזכיר ג"כ קצת אי"ה:

עוד הקשה על תוס' פסחים (סט. ד"ה שוחטין) הנ"ל שהקשו ל"ל קרא תיפו"ל מדכתיב איש לפי אכלו וכו'. ותירץ דצריך קרא לפסח שני וכו'. תימה לי עכ"פ קשה מה שאלו הטמאים כלל אם יעשו פסח. תיפו"ל הא כתיב איש לפי אכלו וכו' עיין שם. וכן הקשה קושיא זו בתשובת שאגת אריה ס"ה ושם הקשה עוד מאי מתרצי תוס' משום דס"ד דמיפטר אף מפסח שני משום דהוא תשלומין דראשון וכו'. ותימה לי הרי מבואר בחגיגה (ט א) דמאן דסבר שני תשלומין וכו' לדידיה אף לענין חגיגה מי שהיה טמא בראשון עושה בשאר ימי החג כיון דחזינן בטומאה ריבתה תורה תשלומין ולא אמרינן הואיל ולא חזי וכו'. וא"כ בדף (פ א) דאמר עולא סבר כולהו תשלומין דראשון משו"ה לא חזי לעשות בשביעי וא"כ על כרחך סבר פסח שני רגל בפני עצמו עיין שם. ובחי' הארכתי ליישב עיקר קושיית תוס' הנ"ל לפמ"ש תוס' בקדושין סוף פ"ק דפסח שעשו במדבר היו ע"פ הדיבור שהרי מילת בנים מעכבים ולא מלו במדבר מפני שלא נשב

להם רוח צפונית ואפ"ה עשו פסח ע"פ דיבור א"כ שפיר אמרו למה נגרע וכו וק"ל ושם הארכנו. ומה שפלפל עוד בדברי הרא"ם פרשת בהעלותך שכתב דיליף הרמב"ם דינו דטמא מת אף לאחר שטבל לא מהני מדכתיב כי יהיה טמא לנפש דלנפש מיותר. אלא ודאי דאתי למעוטי הא טמא שרץ שוחטין אחר טבילה. דקשה על דבריו מפסחים (סז א) דמבואר שם דלנפש אתי למעוטי הא ציבור עושין בטומאה דוקא לנפש אבל שאר טומאות לא. גם בזה הארכתי תהלה לה' בחי'. עוד הקשה מנ"ל למעוטי ציבור בשאר טומאות כיון דלנפש אתי לדרשא דר' אליעזר עיין שם. זה קשה לכאורה ג"כ להנך תנאי דדרשי מבמועדו אפי' בטומאה וק"ל. עוד פילפל בדברי הקרבן חגיגה הארכתי בחי'. ודעתי אם יזכני ה' לפלפל קצת בזה לקמן אי"ה:

ראיתי בס' ושב הכהן בתחלת חיבורו על זבחים שם הקשה מהא דיבמות (עא ב) דקאמר שם אמר (רבנאה אמר ר"ל) [ר' יוחנן משום רבי בנאה] ערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו שקבלו הזאה כשהן ערלים שנא' והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש בעשרה לא מהילי משום חולשא דאורחא הזאה אימת עביד להו וכו'. א"כ משמע אילו היו מזין בעשרה הוי שפיר מצי לומר ערל אין מקבל הזאה ומלו בעשרה א"כ הזאה שניה הוא בי"ד. א"כ מוכח דשוחטין על טמא מת שטבל. אם לא נאמר שם קאי למ"ד שוחטין על טמא שרץ. ושם הביא ירושלמי דיראה משם ג"כ כן עיין שם שתירץ בחריפות דשם הוי טומאה שאין הנזיר מגלח עליה ומודה הרמב"ם יעו"ש ודפח"ח:

שם בראב"ד שהנזיר מגלח עליהם וכו'. עי' פ"ג מהל' ביאת מקדש. ובחי' לפסחים הארכתי ג"כ בענין זה דיש ליישב כמה קושיות בחילוק זה. וכן יתיישב קושיית הלח"מ לקמן ה"ו די"ל הסוגיא איירי בטומאה שאין הנזיר מגלח ושם הארכנו. ועי' גם פ"ג מהל' טומאת מת שם כתבתי דלא הוי רק דרבנן. ועי' פ"ה מהל' נזירות הט"ו וכבר הרגיש בזה המל"מ שם הט"ו עיין שם:

שם אבל טומאה שאין הנזיר מגלח וכו'. עי' ראב"ד שהקשה מנ"ל חילוק זה ועי' נזיר (נג א) תני שם רובע עצמות ורביעית דם וכו' אבל לא לנזיר. ורש"י פי' שם דהיינו עושה פסח לא העמידו דבריהם וכו' ועל כרחך סבר דהוי דרבנן עי' מ"ש לעיל. וא"כ י"ל הרמב"ם פי' הברייתא לענין שוחטין עליו בשביעי אחר שטבל. וראיה דלא חזינן לרמב"ם שביאר דטמא בדבר שאין הנזיר מגלח דמותר לשחוט פסח. אלא ודאי שפי' לענין הנ"ל:

הלכה ג

ואם ראה זוב אחר שנזרק וכו' עיין כ"מ שכתב בפ' כיצד צולין (פא א) ר' יוסי אומר וכו'. וצע"ג הרי שם מבואר או הטעם משום דר"י לטעמיה דסבר מטמא מכאן ולהבא

דמקצת היום ככולו לענין זה. והרי הרמב"ם לא פסק כותיה בזה. כמבואר בדבריו (פ"ה מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ו) דכתב שם דחייב בועלה קרבן. וכן מבואר בכמה דוכתי בדברי רמב"ם. ועל כרחך עיקר הטעם משום ציץ מרצה על טומאת התהום דזיבה. וכן יראה באמת בפ"ד מהל' ביאת מקדש. ועי' גם (פ"ו מהל' נזירות הי"ח) עיין שם. אך הרי מבואר שם דאין מכפר רק בעודו על מצחו. א"כ היה לו לרמב"ם לבאר זה כאן וצ"ע. ובאמת אף בפ"ו מהל' נזירות אשר שם ביאר כל דיני טומאת התהום בנזיר ולא ביאר דבעי דוקא ציץ על מצח כ"ג. ולומר דלענין טומאת התהום עדיף טפי שמרצה אף באינו על מצחו צריך ראיה. ואולי אזכה עוד לעיין בזה כראוי. אח"ז ראיתי בלח"מ פ"ד מהל' נזירות ה"ד הקשה קושיא זו על הרמב"ם כאן. אך לא ביאר כלל הך די"ל משום טומאת תהום כנ"ל:

שם ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה שהרי אינה וכו'. לכאורה קשה טובא מה שאמר ואינה ראויה לאכול קדשים עד ליל תשיעי. תימה לי אף אם היה מותרת בקדשים בלילה כיון דאין טובלת ביום. א"כ הרי אין שוחטין על טמא שרץ קודם טבילה. בשלמא בש"ס קאמר טעם זה שפיר למ"ד שוחטין על טמא שרץ. אבל לדידן קשה ל"ל הך טעמא. אם לא שנאמר נדה שאני דלא מחוסר טבילה כיון דאי אפשר. אך צ"ע מנ"ל הא. ועוד חזון למועד בזה אי"ה:

הלכה ד

מחוסרי כיפורים וכו'. כבר כתבתי לעיל בתחלת הפרק דקשה קצת מנ"ל הא כיון דמסיק הש"ס הטעם לרב מדאורייתא מנ"ל כלל במחוסרי כפורים וכו' דחיישינן לפשיעה וק"ל:

הלכה ה

מצורע וכו'. מ"ש וראה קרי בו ביום צ"ע קצת דביבמות (ז א) אמר שם דוקא ביום אבל בלילה לא והיינו אם הטעם משום הואיל והותר. אבל הרמב"ם דפסק ביאה במקצת לא שמה ביאה א"כ אף בלילה וצ"ע:

הלכה ו

טמא מת שחל שביעי שלו וכו'. במחלוקת הרמב"ם וראב"ד בשלישי ושביעי כתבתי בחי' למס' קדושין ואין להאריך פה:

והלא איסור הזייה בשבת משום שבות וכו'. לא נתבאר כאן היטב מה היא השבות. דבש"ס (סט א) פריך מכדי הזאה טלטול בעלמא הוא תדחי שבת משום פסח. ומשני גזירה שמא יעבירנו וכו'. וא"כ לכאורה לשון הרמב"ם שכתב והלא שבות וכו' קשה קצת דהרי חזינן אף דהיא שבות ראוי להתיר משום פסח אם לא משום גזירה שמא יעבירנו וכו' אבל סתם שבות דהיינו לכאורה משום מתקן זה אין לאסור במקום פסח. וראיה

דסתם שבות הוא משום מתקן. דאי משום שמא וכו'. א"כ היה לנו להתיר ביום טוב. ובחי' סוף יומא כתבתי ג"כ לענין יוה"כ לרפרם דאמר אין עירוב והוצאה וכו' עיין שם. עכ"פ קשה על הרמב"ם אמאי לא ביאר שבות דשמא יעבירנו וכו'. על כן היה נראה קצת לומר דהיה קשה לו מדוע אמרינן בכל דוכתי והיינו טעמא דשופר ולולב ומגילה וכו'. ולא קאמר ודהזאה. אלא ודאי דכיון דאנן קיי"ל כמ"ד אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. ולא משכחת הזאה רק בי"ג. משו"ה אף משום שבות סתמא דמתקן גברא ג"כ לא דחינן שבות כיון שעדיין לא הגיע זמן וק"ל. ובחי' הארכתי:

שם בהשגות הראב"ד. עי' כ"מ שהבין בדברי הראב"ד קושיתו ממצורע. דבעי ג"כ הזייה. ומשו"ה תמה על הראב"ד. אבל כפי הנראה כונתו דמ"ש שאר שבות מהזייה וכ"כ הלח"מ עיין שם. גם מה שהקשה הראב"ד ועוד דבית הלל אמרו אפי' ערל שמל ששה ימים קודם הפסח וכו'. והקשה הכ"מ עליו סוף סוף מוטב שלא יטבול להתחייב במצות כדי לקיים גזירת חכמים וכו'. לכאורה קשה הרי הראב"ד השיג על לשון הרמב"ם שכתב ואינו טובל עד שירפא מן המילה וכו' דמשמע הא לא"ה לא אמרינן לא יטבול וכו'. משו"ה הקשה הראב"ד שפיר וק"ל:

קצת קשה על הראב"ד שהקשה ממצורע ולא הקשה ג"כ מבית הפרס דאמרינן שם ג"כ לא העמידו דבריהם כיון דעל כרחך הקושיא ממצורע משום דמדמי שבותים אהדדי כמ"ש הלח"מ א"כ קשה ג"כ מבית הפרס וק"ל. ועי' רמב"ם לעיל סוף פ"ב מהל' ביאת מקדש. ובחי' לחגיגה הארכתי בלשון הכ"מ שם דלכאורה תמוה וצ"ע עיין שם:

מה שהקשה הלח"מ על הרמב"ם דהרי בש"ס איתא דהזאת טמא מת תוכיח שחל להיות בערב פסח וכו' כבר כתבתי לעיל דהארכתי בחי' בזה די"ל דתלי בפלוגתא דתנאי דלמאן דיליף מולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא וכו' מוכח שפיר דלא מהני טבילה. דאל"כ היה לו לומר להם שיטבלו. אבל מאן דדריש מקרא אחרינא כמו דעל כרחך ר' עקיבא דריש לה מקרא אחר. עי' תוס' (צג. ד"ה ר' עקיבא וכו'). א"כ משכחת שפיר הזאה בי"ד שחל בשבת. ועי' בשער המלך שהרגיש בכ"ז. גם כתבתי לעיל דנפק"מ בטומאות שאין הנזיר מגלח עליה. אך הרמב"ם בפי' המשנה שם כתב להדיא דפלפול דר"ע ור"א בהזאה בי"ג עיין שם:

הלכה ז

בהשגות הראב"ד א"א כאן סותר וכו'. לפי מה שהבין הראב"ד בדברי הרמב"ם דהטעם משום בעידנא וכו'. יש ליישב הקושיא ממצורע די"ל שם שוחטין תחלה הפסח ואח"כ נכנס לעזרת נשים דאז הוי שפיר בעידנא וכו' כמ"ש תוס' (נט. ד"ה אתי פסח). משא"כ

הזאה דא"א לשחוט תחלה דאין שוחטין על טמא שרץ וכו'. ובחי' הארכתי בזה ג"כ. ודע דרש"י שם סוף פ' האשה כתב גבי איזמל העמידו דבריהם במקום כרת. היינו משום דמילת בניו מעכב ועל כרחך סבר דזה לא מיקרי אונס. עי' לקמן (פ"ט ה"ט) מ"ש שם והרמב"ם לא ביאר זה. וא"כ אם כנ"ל בערב פסח בשבת נימא דשרי להביא האיזמל ושחטינן פסח תחילה וצ"ע:

עב)

הלכה ט

האונן וכו'. עי' לח"מ מה שתירץ במה דלא נקיט במחוסר כפורים ג"כ טבילה והבן עיין שם. ולכאורה צריך ביאור קצת דבשלמא באונן שייך לומר כיון שיודע שמותר בפסח א"כ מהיכי תיתי לא נזהר וכו'. אבל במחוסר כפורים דזה יוכל להיות אפי' מכמה ימים א"כ הא סוף סוף י"ל שלא היה נזהר כיון שאסור בקדשים וצ"ע קצת וק"ל:

ואם שחטו וכו'. עי' כ"מ ולח"מ. וקצת קשה לתירוץ הלח"מ דהרמב"ם פירש פירוש אחר בתירוץ רבא כאן לאחר ששחטו וכו' לא כפירש"י אחר ששחטו. אלא שנודע אחר ששחטו או שעבר ושחט ובדיעבד מהני. א"כ קשה הרי צריך להבין לרבא דאמר אידי ואידי לאחר חצות וכו'. א"כ תקשי מהא דולאחותו וכו' דתני דשחיטת פסח דוחה קבורת קרובים וכו'. ותימה לי הרי אין יכול לשחוט כלל הפסח. וצ"ל דקאי רק לשנויי רומיא דמתני' ולא הוי אמרינן כברייתא דר' שמעון וכו' טפי הו"ל לשנויי אידי ואידי קודם חצות והא דתני אוכל פסחו וכו' שכבר עבר ושחט וק"ל. וקצת היה נראה שהיה לו להרמב"ם הגירסא בגמ' אידי ואידי קודם חצות וצ"ע. גם היה נראה קצת לומר דהרמב"ם סובר למסקנא הך דאונן אין משלח קרבנותיו הוי רק דרבנן וקרא בזמן שהוא שלם הוי אסמכתא דהרי חזינן (בפ"ב מהל' ביאת מקדש הי"א) שם כתב הרמב"ם אבל אין משלח קרבנותיו וכו' כל שבעה. והוא מגמ' דמועד קטן (טו ב) ויליף לה שם מהך קרא דר"ש שלמים בזמן שהוא שלם וכו'. ובודאי יראה דכל שבעה ודאי לא הוי רק דרבנן. א"כ אי ס"ד אונן עדיף טפי ואף מדאורייתא אסור. היה לו לרמב"ם שם להשמיענו זה. וכן בש"ס לא היה לו לכוללם בבבא אחת. אלא ודאי דגם אונן הוי רק דרבנן וניחא. [אך קצת קשה ממה דכתב הרמב"ם (בפ"ב מהל' ביאת מקדש הי"א) אבל אינו משלח וכו'. ואח"כ כתב מנודה הוי ספק. לפיכך אם קרב נרצה. משמע אבל אבל אף בדיעבד לא [נרצה]. וא"כ על כרחך צ"ל דפסח עדיף וצ"ע]. ומיושב ג"כ מה שהקשינו לעיל לרבא איך יישב הך דולאחותו וכו' דמוכח שם דשחיטת פסח דחי טומאת קרובים היינו מדאורייתא וניחא הכל. ועי' בכ"ז:

קצת צריך יישוב מדוע לא ביאר הרמב"ם דאונן אין שוחטין עליו לבדו כמבואר במתני' (צא א) וצ"ל דכיון דפסק הרמב"ם לכתחלה אין שוחטין על היחיד כמבואר לעיל (פ"ב ה"ב). א"כ ממילא הוי עם אחרים. אך זה אינו דהרי נפק"מ שלא לשחוט על חבורת אוננים וצ"ע. עי' לעיל (פ"ה ה"ט) עיין שם:

עוד ראיתי לבאר קצת בדברים אלו כאן. הנה במו"ק (יד ב) אבל אינו נוהג אבלותו ברגל. אי אבילות דמעיקרא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד. ואי אבילות דהשתא לא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים. ועי' תוס' ורא"ש שם שכתבו תוס' דאבילות דרבנן רק שמחת יום טוב הוי ג"כ רק דרבנן משום דושמחת היינו שלמי שמחה וכו' עיין שם. וצריך קצת ביאור. הרי קיי"ל כר' יהושע בפסחים (סח ב) דאמר שמחת יום טוב מצוה חציה לה' וחציה לכם. ומשמע שם דהוי דאורייתא אך יראה דאין זה תלוי כלל בהא דשם איירי לענין שיהא חייב לאכול עכ"פ, וזה יכול גם אבל לאכול, אבל כאן איירי לענין שמחה מה שאבל אסור, ואף דשם בפסחים נקיט לשון שמחת יום טוב מ"מ יראה לאו דוקא, ואף דצריך להבין ר' אליעזר דפליג אר"י וסבר שמחת יום טוב רשות, וא"כ להנ"ל סובר על כרחך ר"א דא"צ לאכול כלל ביום טוב. וזה דוחק קצת דר"א פליג בזה. ובמקומות מפוזרים בפסחים וחגיגה הארכנו בזה קצת, ועדיין אין מבוארים כ"כ הדברים. עכ"פ יראה דאף לר"י י"ל כמ"ש תוס' דשמחה הוי רק דרבנן כנ"ל, וצריך להבין ג"כ איפכא לר"א דאמר רשות א"כ קשה וכי יפלוג ר"א על שלמי שמחה, ואפשר לומר דעיקר מחלוקתם בזמן שאין שלמי שמחה וכו' ופליגי אם החיוב לאכול עכ"פ וצ"ע ואולי יזכני ה' להבין, ודוחק בעיני לומר כיון דסבר ר"א או כולו לה' או כולו לכם, א"כ מי שאין יושב ושונה כל היום חייב בשמחה ואז חייב בשלמי שמחה, אבל זה דוחק גדול מאד בעיני לומר דקרא דכתיב שלמי שמחה יהיה דוקא אם אין רוצה להיות יושב ושונה וק"ל, עכ"פ יראה לר"א אין חייב בשמחה ביום טוב אם אין לו שלמי שמחה וק"ל:

ונחזור לדברי תוס' הנה קשה מ"ש דשמחת יום טוב הוי רק מדרבנן. א"כ לדידהו צ"ל דמה דקאמר אינו נוהג אבילותו וכו' משום דדחי וכו' ולא קאמר בלא"ה דעשה דאורייתא דחי עשה דרבנן איירי בזמן שאין שלמי שמחה וק"ל:

והנה צריך לבאר עוד בדין אונן ביום ראשון אם מביא עולת ראיה ושאר קרבנות החג. אם נאמר ג"כ נהי שאין אונן משלח קרבנותיו משום דכתיב שלמים בזמן שהוא שלם וכו' וכמבואר ברמב"ם (פ"ב מהל' ביאת מקדש הי"א) והוא בש"ס מו"ק (טו ב) ובזבחים (ק ב) ושם מבואר דאף אבל ממועט מהך קרא [נהי דבזבחים שם בעיקר הלימוד של ר' שמעון לא הזכיר רק אונן מ"מ במו"ק שם יליף מהכא ג"כ אבל וכאשר הארכנו בזה

קצת לעיל ד"ה ואם שחטו]. וא"כ כמו שאמרינן שם גבי אבל דברגל אין נוהג ויוכל לשמוח. כמו כן נימא דאונן ג"כ מותר לאכול או להקריב קדשים. ובפרט לדעת הרי"ף שם במו"ק שסובר אבילות יום ראשון דאורייתא. ואפ"ה אין נוהג. כמו"כ נימא לענין דיני אנינות. ואי נימא דאה"נ שיכול לאכול קדשים ולהקריבם ברגל. לכאורה א"א לומר כן דהרי מבואר ברמב"ם כאן ובפ"ב מהל' ביאת מקדש והוא מפסחים (צב א) גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת וגבי קדשים העמידו במקום עשה וכו' ותיקשי מאי שנא אבילות דאורייתא נדחה מפני עשה דרגל ואמאי לא נדחה מפני עשה דקדשים. ואי קדשים שאני דיכול להמתין עד למחר. הרי כתבו תוס' שם דאף תודה דאין נאכל רק ליום ולילה אפ"ה נדחה מפני אנינות דבריהם יעו"ש. ואם נאמר עשה דרגל שאני דהוי עשה דרבים משו"ה דחי אבילות. א"כ יש מקום לומר דבאמת רק אבילות נדחה מפני רגל אבל קרבן אינו יכול להקריב דשלמי שמחה לא מיקרי עשה דרבים לכאורה שכל אחד מקריב קרבן. כמ"ש המג"א (ריש סי' תמו) דהשבתת חמץ לא מיקרי עשה דרבים יעו"ש. א"כ כמו כן כאן. וצ"ל לפ"ז דמה שחשב שמחת הרגל עשה דרבים היינו דהשמחה כללית חל על כל ישראל יחד. משא"כ שלמי שמחה ועדיין צ"ע בזה וק"ל.

ועי' ברש"י מו"ק (יד: ד"ה הא צרעת) שכתב ברגל אונן משלח קרבנותיו וכו' עיין שם. א"כ יראה להדיא דסובר דאף אונן יכול לשלוח ברגל [ומה דמשמע מדבריו דעכ"פ אסור להקריב רק לשלוח וכו' נזכיר לקמן אי"ה קצת] א"כ צ"ל כנ"ל דרגל הוי עשה דרבים עדיף טפי. אך כפי הנראה מלשון רש"י שם דברגל יכול לשלוח אף שאר קרבנותיו כגון בחוה"מ עיין שם היטב. ועל כרחך הטעם משום דאין נוהג אנינות כלל ברגל. וא"כ קשה בפסחים (צב א) הנ"ל דקאמר גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת. תיפוק ליה בלא"ה כיון דאכילת פסח בלילה דהוא רגל. א"כ אף שאר קדשים מותר לאכול דהא אין אנינות ברגל. ואם נאמר כיון דמבואר בפסחים וסוכה דלילה ראשונה של רגל לא אתרבי לשמחה. וא"כ י"ל הא דאין אנינות ברגל משום שמחה וא"כ בלילה ראשונה לא שייך זה. אך צ"ע דהרמב"ם לא ביאר זה כלל בהל' חגיגה עי' לח"מ שם. וכאשר האריך בזה הגאון בעל שאגת אריה (סי' סח). ושם כתב ג"כ דעל כרחך הרי"ף סבר לילה ראשונה חייב שהרי פי' שם הך דמו"ק דאמר אי אבילות דמעיקרא וכו' היינו למ"ד אנינות לילה דאורייתא דלמ"ד דרבנן בלא"ה לא דחי א"כ על כרחך חייב לילה ראשונה דאורייתא דאל"כ מן התורה ידחה דרבנן דאורייתא עיין שם. עכ"פ הדבר צע"ג. ועי' תוס' חגיגה. (יז א) ד"ה אף וכו' שהביאו בשם ירושלמי דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר וכו'. ועי' מל"מ (פ"ג מהל' אבל ה"י) שם הקשה ע"ז תימה לי הרי אין אנינות

במועד וכו' עיין שם. והנה דבריו שם נראים קצת מעורבבים במ"ש תחלה ונשתהו כל היום בקבורת דוד. א"כ מה הקשה אח"כ הרי אין אנינות וכו'. וכן שאר קושיות שיש בדבריו שם. וכמדומה אשר בחי' שם להל' חגיגה הרגשנו בדבריו. ועי' בס' ושב הכהן (סי' צג) שהרגיש בדבריו. ושם הקשה ג"כ אמאי לא הקריבו אונן דניתי עשה דרגל דרבים ונדחי וכו' עיין שם. וכבר כתבתי לעיל די"ל קרבן לא מיקרי עשה דרבים אך צ"ע כנ"ל: **עוד** פילפל בהא דנאמר שנשתהו הרבה בקבורתו עד שכבר קרבו תמיד של בין הערבים ושוב לא היו יכולים להקריב משום עשה דהשלמה [וזה היה נראה לו לדוחק שנשתהו עד סמוך ללילה] אך ע"ז הקשה עכ"פ היו להם להקריב שלמי שמחה ונעלה ונלין האימורים בראשו של מזבח ואף למ"ד לינה מועלת בראשו של מזבח. אפ"ה ניתי עשה דשמחה ונדחי לאו דלא ילין וכו'. באמת קשה טובא בדבריו תימה לי א"כ הא דפסחים (נט) גבי מחוסר כיפורים אמאי לא יביא קרבנו כדי לאכול קדשים בלילה ונידחי עשה דאכילת קדשים ל"ת דלא ילין. ולחלק בין קבוע זמן ללא קבוע זמן זה דוחק. ובחי' למס' פסחים הנ"ל ובמס' ר"ה כתבתי בזה ואין להאריך פה, אך בלא"ה דבריו תמוהים דהרי קיי"ל אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש וק"ל. גם צידד עוד שם לומר דמשו"ה אין דוחה עשה דרגל עשה דאנינות משום דיכול להקריבו למחר. אך הקשה א"כ שלמי שמחה דחייב בכל יום ישחוט כדי שיהיו לו שלמים בלילה עיין שם. לא הבנתי דבריו דהרי יראה ודאי דעצרת נהי דיש לו תשלומין כל שבעה לענין קרבנות חגיגה וראייה. מ"מ לענין שמחה ודאי לא שייך כיון דכבר עבר רגל וק"ל. עכ"פ יראה עיקר התירוץ דמשו"ה לא הקריבו בעצרת הואיל והיה קודם שנקבר דוד פטורין כל ישראל מכל המצות ועדיין צ"ע בזה היטב והבן:

עוד פילפל שם די"ל ברגל יכול לאכול אף בקדשים משום דעשה דוחה ל"ת. כבר כתבתי לעיל דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש וכן מוכח מסוגיא דזבחים (צט) הנ"ל דקאמר שם ר' שמעון אנינות לילה דרבנן. תדע שהרי אונן טובל ואוכל פסחו לערב וכו'. ומאי ראיה מייתי דהרי אף אי הוי דאורייתא אתי עשה ודחי ל"ת אלא ודאי כנ"ל. ולפ"ז קשה ג"כ על תוס' שם ד"ה אמר רב חסדא וכו' שהקשו שם תימה לי אף אי פסח כדי נסבה איך שרי ר"ש לשחוט וכו' הא הקרבה ביום אסור. ואי דעשה דחי עשה דאנינות. א"כ היכי דייק אנינות דרבנן אפי' דאורייתא דחיא עיין שם. וקשה בשלמא אי אנינות דאורייתא שפיר לא דחי דאין עשה דוחה ל"ת דמקדש. משא"כ עשה דהקרבה כשהוא אונן שפיר נדחי מפני עשה דפסח. וכמבואר בפסחים (נט) דקאמר שם אתי עשה דפסח ודחי עשה דהשלמה. ועל כרחך משום דעשה שפיר דחי עשה אף דמקדש. ואף שיש לדחות ולומר

עשה שיש בו כרת עדיף טפי מ"מ אין נראה. ובמקום אחר הארכתי בחי' למס' חגיגה ואין כאן מקומו. וכ"ז צריך ביאור רחב למי שלבו רחב ובקי בענינים אלה. וכפי הנראה לי לפום רהיטא דודאי אף אונן שמת לו המת אחר ששחט וזרק אפ"ה מותר לאכול הפסח בלילה. אף דעתה תו אין בו כרת. מ"מ עשה דפסח חמיר כיון שיש בשחיטתו כרת. גם נראה דאונן קודם שנקבר המת לא ישלח ויקריב כל קרבנות אף קרבנות רגל. חוץ מפסח שעושה לכתחלה. הואיל ומת אחר חצות דחל חיוב פסח תחלה. אבל בשאר קרבנות יראה אף שחל החיוב עליו תחלה מ"מ לא יביא ועדיין צ"ע בכ"ז וק"ל:

עוד נזכיר מה דצריך ביאור על הש"ס פסחים (צב א) הנ"ל דקאמר גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת וכו' ותימה לי אם נעשה אונן אחר ששחטו וזרקו עליו דתו ליכא חיוב כרת א"כ אמאי נדחי ויהא מותר לאכול בלילה הא תו ליכא כרת. ועי' זבחים (ק ב) שם דמשני רבא אידי ואידי לאחר חצות וכאן כששחטו וזרקו עליו וכו' וקאמר שם קסבר רבא אכילת פסחים מעכב. עי' היטב רש"י ותוס' שם. ויראה שם דמ"מ עשה דפסח עדיף טפי אף דאכילת פסח. אך לשון הש"ס דפסחים הנ"ל עשה שיש בו כרת וכו' קשה קצת. ואם נאמר כפי' הרמב"ם לעיל ה"ג ששחטו וזרקו וכו' ואח"כ נודע שהיה אונן בתחלה ניחא. אך א"כ לפ"ז יהיה לדינא אם נעשה אונן אחר ששחטו וזרקו וכו' יהא אסור לאכול א"כ היה לו לרמב"ם לבאר זה וצ"ע וק"ל:

וענין השמחה בזמן הזה. עי' רמב"ם הל' יום טוב שכתב לאכול בשר ולשתות יין. ועי' תשובת ושב הכהן (סי' צה) שם הקשה על השו"ע או"ח (סי' תקכט) שכתב לקבוע סעודה על היין וכו' ולא כתב לשון הרמב"ם לאכול בשר עיין שם. והמג"א שם כתב באמת מצוה לאכול בשר וכו' עיין שם. ושם בתשובה הנ"ל הקשה ג"כ על לשון השו"ע יו"ד (סי' שמא) שכתב שם בשבת ויו"ט אוכל בשר ושותה יין. והגיה שם רמ"א אם ירצה וכו'. ועל כרחך קאי רק אשבת אבל יום טוב כיון דחייב בשמחה חייב בבשר וזה לא משמע קצת מלשון רמ"א עיין שם. ועי' ג"כ (סי' צו) שם פילפל בלשון השו"ע (סי' תרצו) די"א אונן מותר בבשר ויין בפורים. וזה צ"ע דהרי מה שאסור בבשר ויין הוא משום כדי שיתעסק בקבורת מתו. ואף ביום טוב אם רוצה לקברו אסור בבשר ויין עיין שם. וגם המג"א הרגיש קצת בזה עיין שם וגם לשון המג"א שם (ס"ק י"ג) וי"א אפי' עשה דרבים לכאורה הוא ט"ס וצ"ל עשה דרבנן כמו ביום טוב שני (בסי' תקמח) עיין שם. אך קשה הרי שם איירי לענין מה שהוא אסור משום אבל היינו אחר קבורת מת. משא"כ כאן דאיירי קודם קבורה ומשום שיהא מוכן לצרכי המת וצ"ע:

עוד נתישבתי בענין זה אחר אשר עסקתי קצת בסוכה (כה: בתוס' ד"ה דמטי זימנא וכו') דנתקשיתי במה שנראה מתוס' שם שפי' הא דרבא דמשני כאן קודם ששחטו וזרקו וכו' קאי ליישב הברייתות אהדדי. וזה צ"ע דהרי קאי ליישב רומיא דר' שמעון אהדדי. גם עיינתי עוד בסוגיא דזבחים (דף ק') הנ"ל. והוקשה לי הא דאמר אביי ומנא תימרא וכו'. ומאי מייתי ראיה דלמא לעולם אחר חצות לר"ש ג"כ אין שוחט. והא דיוסף הכהן כר"ש והא דלאחותו דלא כר"ש. וצ"ל או דפשיטא ליה לש"ס דליכא מי שיחלוק על ר"ש. רק די"ל ר"ש גופיה סבר שלמים בזמן שהוא שלמים הוי רק אסמכתא כמ"ש רש"י ותוס' שם. או דדחיקא ליה דהנך שתי ברייתות תנאי נינהו. והא דפריך רבא שם ודלמא הא ר' עקיבא וכו'. היינו דלמא ר"ש באמת סובר דהוי רק אסמכתא. או לפי תירוץ השני הנ"ל שני ברייתות דלא כר"ש. והנה צריך להבין בתירוץ רבא כאן קודם חצות וכו' איך יישב הך דולאחותו וצ"ל דאתי דלא כר"ש. וא"כ תיקשי אידך ברייתא דיוסף הכהן דקיי"ל שם שטימאוהו היינו משום דעוסק במצוה פטור וכו'. ואביי אשר הוכיח מהך ברייתא צ"ל דסבר מסתמא טימאוהו אחר חצות דלא שייך העוסק וכו'. ובחי' לסוכה כתבתי בזה. ולכאורה מה שפסק הרמב"ם אחר חצות רשאי לשחוט לכתחלה וסובר דרבא מודה לאביי. י"ל דהוכיח כן דאל"כ קשה לרבא הך דולאחותו וכו' ואי דאתי דלא כר"ש י"ל דסבר כתירוץ ראשון הנ"ל דאין חולק על ר"ש וק"ל. אכן הלח"מ כתב דהוכיח כן מפסחים (צח א) וכו' דשם דלא כר"ש עיין שם. ודע דרש"י פסחים שם ד"ה אי נימא קודם חצות וכו' כתב דאונן אין שוחטין עליו לבדו רק עם אחרים. א"כ משמע אף לר"ש עם אחרים שוחטין או אפשר אתי דלא כר"ש. ועיי"ש ד"ה מת קודם חצות וכו' כתב באמת דאי מת קודם חצות נדחה לגמרי. ועי' תוס' ד"ה הא חייל הביאו הא דרש"י דנדחה לגמרי. ועי' (צ ב) מתני' האונן פי' רש"י שם שמתו מוטל לפניו. ותוס' פי' אחר חצות ועי' היטב בכ"ז:

הלכה י

מי שחופר בגל. עי' לשון הרמב"ם היטב שיראה מדבריו שפי' הא דמפקח את הגל וכו' לא בספק חי רק מחפש אם יש שם מת כדי לקוברו וכדומה. וא"כ מיושב קושיית תוס' שם בסוגיא (צא. ד"ה שהי' טמא מתחלתו). ובסוגיא שם הארכנו הרבה מה שיש נפק"מ לדינא עיין שם. ועי' רמב"ם בפ' המשנה יראה להדיא כן. וצ"ע שלא ביארו זה נושאי כליו. ודוחק מאד לפרש בלשון הרמב"ם כאן ובפרט בלשונו בפי' המשנה. שכונתו בספק חי וק"ל. ולפי' הנ"ל הא דמפקח וכו' היינו בדיעבד דלכתחלה ודאי אסור לדחות

פסח מספק. אבל לפי' רש"י ותוס' אף לכתחלה דהוי פיקוח נפש וק"ל. עי' בקרית ספר שהקשה דממתני' משמע דחופר בגל שוחטין עליו עיין שם:

הלכה יא

מי שעבר בדרך וכו'. עי' לעיל (פ"ד מהל' ביאת מקדש ה"ו) בכ"מ שם וכאן היטב. ולכאורה צ"ע לדעתי העניה כפי מה שהיה נראה לדעתי הקלושה מלשון הסוגיא [ומפרשים אין אתי פה כאשר יעדתי כמה פעמים בקונטרס זה] ודאי אם נודע קודם שחיטה שהוא טמא בטומאת התהום ודאי לא ישחוט. ואף אם עבר ושחט לא מהני רק אם נודע לו אחר שחיטה שהיה טמא קודם שחיטה בטומאת התהום. או שנטמא עתה אחר שחיטה בטומאת התהום וזרק בדיעבד הורצה כיון ששחט קודם שידע. רק אם עדיין ספק כהך דינא דהכא מצא מת מושכב וכו' סבר הרמב"ם כיון דעתה ספק הוא מקילינן טפי לענין פסח ששוחט לכתחלה. וצ"ע קצת מנ"ל הא. אבל דברי הכ"מ צ"ע דמשמע שמדמה שחיטה לזריקה וצ"ע בשאר דבריו ג"כ כנ"ל. ואולי אזכה עוד להבין אי"ה:

הלכה יב

מי שעשה פסח וכו'. ודבר זה הלכה וכו'. יראה להדיא מלשון הרמב"ם כמ"ש לעיל דאם נודע לו שנטמא בודאי זה מפי הקבלה ולעיל הי"א בספק זה הוא מסברא וק"ל. אח"ז עיינתי קצת יותר בענינים אלו וכתבתים בהל' נזירות סוף פ"ו עיין שם ועי' גם לחם יהודה האריך בזה וכעת לא עיינתי:

הלכה יג

(**מפני**) שחזקת [הטמא] וכו'. ואף דטומאת התהום הוא אף בטומאה ודאית מ"מ כיון שעיקר הענין הואיל ואז לא ידע שייך חזקת וכו'. ולא עיינתי כעת בסוגיא דנזיר כי אין תחת ידי ש"ס כעת:

פרק ז

הלכה א

ודבר זה בטומאת מת לבד וכו'. בחי' כתבתי כמדומה. וכעת ראיתי בשער המלך שהביא בשם קרבן חגיגה שהקשה לפי המבואר בזבחים (כב ב) דמ"ד אין שוחטין על טמא שרץ סבר ציבור עושין בטומאה אף שרץ כיון דקרא איירי בטומאת שרץ ג"כ. וע"ז נאמר איש נדחה ואין ציבור נדחין. וא"כ כיון דהרמב"ם פסק כמ"ד אין שוחטין וכו' א"כ מדוע פסק דבר זה בטומאת מת לבד. ומה שתירץ השיב עליו השעה"מ. גם תירץ השעה"מ דמודה הרמב"ם דמדאורייתא שוחטין על טמא שרץ רק מדרבנן אין שוחטין. זה ג"כ דוחק גדול דהרי פסק לעיל פ"ו אין שוחטין על טמא מת אף אחר שטבל וזה יראה שם להדיא דהוי

דאורייתא וטמא מת אחר טבילה שוה לטמא שרץ קודם טבילה כמבואר שם. וקצת היה נראה ליישב דשם בזבחים י"ל קאי דוקא למאן דיליף דדוחה טומאה ממועדו. משא"כ למאן דיליף מאיש איש וכו' דכתיב ביה לנפש דממעט שאר טומאות אף טמא שרץ בכלל וממילא לא עבדי ציבור בטומאה וק"ל. עי' פסחים פ' אלו דברים:

אך לפ"ז קשה מפסחים (סט ב) דקאמר שם סבר ר' אליעזר כל שציבור עושין בטומאה ואין אומרים להם הזו יחיד פטור מכרת. ופריך מהא דתניא ערל וטמא שרץ מנין וכו' מדמהדר אטמא שרץ על כרחך סבר אין שוחטין וכו' וא"כ אף דציבור עבדי בטומאה אפ"ה יחיד חייב כרת וכו'. ומה פריך דלמא ר"א סבר ג"כ כמ"ד מאיש איש וכו'. וקרא ממעט מלנפש טמא שרץ. אבל בטמא מת אף בשביעי שלו איירי שפיר ואיש נדחה ואין ציבור נדחין וכו'. ויש להאריך בזה וכעת לא עיינתי כראוי. גם יש לפלפל קצת ולומר דהרמב"ם הכריח דינו דלעיל (פ"ו) דאף לאחר טבילה בטמא מת אין שוחטין עליו. דאל"כ בציבור אמאי נעשה בטומאה הרי יכול לטבול. אלא ודאי דאחר טבילה שוה לקודם טבילה. וכמדומה דפילפל בזה הקרבן חגיגה הנ"ל ג"כ. אך בזבחים ופסחים הנ"ל משמע בטמא שרץ למ"ד אין שוחטין ציבור עבדי בטומאה וא"צ לטבול וצ"ע:

גם נזכיר דקשה למ"ש כאן דאין נוהג רק בטמא מת וכו' קשה א"כ מהא דאמרינן בפסחים (פ א) היו מחצה טמאין ומחצה טהורין מטמאין אחד מהן בשרץ וכו'. ואי טומאת שרץ לא הותר בציבור אמאי מצטרף לעשות רוב טמאים. ואי תימא דמ"מ מצטרף לרוב. מ"מ קשה זה שמטמאין אותו בשרץ אתה מדחהו מפסחו. אך זה יש לדחות דמ"מ עושה פסח שני ודו"ק. ובלא"ה קשה עוד הרי טמא שרץ שלא טבל חייב כרת כמבואר בפסחים (סט ב). וכן פסק הרמב"ם לעיל (פ"ה ה"ד) יעו"ש. ומכ"ש זה שמטמא עצמו במזיד. ואי תימא שיטבול עצמו ויעשה פסח ראשון א"כ זה ודאי אין מצטרף להיות רוב טמאין. ואם נאמר דתחלה מקריבין הציבור הקרבן בטומאה. ואחר שהקריבו יטבול עצמו ויעשה הוא פסח. זה ודאי הוא דבר שאין נראה כלל וצ"ע דיראה דמוכח מש"ס דטומאת שרץ ג"כ הותר בציבור וצ"ע וק"ל. ועי' זבחים (כב: בתוס' ד"ה א"ה וכו') שכתבו בשם ר"ת שסובר אף למ"ד שוחטין על טמא שרץ וכו' אפ"ה הותר טומאת שרץ בציבור לענין אם כהנים נטמאו בשרץ דאף שיטבלו מ"מ טבולי יום ג"כ אסורים לעבוד עבודה וליכנס למקדש עיין שם. ועי' צל"ח פסחים (סז א) פילפל בזה בטומאת שרץ עיין שם:

הלכה ב

ואוכלין בטומאה וכו'. גם בזה יש לספק קצת בציבור טמאי מתים אם חייבין לטבול בשביעי עכ"פ כדי לאכול עכ"פ בלילה בטהרה וצ"ע וק"ל:

קצת יש לבאר הא דאמרינן אם טמאים עודפים יעשו כולן בטומאה וכו'. והיינו אף הטהורים מותרין לעשות לכתחלה בטומאה וכו'. ואף דקיי"ל טומאה דחויה בציבור צ"ל כיון שכבר רוב עושין על כרחך בטומאה אין קרבן ציבור חלוק ומותר אף לכתחלה וק"ל. ועי' בסוגיא וכעת לא עיינתי כראוי:

הלכה ד

היו רוב הקהל זבים וכו'. ויראה ודאי דהרוב ג"כ אין עושין אף השני משום דאין ציבור נדחין ואין עושין לא ראשון ולא שני וק"ל. לכאורה יראה אם רוב זבין ומיעוט טהורין הטהורין עושין בראשון. אך דמקידושין (לז: בתוס' ד"ה אף וכו') יראה שם דנדחין לגמרי. ועי' מהרי"ט שהקשה זה באמת ועדיין צ"ע:

הלכה ה

בחי' כתבתי כי יש מקום לומר אם היו מיעוט טהורים ומיעוט זבין ורוב טמאי מתים הזבין יכולין לעשות פסח שני כיון שהטהורים יעשו הראשון בטהרה:

הלכה ו

היו ישראל שליש זבין וכו'. עי' צל"ח בחי לפסחים כתב שם הא דטמאין אינן עושין השני משום הגדילו זבין על הטהורין והוי רובא ורוב אין עושין פסח שני. והיינו דוקא אם הזבים באים לירושלים פסח שני. אבל אם אין באים שפיר עושין הטמאין מיעוטא. והוכחתו דקשה אמאי אמר רב שם ברוב זבין ומיעוט טמאי מתים הטעם דאין עושין בשני הואיל וציבור לא עשו בראשון ותיפו"ל דמצטרפין זבים לטמאים והוי רובא אלא ודאי כנ"ל. ובחי' שם כתבתי די"ל גבי שליש זבין וכו' ג"כ הטעם רק הואיל וציבור לא עשו בראשון וכמ"ש הרמב"ם כאן וניחא וק"ל:

כיצד משערים הפסח וכו'. צריך ביאור קצת אם השלוחים טהורים ומשלחים טמאים איך חשבינן בזה. וכעת לא עיינתי:

הלכה ז

וציבור שנטמא בספק וכו'. לכאורה היה לו לבאר דעושין בטומאה היינו בספק. אבל לא בטומאה ודאית כיון דהם רק ספק. ועי' בכ"מ שדבריו צריכין ג"כ ביאור קצת וצ"ע וק"ל:

הלכה ח

אפי' אכלו טמא מת מאימורין וכו'. עי' צל"ח שהקשה דלכאורה אף שאר טמאין שאכלו מן אימורין פטורין עיין שם:

הלכה ט

מוטב שיאכל בטומאת בשר וכו'. בחי' כתבתי דטמא מת בשביעי שלו דשפיר יכול לאכול בלילה רק מגזירת הכתוב שלא לשחוט עליו א"כ בכה"ג הותר ושם הארכנו:

פרק ח

הלכה ג

ואם לא אכל אלא כזית יצא ידי חובתו. עי' כ"מ שכתב כדין סתם אכילה. וראיה מפסחים (צא א) ואפילו חבורה של מאה וכו'. הנה יראה ודאי דחייב לאכול כולו שנא' ואכלו בשר בלילה הזה וכו' רק אם אין שם אלא כזית ג"כ יצא. אבל אם יש יותר ולא אכל כולו עכ"פ ביטל עשה ואכלו וגו'. ועי' תשובת שאגת אריה (סי' צו) שהוכיח כן מדקאמר הש"ס בזבחים (צו ב) ניתי עשה ונידחי ל"ת אף שיש לו כזית בשר אפ"ה המצוה דוקא לאכול כולו עיין שם. ולקמן נזכיר עוד מזה אי"ה. עכ"פ מבואר דחייב לאכול כולו. וא"כ על כרחך הכונה כאן יצא יד"ח היינו אם אין שם יותר. אולם הדבר צ"ע לדעתי. ובפרט לפמ"ש הכ"מ סתם אכילה בכזית. א"כ מנלן שיהא מחויב לאכול הכל אם ישנו. ואדרבה לשון הרמב"ם לקמן (פ"י הי"א) דכתב שם וישתדל שלא ישאר דבר עד בוקר משום שנא' ולא תותירו וכו'. ואמאי לא קאמר בפשיטות שחייב לאכול הכל משום ואכלו הבשר וכו'. ובאמת ראית השאג"א חזקה היא כנ"ל. וגם האריך להוכיח יותר מש"ס הנ"ל דמבואר שם ועצם לא ישברו אחד יש בו מוח ואחד אין בו וכו'. ופריך ניתי עשה ונדחי וכו' א"כ חזינן דהעשה הוא בכל הבשר. עכ"פ הדבר צ"ע וק"ל. ואולי אזכה עוד להבין היטב אי"ה:

הלכה ד

לפי ששניהן נכללות וכו'. בחי' לפסחים ולקצת לשונות הרמב"ם במנין המצות כתבתי קצת בזה:

הלכה ח

[**צלהו**] וכו'. עי' לח"מ גם בזה כתבתי בחי' לפסחים עיין שם:

הלכה ט

שהרי השפוד כולו חם וכו'. והיינו דמה שתוך הבשר נעשה חם מחמת זה שחוצה לו והוי צלי מחמת דבר אחר עי' ריש פ' כיצד צולין עיין שם. ועי' תוס' (עו א) ד"ה בשלמא וכו' שם כתבו די"ל טעם אחר דאין שפוד של עץ קולט חום כמו חרס עיין שם. וא"כ לפ"ז א"צ לטעם חם מקצתו וכו' וצ"ע:

הלכה י

חתכו ותולהו וכו'. ועי' תוס' ריש כיצד צולין ד"ה נחתך וכו' שם פלפלו אם מעכב בדיעבד אם אינו שלם וכתבו לפ"ז לפרש הא דחתכו וכו' היינו שלא הבדילו רק צירמו בשנים ושלשה מקומות עיין שם. והרמב"ם כאן לא ביאר מזה. ועי' לקמן (פ"י ה"א) שם כתב

רצה חותכו ובלבד שלא יהא מחוסר אבר עיין שם. לכאורה זה הוא דיעה שלישית וצ"ע וכעת לא עיינתי היטב. ואולי אזכה עוד לעיין אי"ה:

הלכה יא

נגע הבשר וכו'. עי' לח"מ שהקשה למה לא כתב דאיירי בחרס רותח דקיי"ל כשמואל תתאה גבר וכו'. ועי' בתוס' (עו. ד"ה חוץ וכו') שכתבו מרישא לא מצי לאקשוי די"ל מ"מ כיון דאדמיקר ליה בלע א"כ ג"כ מבשל מעט ומשו"ה אסור עיין שם וק"ל. אך יראה דכונת הלח"מ על הי"ב נטף מרוטבו וכו' וכאשר הקשה באמת ג"כ על הי"ג בנטף מרוטבו על הסולת וכו'. אמאי לא ביאר בחרס וסולת רותח עיין שם. אך קצת צריך להבין בלא"ה לשון הרמב"ם (הי"ב) שכתב שכל המרק והליחה כשתפרוש וכו' לכאורה יראה כונתו דאין הטעם שהפסח נצלה מחמת הרוטב שהוחמה מחמת החרס רק הטעם שהרוטב גופיה נאסרה ונבלעה בפסח וכן הקשו באמת תוס' ד"ה בשלמא וכו'. למה צריך לומר וכי הדר רוטב אפסח מיטוי וכו'. ותיפו"ל מחמת רוטב גופה שנבלע רק תוס' הקשו כן רק למ"ד עילאה גבר מה צריך הש"ס לומר הטעם משום דהדר מיטוי פסח וכו'. ולכאורה הקושיא ג"כ מה פריך הש"ס למ"ד תתאה גבר הרי סוף סוף רוטב גופיה נתבשלה מחמת חרס עכ"פ כדי קליפה ואח"כ נבלע בפסח. אך צ"ל דבמקום דלא שייך קליפה שרי. אך בחי' כתבתי שם ליישב דלמסקנא באמת איירי אף בצוננת. והטעם משום דעכ"פ נאסר כדי קליפה. וא"כ ניחא שפיר לשון הרמב"ם ואין להאריך. ובפרט לשון הרמב"ם (הי"ג) שכתב נטף על הסולת. י"ל קושית הש"ס היה רק על דתנן יקמוץ את מקומו. אבל קולף מקומו ודאי בעינן אף לשמואל וצ"ע. ועי' צל"ח שם. ובחי' שם הארכנו בזה וגם בתשובה אחת:

פרק ט

הלכה א

כל האוכל וכו'. עי' כ"מ שהקשה על מ"ש לקמן ה"ה שתי חבורות שנפרצה וכו' שאין נאכל בשני חבורות. ותירץ דהפי' בשני מקומות עיין שם. ולכאורה קשה טובא עכ"פ על מ"ש לקמן נעשית מחיצה ביניהן וכו' ג"כ אינו נאכל. והרי מבואר בש"ס שם (עו ב) דזה דוקא לר' שמעון דאמר אין נאכל בשני חבורות וכיון שמפסקת מחיצה בינם הוי כמו שני חבורות משא"כ לר' יהודה. וצ"ל לכאורה דסובר כיון דרב אשי מסיק שם דהוי ספק אי הוי סילוק מחיצה [ונעשית] כשני חבורות ומקומות ומסיק תיקו דקשה בשלמא נפרצה המחיצה שייך שפיר תיקו דנפק"מ לדידן. משא"כ נעשית מחיצה דאין נפק"מ לדידן כיון דהלכה כר"י. אלא על כרחך דר"א פליג בהא על רבינא במה דפשיטא ליה דנעשית

מחיצה לא הוי כשני מקומות. והוא סבר די"ל דהוי כשני מקומות דנחלק המקום עתה מה שלא היה תחלה וצ"ע וק"ל. ומלשון הכ"מ לקמן (ה"ה הנ"ל) היה משמע קצת שהיה לו הגירסא בגמ' ברב אשי רק שני מקומות ולא שני חבורות. ואין מוכרח וצ"ע וק"ל. ועי' רש"י (צה א) שסובר דלא תוציא הוי לאו הניתק לעשה ותוס' חלקו עיין שם. אך רש"י ג"כ אין סובר להלכה כן עיין שם:

והמוציא מחבורה וכו' לוקה. הנה לכאורה מחבורה לחבורה היינו אפי' באותו בית. וכפי שפי' רש"י (פה: ד"ה מחבורה וכו') עיין שם. והא דצריך שיניחנו בחוץ היינו אם מוציא חוץ לבית. ומוציא מחבורה לחבורה צריך שיהא ההנחה במקום חבורה אחרת אבל מוציא חוץ לחבורתו באותו בית לכאורה לא מחייב ולא [נפסל] עד שיניחו במקום חבורה אחרת והרמב"ם לכאורה כלל שניהם יחד וצ"ע קצת. גם יראה דהאוכל בשני חבורות ולא הניחו אינו [לוקה] דלכאורה לא מצינו לאו לאוכל בשני מקומות. והמניח עובר בלאו דלא תוציא ולוקה וצ"ע. גם נזכיר קצת דלכאורה יראה מלשון רש"י (פה: ד"ה מחבורה וכו') שפי' חבורה של שני פסחים וכו' ולא פי' של פסח אחד שנחלק לשני חבורות. וצ"ל דהיה קשה לו דא"כ תיקשי לר' יהודה דסבר פסח נאכל בשני חבורות. ונהי דאין אוכל בשני מקומות. מ"מ לענין הוצאה לא מיקרי חוצה ועי' בתוס' (פו: ד"ה ומ"ס וכו') שכתבו דאף לר"י אם כבר נחלקו לחבורות הוי שפיר חוצה עיין שם. וכן יראה מדברי הרמב"ם וצ"ע וכעת לא עיינתי כראוי:

הלכה ב

עי' לח"מ מה שתמה. ועי' בלשון הרמב"ם בפי' המשנה שם יראה להדיא כדברי הלח"מ עיין שם:

הלכה ג

שתי חבורות וכו'. עי' כ"מ. והנה אם נאמר דצריך דוקא הפיכת פנים. א"כ תיקשי מכלה מאי טעמא התירו. וצ"ל דהוי רק חומרא בעלמא. ודוחק כיון דמקרא מפיק לה כמ"ש הכ"מ. ולכאורה היה קצת מקום לומר דהוי רק מדרבנן דשמא יאמרו אוכל בשני מקומות. ולמד כן מדתנן בשמש שקופץ פיו. אלמא חזינן דחיישינן שמא יאמרו עי' רש"י שם. ועי' תוס' (פו: ד"ה והכלה וכו') עיין שם וצ"ע:

הלכה ה

כתבתי לעיל בהל' א' עיין שם:

הלכה ז

המאכיל כזית וכו'. עי' כ"מ הנה מלשונו יראה דעכו"ם ג"כ מוזהר שלא יאכל מפסח רק דלא חייש למאי דמזהיר קרא וצ"ע הרי אין מוזהר רק על שבע מצות. ואפשר כונת

הכ"מ רק על מומר לע"ז וצ"ע. וראיתי בס' מעיין חכמה (אות נ) שהקשה מאי קאמר הש"ס ריש פ' הערל ל"ל בן נח תיפו"ל מערל. והרי צריך קרא להזהיר ישראל המאכילו. משא"כ גבי ערל ישראל לכאורה. וכן הקשה על מ"ש הרא"ה בס' החינוך ג"כ כמ"ש הכ"מ רק כתב שעם אחר על מה שאין לוקין משום דהוי לאו שאין בו מעשה וכו' סוף סוף תיקשי קושיא הנ"ל. ולכאורה היה מקום קצת לומר דקרא אתי רק לאסור על ערל ובן נח. היינו מומר לע"ז או גם נכרי ממש. [וצריך ליישב קושיא הנ"ל משבע מצות]. וממילא א"כ אסור לישראל להאכילו משום לפני עור וכו'. וא"כ לא קשיא מש"ס דיבמות הנ"ל כיון דממילא ידעינן דאסור לאכול בו פשיטא לא גרע משאר מצות דאסור לישראל להכשילו וק"ל. אך זה דוחק דמ"מ סוף סוף צריך קרא דהוא מוזהר בזה דהרי כל מצות ישראל הוא מוזהר ובן נח אין מוזהר. וצ"ל דמ"מ כיון שזה אסור לערל לאכול מחמת חומר קדושתו ממילא אף בן נח ודאי אסור. וא"כ ג"כ בשאר קדשים יהא הדין כן וצ"ע וכעת לא עיינתי כראוי:

עוד נזכיר דקשה קצת על הרא"ה שכתב משום לאו שאין בו מעשה. אמאי לא נימא דנתינתו לו הוי מעשה כמו קונה חמץ בפסח. ויש ליישב וק"ל. גם לפמ"ש לעיל משום לפני עור בלא"ה ניחא דהוי לאו שבכללות וק"ל. גם נזכיר אם הטעם משום לפני עור צריך דוקא קאי בתרי עברי דנהרא וצ"ע בכ"ז וק"ל. עוד נראה דהנותן לו עובר ג"כ בעשה דואכלו הבשר בלילה הזה. עי' מ"ש לעיל ריש פ"ח עיין שם.

עי' הראב"ד בהשגות שפי' הך דתושב וכו' היינו ג"כ בישראל שאינו ממונה עמו. וקמ"ל דאף דהוא תושב אפ"ה לא יאכל וכו'. ועי' לח"מ שתמה דזה דלא כר' אליעזר דלדידיה אתי לאפנוי עיין שם ריש יבמות. ולא כר' עקיבא דלדידיה אתי לגר שמל ולא טבל וכו'. וכן קשה לתירוץ הכ"מ דאתי לשלא יאכיל עיין שם. ויש ליישב ואין להאריך. ובגוף קושיית הלח"מ על הרמב"ם דפסק כר' אליעזר ואפ"ה פסק גר שמל וכו' אינו גר. עי' רמב"ן שם ביבמות שכתב די"ל אם ר"א סבר אינו גר ג"כ ניחא דסבר דא"כ פשיטא דאינו אוכל ולא צריך קרא לרבוי עיין שם. וכמדומה בחי' הגאון אדוני אבי זצ"ל ליבמות העמיק והרחיב הדיבור בזה עיין שם:

ובענין ערל שמתו אחיו מחמת מילה דהוי אונס בדבר אי רשאי לשחוט ולאכול פסח. עי' יבמות ריש פ' הערל בתוס' ובפסחים (כח: ד"ה ערל) כתבו להדיא דאסור ועי' תוס' חגיגה (ד: ד"ה דמרבי) וכו' שם כתבו בשם ר"ת דהוי אנוס ורשאי עיין שם. ועי' ס' מעיין חכמה (אות ע') צידד לומר דר"ת מודה לענין פסח דאסור. וס' הלז אין תחת ידי כעת. וכמדומה בחי' לחגיגה כתבתי קצת מזה. עוד נזכיר בענין מאכיל לנכרי י"ל דנכרי עצמו

מצווה ע"ז. והא דלא חשבי בהדי מצות בני נח עי' צל"ח בפסחים שכתב מה שנתחדש משעת מתן תורה ואילך לא חשיב:

הלכה ט

כשם שמילת בניו וכו'. הנה מזה מבואר דגבי בניו ועבדיו אם אנוס בדבר רשאי וכמבואר ביבמות (עב ב) ושם איכא עוד אוקימתות כגון שהיה אביו ואמו חבושין וכו' ועי' שער המלך שתמה באמת מדוע לא הביא הרמב"ם כל האוקימתות עיין שם. וקצת י"ל דודאי אטו כי רוכלא ליחשב. רק א"כ מדוע הביא הנך ג' תירוצים. אך י"ל דבהני יש נפק"מ לדינא דחולה ונתרפא מיום אל יום דצריך מעת לעת וכלה מעל"ע ואחר שחיטת הפסח ס"ד אמינא דמותר משום דשחיטה באונס שריא. אבל אכתי הוי ס"ד שמא אכילה אסור אף באונס לכך הביא הך דכייביה ליה עיניה ונתרפא דלא היה יודע בשעת שחיטה שיתרפא א"כ לא היה ראוי לאכילה והא כתיב איש לפי אכלו וגו'. אלא על כרחך דאף אכילה שרי באונס. ומהא לחודיה הוי ס"ד דוקא זה שהוא באונס. אבל חולה ונתרפא הרי יכול להמתין עד כלות מעת לעת אחר חצות. קמ"ל דאפ"ה מותר הואיל דעכ"פ בזמן שחיטה אין ראוי. וטומטום שנקרע ונמצא זכר צריך לאשמועינן דלא תימא שמחויב לקרוע קמ"ל וק"ל. וכעת אין ס' הנחמד שער המלך על קדשים תחת ידי לעיין בו:

קצת נזכיר מה שפילפל השער המלך כאן בדברי הרא"ם שכתב סדר בא דמילת בניו וזכריו ג"כ מעכבין אף אם היה אונס בדבר. ותמה עליו המהרש"א ריש הערל. והשעה"מ תמה דזה קשה ג"כ על תוס' קדושין (לז ב) שכתבו שם שלא היו ראוין ישראל לעשות פסח במדבר לפי שלא היה אפשר למול במדבר. ועי' מהרי"ט שם. עוד הקשה השעה"מ על רש"י פסחים (צב א) ד"ה דרך חצירות וכו' שכתב דאם לא יביא האיזמל דרך כרמלית וכו' יהא אסור מלעשות הפסח וכו' ותימה לי הא אנוס הוא עיין שם. וקצת נ"ל דלעולם י"ל אף אם בלתי אפשר למול בניו ועבדיו אפ"ה אסור לעשות ולאכול הפסח. רק עיקר הקושיא מיבמות (עב) הנ"ל. ונ"ל די"ל ע"פ מ"ש לעיל (פ"ה ה"ה) דמבואר שם אם שחט הפסח ולא מל עבדיו וכו' פסול הפסח. וכתבנו שם ראיה לדין זה מדלא משני הש"ס ביבמות הנ"ל שעבר ושחט אלא ודאי דפסול. ויש לתת טעם לדבר משום דהוי מצוה הבאה בעבירה כיון שעבר ושחט. אך לכאורה אם הוא אנוס יהא רשאי לשחוט לכתחלה משום דאתי עשה דפסח ודחי לאו הבא מכלל עשה דואז יקרב וגו' דקרא לא איירי רק היכא דאפשר למול. וכעין זה כתבתי לעיל (פ"א) בדין שחיטת פסח על החמץ. אך י"ל לא אתי עשה ודחי עשה. דלאו הבא מכלל עשה הוי ג"כ עשה. אף דבמקום אחר כתבנו

די"ל דלענין זה הוי רק כמו לאו. וכ"כ כמדומה בתשובת שאגת אריה בדיני ציצית. מ"מ אין מוכרח.

וע' תשובת נודע ביהודה בסוף הספר שכ' ליישב מה שהקשה לו בנו החריף לדעת הסוברים הא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה. מ"מ אם עבר ועשה אין לוקה דעכ"פ דחי הל"ת. ואמאי נימא דהוי מצוה הבאה בעבירה ולא קיים כלל העשה ולילקי. ותירץ לו כי הא דאמרינן אין עשה דוחה עשה היינו רק משום מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה ושב ואל תעשה עדיף. אבל אם כבר עשה אמרינן איפכא כיון שכבר עשה א"כ מאי אולמיה וכו' ויצא רק שעבר על עשה זו עיין שם. א"כ י"ל הא דמשני הש"ס ביבמות וכל הני תירוצים היינו לעולם דאיירי שעבר ושחט. רק אם לא הוי אונס כלל א"כ הוי מצוה הבאה בעבירה כיון שאפשר לקיים שניהם ולא יצא כלל. משא"כ אם הוא אנוס בדבר נהי דאסור לעשות משום מאי אולמיה דהאי עשה וכו'. מ"מ אם כבר עשה יצא. וניחא שפיר והבן. ומה שיש לפקפק מטעם דאין דוחה ל"ת שבמקדש. מ"מ י"ל עשה שאני וק"ל ואין כאן מקומו. ומה שיש לפקפק ע"ז הא פסח הוי עשה שיש בו כרת ואמאי לא דחי עשה דואז יקרב וכו'. גם אמאי סוף סוף דחי אם כבר עבר הלא סוף סוף א"א לו לאכול בלילה בתחלה. וא"כ כיון דא"א לאכול הדר לא מקיים עשה דפסח. גם אמאי צריך הש"ס לשנויי דעכשיו חזי. נימא אף דעכשיו לא חזי מ"מ לכתחלה אסור, יש ליישב בכמה גווני ועת לקצר ועי' לקמן:

[**בענין** ערל עצמו או מחמת בניו כתבתי מפוזר פ"ה ופ"ט לזאת אכתבם כאן יחד כפי מה שאמרתים ואי"ה לעת הפנאי אכתבם על אופנים]:

עוד נראה לבאר קצת וליישב דעת הסוברים דאם אנוס במילת בניו אפ"ה אסור לשחוט. די"ל נהי דפסח הוי עשה שיש בו כרת מ"מ אם נתיר לו לשחוט. סוף סוף אח"כ איך יהא רשאי לאכול הא באכילה אין בו כרת. ואי דא"כ סוף סוף כיון דאם לא תתיר לו לאכול א"כ הדר לא יצא ידי שחיטה כיון דכתיב איש לפי אכלו וגו' וא"כ הדר תתיר לו לאכול. מ"מ יש לומר בזה דמ"מ כיון שכבר שחט לא תוכל להתיר לו לאכול כדי שיהא למפרע השחיטה כשירה והבן. עי' פסחים (ועי' זבחים) (סט ב) תמצא בכעין זה. ועי' מ"ש לעיל פ"ו מכעין זה. ומעתה י"ל ג"כ הא דמשני הש"ס שהיה אנוס בשעת שחיטה. ואם היה אח"כ ג"כ אנוס א"כ סוף סוף כיון שאין ראוי לאכול א"כ גם ידי שחיטה לא יצא רק אם אח"כ נעשה ראוי אז יצא וק"ל. [אח"ז נתיישבתי כי זה אינו כי לפי הנראה כיון שאם לא נתיר לו לאכול הוי שחיטה פסולה. א"כ מכח היתר אכילה מקיים עתה

מצות שחיטה שיש בה כרת. וכמ"ש תוס' פסחים (נט א) ועי' בזה. ועי' בזבחים (ק' א) בדין אונן כעין זה עיין שם]:

גם יש לומר קצת באופן אחר דלכאורה לא מצאתי ברמב"ם הל' תמידין פ"א שביאר שם הא דמחוסר כפורים בערב פסח שיכול לשחוט אחר התמיד של בין ערבים משום דאתי עשה ודחי הואיל שיש בו כרת [אח"ז ראיתי שכתב הרמב"ם להדיא שם דמחוסר כפורים ערב פסח מביא אחר התמיד כת"ק דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה עיין שם] ועל כן היה נראה דלמסקנא דמסיק הש"ס (נט א) בחטאת העוף עסקינן שאין למזבח אלא דמה. ושאר תירוצים. וא"כ על כרחך טעמא דת"ק דאוסר בשאר מחוסרי כפורים על כרחך משום גזירה. רק בערב פסח במקום כרת י"ל לא גזור. אבל בדאורייתא י"ל לא דחי עשה שיש בו כרת לשאר עשה שבמקדש. וא"כ י"ל הא משני הש"ס דעכשיו ראוי היינו דבשעת שחיטה שפיר דחי דהוי עשה שיש בו כרת כסברת המקשה שם ומשו"ה אם היה עכשיו ג"כ אין ראוי הוי שפיר רשאי לאכול משום כי היכי דלא עבר למפרע על עשה שיש בו כרת וכו'. אבל אנן פסקינן דאף עשה שיש בו כרת לא דחי וכנ"ל ואין להאריך:

עוד נתיישבתי ליישב דעת הרא"ם וסיעתו שסובר דבאונס ג"כ מילת בניו וכו' מעכבין דיש לפרש כאשר כתבתי לעיל דמדינא אף אונס אסור ואף דיעבד משום מצוה הבאה בעבירה או משום כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד וכו' עי' לעיל פ"א רק דמ"מ עשה דפסח הוי עשה שיש בו כרת שפיר דחי הלאו הבא מכלל עשה דואז יקרב וכו' במקום אונס. ומשו"ה מותר ג"כ לאכול בלילה דאי לא שרית ליה לאכול א"כ הדר הוי פסח פסול והוי עשה שיש בו כרת. וכמ"ש תוס' (נט. ד"ה אתי עשה וכו') [דמשו"ה] דחי עשה דהשלמה יעו"ש היטיב. אך לפ"ז אסור לו לאכול בלילה רק כזית אחד [אך יש לפקפק דכיון שהותר הותר כמו דחזינן לענין טומאה דחויה בציבור דאמרינן דמותר לאכול הואיל ועיקרו לאכילה וא"כ נימא שרשאי לאכול רק כזית [לא אמרינן כן] אלא שרי הכל כמו כן כאן כיון שהותר ולא דמי לעשה דוחה ל"ת והבן] דכיון שאכל כזית א"כ הוי איש לפי אכלו וכו'. ונהי דמצוה לאכול כל הפסח וכאשר כתבתי לעיל מ"מ כיון שאכל כזית שוב לא הוי עשה שיש בו כרת ושוב לא דחי עשה דאז יאכל בו ולא כשלא מל בניו וכו'. וא"כ הרי כתבו תוס' בקידושין (לח. ד"ה אקרוב וכו') די"ל משו"ה לא דחי עשה דמצה לל"ת דחדש משום גזירה כזית ראשון אטו שני עיין שם. א"כ י"ל כאן ג"כ הוי גזירה והבן. רק הש"ס משני שפיר אקרא דמשכחת לה באונס שהיה יכול לשחוט עליהם אבל אחר שגזרו רבנן שפיר אסור לשחוט וניחא. עוד יש מקום לומר

דלמ"ד כיון דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הוי כמו פסול דיעבד ולא מהני דחייה והש"ס אזיל למ"ד אי עביד מהני ועוד צ"ע בזה:

עוד נזכיר דלכאורה איך תאמר באונס מותר לאכול הרי בליל פסח לעולם הוי אונס כיון שא"א עתה למול. ואי משום שהיה יכול למול ביום לענין עשה דוחה לא נתבאר כל כך חילוק זה רק תוס' עירובין (ק א) צידדו לומר עשה דפשיעה לא דחי ויש מקום לומר דהוי רק דרבנן. אך לפי הנ"ל בלא"ה ניחא דבאמת משום עשה דאכילת פסח אף אונס אסור דלא דחי רק משום שחיטה. ונפק"מ אם קנה עבדים אחר שחיטת פסח וק"ל:

וע"פ הנ"ל יש ליישב ג"כ דברי השאלתות פרשת צו שהביא שם מתני' דהולך לשחוט פסחו ולמול את בנו אם יש שהות לילך וכו'. והקשה שם תימה לי למול את בנו הוי ג"כ לשחוט פסחו כיון דמילת זכריו מעכב מלשחוט וכו'. ומשני דכייבין ליה עיניה ונתרפא מיום אל יום דשפיר יכול לשחוט פסח טרם כלות מעת לעת וכו'. והקשה השאילת שלום שם א"כ הרי שוב הוי אחר זמן איסורו ואינו יכול לבטל כיון דפסח נשחט אחר חצות עיין שם ובחי' פ' אלו דברים ישבנו קצת. [אחר זמן ראיתי שם ואין הנוסח כן רק דנתרפא בכאב עינים א"צ מעת לעת. וא"כ לא שייך דברי אלה כלל רק עכ"פ נוכל לומר כן בלא תירוץ שאלתות וק"ל]. ולהנ"ל נראה עוד די"ל השאילתות סובר דלשחוט ודאי אף אם שחט בדיעבד פסול כדעת הרמב"ם רק לא כאשר כתבתי דהטעם משום מצוה הבאה בעבירה וכו'. או משום כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד וכו'. רק פשוט פסול בדיעבד. רק היכא דלא היה ראוי למול אז שפיר יכול לשחוט. וא"כ שפיר משני דכייבין ליה וכו'. וא"כ יכול לשחוט ואילו היה הדין נותן דמשום מצות מילה צריך לחזור לביתו אף אם אין יכול לחזור למצותו היה שפיר שוחט הפסח בביתו. ואי משום שאינו יכול לאכול בלילה. י"ל דכיון שהוא אנוס יכול לאכול בלילה דאתי עשה ודחי עשה כיון דעשה דפסח יש בו כרת. ואם לא תתיר לו לאכול יהא פסול הפסח. והא דאסור לאכול בלילה ומשמע אף דהוי אנוס כאשר כתבתי לעיל דאינו יכול למול בלילה היינו דעשה דאכילת פסח לא דחי דמאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה. משא"כ אם שחט הפסח בעת אשר לא היה ראוי לאכול בלילה אם לא תתיר לו יפסל הפסח והוי עשה שיש בו כרת והבן. ובאמת לשון השאלתות לא משמע כן רק שכבר שחט עיין שם. אבל מ"מ נוכל לומר כן ליישב המשנה. ואפשר גם לדחוק בלשון השאלתות זה. הקושיא שהקשה השעה"מ מרש"י סוף מי שהיה טמא. י"ל דאפשר דזה לא מיקרי אנוס כיון דהוי רק דרבנן גם י"ל אריה דרביע עליה. והפוסקים השמיטו הך דרש"י:

ודע עוד דלא קשה לפי מה שנראה מדברי תוס' הנ"ל בפסחים (סט: ד"ה האי וכו'). דערל הא דאסור לשחוט משום דאינו יכול לאכול בלילה. ותימה לי א"כ ערל שמתו אחיו מחמת מילה וכו' שפיר יכול לאכול בלילה דאתי עשה ודחי ל"ת. אך זה אינו דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש רק עשה דחי כמ"ש בפרקים הקודמים. אך לפי מה שצידדנו דהא דאמרינן עשה דחי לא משום גריעותא דעשה רק עשה שיש בו כרת שפיר דחי. א"כ י"ל אף ל"ת דחי. א"כ קשה שפיר נשחוט ונתיר לאכול משום עשה שיש בו כרת ואין להאריך:

פרק י

הלכה א

השובר עצם וכו'. עי' מל"מ מה שהביא בשם פסקי תוס' דזבחים. ובחי' לסוגיא דתנור מקדש הארכנו בענין זה הרבה. וכאן נזכיר רק הפי' בפסקי תוס' דאין כוונתם כפשוטו דאם א"א וכו' דא"כ על כרחך אם מקיים העשה מיד אף אם אפשר בענין אחר אפ"ה דחי. זה ודאי אינו דהרי קיי"ל כריש לקיש כל מקום שיכול לקיים שניהם צריך דוקא לקיים שניהם רק כונתם בשלמא בענין דמשכחת לקיים המצוה בעלמא בלא דחיית הלאו רק דאיתרמי שפגעו שניהם יחד משא"כ בענין דלעולם התולדה כן כמו כאן שפיר דחי אף דמיעקר לאו תחלה. ועי' שער המלך הל' איסורי ביאה שהקשה שם על הרמב"ם שפסק קריבת עריות אסור מן התורה אף בלא ביאה רק שאר קריבות. והקשה דע"ז א"כ ל"ל קרא למעוטי יבום דעריות תיפו"ל בעידנא דמיעקר לאו וכו'. ושם צידד לתרץ מכח הכשר מצוה עיין שם. ולהנ"ל בלא"ה ניחא ושם הארכנו ואין כאן מקומו. עי' בשעה"מ שהביא בשם הגאון מהר"א ברודא שהקשה מנ"ל דעצם לא ישברו בו היינו ללאו דלמא ה"ק א"צ לשבור דס"ד דניחוש שמא ניקב קרום של מוח קמ"ל דאזלינן בתר רובא למאן דיליף לה מהכא בחולין (דף יא) עיין שם מה שתירץ בכמה דרכים. ולכאורה י"ל דאי לא הוי ללאו א"כ הכל טעמא מאי אמאי לא יהא צריך לשבר העצם כדי להוציא המוח לאכלו ואין להאריך:

הלכה ב

עי' הגהות מל"מ שהקשה על תוס' בחולין. ולכאורה כוונת תוס' כיון שהיה עכ"פ פעם אחת נותר שוב לא מהני אף אם נחלץ המוח. והיות כי אין גמ' חולין תחת ידי לעיין בדברי תוס' אקצר:

הלכה יא

כשאדם אוכל את הפסח וכו'. עי' השגות הראב"ד ובכ"מ. ועי' תוס' ריש כיצד צולין שהקשו שם ג"כ מחזה ושוק איך היה רשאי לצלותן יחד. ובגמ' (פט א) הוי ס"ד שם לומר

גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם דמייתי ומתנו דיהא שלמים ותימה לי הא נאסר מחזה ושוק דאסירי לזרים עיין שם. ושם כתבנו דקשה קצת הא אין נאסר רק כדי נטילה. ועי' כרתי ופלתי ביו"ד (סי' קה) עיין שם. ולכאורה יש ליישב קצת הקושיא של הראב"ד דאיך היו צולין יחד דהרי הכ"מ תירץ דבאמת לא איירי רק בגיד הנשה שאין בו בנותן טעם. ואי משום שומנו של גיד בפסח לא נהגו בו איסור כדי שלא יבא לחתך בו אבר עיין שם. א"כ משמע דאף אחר הצלייה לא היה מחתך אותו. אבל חלב האסור מנקרים וכו' אף שהוא אסור רק מדרבנן. ומשמע (אף) מתחלה צריך לנקרו. וקצת היה מקום לומר דהרי הקשה השאגת אריה אמאי לא נימא אתי עשה דואכלו הבשר ודחי ל"ת דגיד. אך למ"ד אין בגידין בנותן טעם י"ל אין גיד כלל בכלל בשר. משא"כ שאר דברים כיון שהם בכלל בשר י"ל שפיר עשה דחי. ובפרט אם הוא רק אסור דרבנן. כתבתי זאת רק לזכרון בעלמא. וכעת לא עיינתי. ובגוף דברי השאג"א הארכתי קצת בחי' לסוגיא דתנור מקדש ואין עת האסף כעת:

וכשמגיע לגיד מוציאו ומניחו עם שאר גידין וכו'. לכאורה אמאי לא ביאר הרמב"ם מה לעשות בגיד הנשה אם לשורפו או א"צ שריפה. ובאמת כפי הנראה מבואר בש"ס (פג ב) כיון דאסור באכילה א"כ לא הוי בכלל בשר ולא נעשה נותר כלל. ומלשון הרמב"ם בפי' המשנה שם שפי' גידין היינו גידין האסורין באכילה יעו"ש. א"כ משמע דסובר דאף שאסור אפ"ה הוי נותר. ושם בחי' אמרנו ליישב קצת דבריו וכאן אקצר. עכ"פ מלשונו כאן יראה דא"צ שריפה דכן משמע לשון מוציאו ומניחו וכו'. ומ"ש עם שאר גידין צ"ל היינו גידין שסופן להקשות שכתב לעיל שאין נמנין וכו' וממילא אין טעונין שריפה. אבל גידין שאין סופן להקשות נמנין עליהן ונעשה נותר. ועי' רמב"ם (פ"ח מהל' שחיטה הי"ב) שכתב שם הכ"מ בכונת הרמב"ם דכל גידין סופן להקשות. כבר תמה ע"ז הצל"ח בחי' לפסחים דהרי מסוגיא זו מוכח דיש גידין שאין סופן להקשות עיין שם. ומה שלא הביא הרמב"ם חוטי צואר דמבואר (פג ב) דלאו בשר הן. צ"ל דזה בכלל גידין שסופן להקשות וגרע טפי, וכמ"ש תוס' (פד. ד"ה גידין וכו'). ומה שצריך ביאור מדוע לא הביא הרמב"ם משומנו של גיד וכן בגיד הנשה גיד הסמוך לעצם דאסור רק מדרבנן טעון שריפה הואיל ומן התורה הוא ראוי לאכילה וכמבואר בש"ס (פג ב) ובחי' צדדתי קצת ליישב זה ואין להאריך:

והוא שלא יחסר אבר וכו'. עי' מ"ש לעיל פ"ח ה"א עיין שם:

ואינו לוקה על לאו זה וכו'. עי' מ"ש לעיל פ"א בזה עיין שם:

הלכה טו

מה בין פסח ראשון וכו'. עי' כ"מ לכאורה קשה עכ"פ סוף סוף כיון דהוצאה הוי מצוה שבגופו א"כ מנ"ל למעוטי. ואי משום דלא דמי ללאו דנותר דניתק לעשה משא"כ הוצאה. א"כ נרבי אותו מלאו דעצם לא ישברו בו דג"כ לאו שיש בו מלקות וצ"ע. ובחי' הארכתי קצת. ושם כתבתי דלא נמצא מבואר ברמב"ם אם פסח שני עובר באל תאכלו נא. ובש"ס מבואר דעובר. גם יש לספק אם פסח שני ג"כ ערל ובן נכר לא יאכל בו. ועי' פ"ה שם כתבנו דיראה דאין דרך רחוקה לפסח שני עיין שם:

ולמה לא ישוה וכו' מכאן יראה להדיא דהרמב"ם פוסק כחכמים דילפי לה מכלל ופרט ולא מויעשו אותו כסברת איסי בן יהודה וכו'. וא"כ לחכמים כיון דאין מיותר קרא דעצם לא וכו'. דצריך ללמד לל"ת במצות שבגופו. א"כ על כרחך הא דקיי"ל אף עצם שיש בו מוח אסור לשבור ולא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת וכו' על כרחך קיי"ל אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש. ובמקום אחר הארכנו. אך לפמ"ש לעיל י"ל באמת לפמ"ש הכ"מ הטעם בהוצאה בפסח שני דלא איתרבי כלל מנותר דהוי ניתק לעשה ואנן קיי"ל דלוקה על הוצאה. א"כ י"ל לדידן קשה מאי קא מרבי לאו דנותר אלא ודאי לדידן אמרינן עצם לא תשברו וכו' אתי ללמד דאף עצם שיש בו מוח אסור. וא"כ על כרחך קיי"ל בעלמא עשה דוחה ל"ת שבמקדש. וקרא דנותר אתי למעוטי בל יראה. ולא תשחט על חמץ דם זבחי ותרווייהו מחד קרא ממעטינן ולא מחלקינן כלל בין לאו שיש בו מלקות או לא וק"ל. אך לפ"ז תקשי טפי אמאי ממעטינן הוצאה וצ"ע וק"ל:

חידושים אשר חנני ה' על הרמב"ם הל' ק"פ בעת אשר באה ק"ק גלונא במצור והוכרחנו לנסוע לק"ק ברעסלא ה' ירחם עלינו מהרה ויסיר מאת עמו כל דאגה ותלאה מהרה ויתן בלבב המלך לעשות שלום בקרוב ויטה את לבו לטוב בני עמינו:

ברעסלוי ו' ניסן תקע"ג לפ"ק.

נזכיר פה בקיצור ג"כ מה שכתבתי במקומות מפוזרות פ"ה ופ"ט מהל' ק"פ לישב דעת הרא"ם ומהרי"ט וכן משמע קצת מרש"י פסחים (צב א) דמילת בניו מעכבת אף באונס. די"ל חדא דלענין אכילה אונס ג"כ מעכב דהרי חזינן להדיא דתורה אסרתו כיון דבליל פסח שוב אינו ראוי למול ואפ"ה מעכב דלא ס"ל לחלק ולומר הואיל והיה ראוי בתחלה דלכאורה אביו ואמו חבושין וכו' לא ביאר הש"ס דדוקא שהיה חבושין קודם ערב פסח וכן בעלמא לא מחלקינן בין אונס לאונס ובפרט אם אמרינן אונס דשרי הוא משום דחייה א"כ סוף סוף עתה הוא אונס ידחי דאף עשה של פשיעה דוחה עשה עי' עירובין (ק א) בתוס' ופסחים (נט א) עיין שם. א"כ י"ל הא דמשני הש"ס יבמות (עא א) שהיה אונס

היינו לא מבעיא לתירוץ שהי' חולה ונתרפא דבעי מעת לעת ניחא דבשעת עשייה הוי אונס ובלילה יהיה שפיר ראוי לאכול ואף לשאר תירוצים י"ל ג"כ שפיר דמהני השחיטה כיון דלסוף ראוי לאכול אף שלא ידע אם יתרפא או שיקרע וימול בטומטום מ"מ על ספק זה על, ואל יהיה זה לדוחק בעיניך שהרי כן פסק הרמב"ם לענין יושב בבית אסורים ושחטו עליו עי' סוף פ"ו יעו"ש משא"כ במדבר שלא מלו ובלילה אין ראוין לאכול א"כ משו"ה לא עשו כלל פסח וק"ל. אך זה דוחק בעיני דיראה דילפינן עשייה מאכילה ואם באכילה זה מיקרי אונס ואסור כמו כן בעשייה גם הרי נהי דאסור באכילה היינו אם שחט פסחו בהיתר שהיה יכול למול וכדומה משא"כ אם לא היה ראוי יהיה באמת מותר משום עשה שיש בה כרת דאם לא תתיר לו לאכול יהיה הפסח פסול על כן נראה באופן אחר די"ל אם הפסול משום כל מילי דאמר רחמנא [לא תעבוד וכו'] י"ל לא שייך דחייה כיון דדיעבד פסול וכאשר כן דעת הירושלמי שהביא המל"מ לעיל פ"א שהצריך קרא להכשיר פסח ששחטו על חמץ וכו' ועל כרחך משום דסובר דאי לאו קרא הוי פסול אך הש"ס דילן לא סבר הכי דהרי רבינא פריך במנחות שם ואימא לא תאפה חמץ לכתחילה א"כ י"ל הספרי פרשת בהעלותך סבר כירושלמי ומשו"ה סובר שלא היה רשאים לעשות פסח וק"ל:

עוד להל' ק"פ אשר כתבתי במפוזר נכתוב עתה בקיצור קצת יחד ושייך לפ"ה ופ"ט. הנה דעת הרמב"ם פ"ה דאף ערל עצמו אסור לשחוט פסחו אף אם ימול אח"כ ויוכל לאכול בלילה ושם כתבנו דקשה מלשון רש"י ותוס' פסחים (סב א) דאמר שם ערל משלח קרבנותיו חוץ מפסח. וכתב רש"י הטעם משום דאינו יכול לאכול בלילה ותיפו"ל משום עשייה דמעכב א"כ על כרחך סבר רש"י דדוקא מילת בניו וכו' אבל לא עצמו עיין שם. וכן משמע קצת מתוס' קידושין (לז: ד"ה הואיל) שכתבו בסוף שלא עשו פסח במדבר משום שהיו אז ערלים וערל אסור לאכול פסח עיין שם. ולפי פי' הפשוט בתוס' וכפי שהבינו מהרש"א ומפרשים היינו שהם עצמם היו ערלים א"כ מאי אריא משום לא יאכל תיפו"ל משום עשייה וכו' וכן היה משמע קצת בפסחים (סא א) דחשיב שם שלא למנויו וערל. ועי' רש"י שם שכתב דערל י"ל שהיה מן המנוין רק פסול משום ערלות וקשה הא השחיטה פסולה עליו א"כ הדר הוי שלא למנויו. אך זה יש לפקפק. ובחי' שם הארכתי. על כן נ"ל דודאי כו"ע סוברים ערל מעכב עשייה כפשטיה דקרא. וגם י"ל באמת ערל ערלות זכריו ועבדיו שוים ובשניהם באונס ג"כ מעכב. רק הטעם במילת בניו וכו' אם באונס אתי עשה דפסח שיש בה כרת ודחי עשה דואז קרב וגו' ואי דהרי פסק הרמב"ם דאף בדיעבד פסול וא"כ לא שייך דחייה. כבר הארכתי בזה בפנים די"ל עיקר טעמו

של רמב"ם משום מצוה הבאה בעבירה או משום כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד וכו' ובמקום שעשה דוחה לא שייך זה. ומשו"ה משני הש"ס שפיר שהיה באונס ובערל עצמו כה"ג אילו אנוס היה ג"כ שרי לשחוט רק דסוף סוף אין ראוי לאכילה בלילה דבשלמא במילת בניו וכו' שפיר יוכל לאכול בלילה משום דעשה דחי ג"כ עשה דאז יאכל וכו' ואי משום מאי אולמיה דהאי עשה וכו' זה אינו דאם לא תתיר לו לאכול א"כ פסול הפסח משום לפי אכלו א"כ הוי עשה שיש בו כרת וכמ"ש תוס' פסחים (נט. ד"ה אתי) משא"כ בערל עצמו לא שייך זה משום דלא אתי עשה ודחי ל"ת שבמקדש אבל עשה דחי וכאשר מוכח כן בסוגיא דפסחים הנ"ל. ומעתה ניחא מ"ש רש"י ותוס' במקומות הנ"ל משום אכילה דאל"כ היה שרי משום דעשה דוחה וק"ל. רק מ"ש תוס' שם (סט: ד"ה האי מיחזי וכו') צ"ע. ושם הארכנו:

ומעתה יש ליישב ג"כ מה שהקשיתי על לשון הרמב"ם (פ"כ מהל' תרומות) שפסק ערלות שלא בזמנו שרי ומותר לסוך קטן וכו' וכתב הכ"מ שם בעיא דאיפשטא וכו' וצ"ע הרי לא איפשט בש"ס רק בירושלמי עי' תוס' ריש הערל. וראיתי בפי' על הירושלמי שהרגיש בזה וכתב ג"כ דאין לומר דסבר הרמב"ם הא דאמר רבא ותסברא הא לאו בר מהילא וכו' היינו לאו דוקא במילת בניו אלא אף במילת עצמו ג"כ ואתי למיפשט הבעיא זה אינו דהרי חזינן אונס מעכב בעצמו ולא בבניו עיין שם. ולהנ"ל ניחא דסבר הרמב"ם דשניהם שוין מילת עצמו ובניו ואונס הטעם משום דעשה דחי וכנ"ל. א"כ היה קשה לו הא דאמר רבא ותסברא וכו' אם הטעם משום אונס הרי כה"ג ששחט הפסח טרם שנולד לו א"כ הפסח כשר מן התורה יהא רשאי לאכול דעשה דאכילת פסח לא דחי דמאי אולמיה וכו'. אלא ודאי סבר רבא כיון דעדיין לא ראוי למול לא מיקרי ערל כלל לא מטעם דחייה. וסבר הרמב"ם דאין חילוק בין עצמו לבניו והבן. אולם קצת קשה לפ"ז אמאי לא ביאר הרמב"ם זה כאן דאם נולד לו בן בין עשייה לאכילה דמותר לאכול. וכן הקשה באמת הפי' ירושלמי הנ"ל. אך כפי מה שהקשה לא קשה לדעתי דהרי כיון שכתב הרמב"ם שאר אונסים לא מעכבים מכ"ש שלא בזמנה אבל לפי מה שפי' לעיל הטעם משום דחייה ומשום עשה שיש בה כרת רק שלא בזמנה בלא דחייה אין מעכב. א"כ היה לו [להרמב"ם] להשמיענו זה. ואפשר שסמך עצמו על הל' תרומות וק"ל. ומה דקצת קשה א"כ במנחות בהא דלא תאפה חמץ וכו' מה פריך דילמא לכתחילה הא הוי מצוה הבאה בעבירה. יש ליישב בכמה גוני. גם יש לתרץ שם אין האפיה המצוה משא"כ שחיטת פסח היא המצוה כאשר הרמב"ם במנין המצות חשבה למצוה משא"כ בשאר קדשים. ובחי' לקצת מנין מצות פרשת בא כתבתי בזה קצת: